

DENGÊ WELAT

ORGANA KOMÎTA NAVENDÎYA TEVGERA SOSYALÎST A KURDÎSTANÊ

- * AÇIK KAVGA GELECEĞİN YOLUNU AYDINLATIYOR!
- * DBP VE ZORUNLU BİR AÇIKLAMA
- * KÜRDİSTAN'DA KAPİTALİZMİN GELİŞMESİ (7)
- * KÜRDİSTAN DEVRİMİNİN ASKERİ STRATEJİSİ (2)
- * KÜRDİSTAN'DA DEVRİMCİ SÜREÇ VE "TEVGER" (2)
- * ARABA CİNEN AYAKLANMA GÜNLÜĞÜ (ÇEVİRİ)

DENGÊ WELAT

ORGANA KOMÎTA NAVENDIYA TEVGERA SOSYALÎST A KURDISTANÊ

ÎÇİNDEKİLER

- AÇIK KAVGA GELECEĞİN YOLUNU AYDINLATIYOR
DBP VE ZORUNLU BİR AÇIKLAMA . . . . .
KÜRDİSTAN'DA KAPİTALİZMİN GELİŞMESİ (7)
KÜRDİSTAN DEVRİMİNİN ASKERİ STRATEJİSİ (2)..
KÜRDİSTAN'DA DEVRİMCİ SÜREÇ VE "TEVGER" (2)
ARABA CİNEN AYAKLANMA GÜNLÜĞÜ (ÇEVİRİ)

www.arsivakurdi.org

Yazışma Adresi: Box 34055 / 100 26 Stockholm Sweden
Dizgi: Hêviya Gel, Baskı: Apeck-tryck

AÇIK KAVGA GELECEĞİN YOLUNU AYDINLATIYOR

Sovyetler Birliğin'de başlatılan **açıklık politikası**, Sovyetler Birliği ve dünya devrimci hareketi içinde olumlu bir tartışma ortamı yaratmanın yanında; uluslararası arenada gözle görülebilen belli bir yumuşama sürecine de kaynaklık ediyor. Yumuşama sürecinin derinleşmesinde, dünya haklarının büyük yararı var. Bunu görmek gerekir.

Ancak iş bununla kalmıyor. Yumuşama sürecinin teminatı, "**zor kullanımdan uzlaşmaya**" geçişte aranıyor. Bu ise, devletler arası ilişkilerin iyileştirilmesinin ötesinde; sınıf mücadelesini yumuşatmak ve özellikle Üçüncü Dünya ülkelerinde kol gezen karşı-devrimci zora karşı uzlaşmaya soyunmak anlamını taşıyor. "**Zora başvurulmayan bir dünyanın kurulması görüşü**", özünde bu nokta üzerinde yoğunlaşıyor.

SBKP Merkez Komitesine bağlı Toplumsal Bilimler Enstitüsü tarafından tartışmaya sunulan "**Tezler**", bu bakımdan dikkatlerin odak noktasını oluşturuyor.

"**Tezler**", çağdaş sorunların çözümüne yeni bir yaklaşım getiriyor; ancak **İsabetliliği** tartışılıyor. Ayrıca tartışılması da gerekiyor. Fakat bu yazımızın kapsamı, böyle bir konu üzerinde yoğunlaşmaya el vermiyor. Çünkü bu tür bir irdeleme, derin analizler gerektiriyor ve başlıbaşına ayrı bir incelemenin

konusunu oluşturuyor. Ancak Türkiye ve Krddistan'da, "gl görmeden paaları sıvayanlar"ın durumuna değinmek mümkün..

"Gl görmeden paaları sıvayan"lar devrimci sürecin hızını kesme işlevini üstleniyorlar

Garbaçov yönetiminin, silahsızlanma ve barış ataklarıyla başlattığı yumuşama rüzgarlarına kaynaklık etmekle birlikte, ciddi güçlüklerle karşılaşıyor. Güçlükler, kalıcı bir barışın uluslararası ilişkilerin kökten değişmesine bağlı olduğunu; emperyalizmin, sömürgeciliğin ve yeni-sömürgeciliğin saldırgan özünü değiştirmenin sanıldığı kadar kolay olmadığını gösteriyor. Ama bu nesnel gerçekliklere rağmen, ayrı ayrı ulusal koşullarda "gl görmeden paaları sıvayanlar"ın sayıları gnbe gün artıyor. "Tezler", bu ve benzeri eğilimleri kamçılıyor; hatta kimileri bakımından yeni bir güneşin doğması anlamına geliyor ve yine bu kesimler için, artık burjuvazinin değirmenine su taşımak mübah sayılıyor. Örneğin, H.Kutlu ve N.Saygın olayını, kimi reformist Kürt örgütlerinin icazet arayışlarını, bir bakıma, bu bağlamda ele almak gerekiyor.

Açık teslimiyet ve icazet arayışları, sürecin hızını kesmek, başka bir ifadeyle, onu geri çekmek noktasında aķıřıyor. Bu gerçeği görmek için; Tevger'in Kasım-1988 tarihli bildirisini ile TBKP'nin 1989 "Yeni yıl mesajı"nı; yine Tevger'in Aralık-1988 tarihli yerel seçimlere ilişkin bildirisiniyle Yol ve Ame'ın 7.sayısını karşılaştırmak ve bu arada bir de zgr Gelecek'e göz atmak yetiyor.. Kimi yerde yapılan sol ıkışlar istisna sayıldığı için kaideyi bozmuyor.

Diğer yandan, devrimci sürecin hızını kesmek, sömürgeci Türk burjuvazisinin isteyip beceremediği bir iş. şnk, türban vb. "aktüel" (!) konulara dikkatleri çekmek, din unsurunu kullanarak bunalımları "aşmak" ve yęinlari sürekli seçim atmosferi içinde tutarak oyalamak, artık her tarafından aşınmaya başlayan baskı ve sömürü düzenini ayakta tutmaya yetmiyor. Ayrıca, ekonomik-siyasi krizin 1989 yılında daha da derinleşeceği, tartışma götürmüyor. Krizin derinleşmesi, Türkiye ve Krddistan'da karşıtını doğurmakta gecikmiyor. Ulusal ve toplumsal mücadelenin daha da sertleşeceğine işaret ediyor. Karşı-devrimci zor ise, tek başına çözümleyici olamıyor. Dolayısıyla "sol"un denetimi; özellikle SHP'nin sağlama alınması ve yedeklerin (SHP'nin solunda bulunan Türk ve Kürt reformist glerinin) konumlandırılması önem kazanıyor. SHP'deki operasyonlar, kimi reformist glerle olan "paslaşmalar", ABD'ye kadar uzanan sinsi bir politikanın ürünü olarak

ortaya çıkıyor. Tarihsel uzlaşma gündeme geliyor. Ortak payda; yine devrimci sürecin hızını kesmek ya da onu geriye çekmek olmuş oluyor.

Oysa Türkiye ve özellikle Kürdistan'da, hızlı ve dinamik bir süreç yaşanıyor. Faşizmin temelleri aşılıyor; toplumun değişik kesimlerinde görülen parçalanma ve dağılmalar yerini toparlanmaya ve ayrı ayrı odaklarda da olsa örgütlenip mücadele sahnesine çıkmaya bırakıyor. Devrimci güçler, işçi sınıfı, gençlik ve toplumun farklı kesimlerinde -çapı itibarıyla zayıf da olsa-, işkence çarklarına, baskı ve teröre karşın Evren-Özal diktatörlüğünün koyduğu yasa ve yasakları tanımayan **açık bir kavga** geliyor. Kürdistan'da sürdürülen direniş ise bastırılmıyor; aksine çok seslilik arz eden bir gelişme gösteriyor. Gelişen mücadelenin yansıma biçimleri farklı olmakla birlikte, Kürdistan'da daha boyutlu ve daha keskin bir çatışma süreci yaşanıyor. ◆

Böyle bir süreci geri çekme ekseninde eli kanlı burjuvaziyle buluşmak, tarihsel olarak "hain" bir işlevi üstlenmek anlamına geliyor. Çünkü görev, sömürgeci burjuvaziye nefes aldırarak ya da rahat nefes almasına yardımcı olmak değil; halklarımızın iktidar alternatifini gündemleştirmek; açık kavgayı yaygınlaştırmak ve geliştirmektir.

Açık kavga, burjuva kuyrukçuluğunu yadsıyor; burjuva partilerinden kesin kopuşu gündemleştiriyor; devrimciliği, SHP ve onun solundaki reformist güçlerle ayrıştırıyor. Ancak büyük özveri istiyor. Ne ki, geleceğin yolunu aydınlatmak özverisiz olmuyor. Açık kavga geleceğin yolunu aydınlatıyor.

Açık kavgayı yaygınlaştırmak ve geliştirmek için ileri..

DBP VE ZORUNLU BİR AÇIKLAMA!..

Kısa bir süre önce, "Devrimci birlik platformu"nun kurulduğu açıklandı. DBP'na da ebelik eden ve fakat özünde daha kapsamlı bir "birlik" amacını esas alan çalışmalara, başlangıçta örgütümüz de katıldı.

Çalışmalar, Kasım-1988 ortalarında başladı. Hareketimizin de içinde yer aldığı 4 örgüt, yaptıkları ilk toplantı sonucunda, kürdistanlı ve türkiyeli devrimci-yurtsever tüm örgütlere ve bazı politik çevrelere, aşağıdaki ortak çağırını çıkardılar:

"ÇAĞIRI

"12 Eylül faşist darbesi, Amerikan emperyalizminin bölgemiz Orta-Doğu'da sarsılan hakimiyetini sağlamak, Kürdistan ulusal kurtuluş hareketi ve Türkiye devrimci-demokratik hareketini ezmek, varolan ekonomik krizi geniş emekçi yığınların sırtına yıkmak ve içine düştüğü siyasi krize son vermek için geldi. Faşist generaller 12 Eylül darbesinin ilk yıllarında halklarımız üzerinde amamsız bir baskı uygulayarak amaçlarına ulaşmaya çalıştılar. Yüzbinler işkence tezgahlarından geçirildi darağaçları kuruldu, Kürdistan'ı bir boydan bir boya zulüm ve vahşet sardı. DİSK kapatılırken Türk-iş'in tüm sendikal faaliyetlerine son verildi, öğretmen-öğrenci ve her türlü halk örgütlenmeleri kapatıldı, yasaklandı.

"Faşist cuntanın gelişen halk hareketlerini bastırduğu, halkın devrimci örgütlerine ağır darbeler vurduğu bir dönemde direnmek, teslim olmamak, cezaevlerinde devrimci onuru korumak, dağınıklığı toparlamak başlıca görevdi. Faşist zulmün bu karanlığa karşı direniş ve mücadele çizgisi izleyen güçler bu dönemde yenilen darbelerin yaralarını sarmak ve devrimci mücadeleyi yeniden yükseltmek için adınlar attılar, halklarımızın kutsal davasını ayakta tutmayı sürdürdüler.

"1980-84 karanlık döneminde faşist generallerin halklarımızı giydirmek istediği önce Evren-Sunalp-Calp, daha sonra da Evren-Özal elbisesi dar geldi. Bir yandan Kürdistan'da zulme ve baskıya karşı gelişen ulusal kutuluş mücadelesinin meşru bir zeminde başlayan silahlı mücadele ile daha bir ivme kazanması ve silahlı mücadelenin günümüze doğru süreklilik kazanması; öta yandan başta zayıf ve cılız da olsa işçi, öğrenci, aydınların giderek artan oranda mücadele sahnesine inmesi hakim güçlerin iç çelişkileriyle birleşince giydirilmeye çalışılan elbise sağdan soldan yırtılmaya başladı. Ülkemize demokrasi gelmedi, faşist diktatörlük hala sürüyor. Ancak karanlık perdede gedikler açılmıştır, bu gedikler de her geçen gün büyümektedir. Faşizmin temelleri aşmaktadır.

"Türkiye yeni bir döneme girmiştir. Buna bağlı olarak halklarımızın mücadelesi ve devrimci örgütler bu yeni dönemin görevleriyle karşı karşıyadır. En başta sekiz yıldır toplumda ortaya çıkan muazzam devrimci değişiklikleri görmeliyiz. Özelde Kürdistan'da sürdürülen silahlı mücadelenin, genelde işçi-emekçilerle birlikte tüm toplum kesimlerinin kavgasının toplumda yarattığı derin etki ve değişimleri kavramalıyız. Faşizmin sekiz yıldır baskı, terör, işkence dalgasına paralel olarak sebep olduğu pahalılık, işsizlik, açlık, sefalet, çürümüşlük ve en önemlisi de umutsuzluk gibi dinamiklerin toplumda muazzam bir devrimci potansiyel yarattığını görmeliyiz. Özcesi yıpranan faşist diktatörlük karşısında halklarımızın bağrında biriken dev gücü kavramalıyız. 1980'den önce bile, yasak olan "Kürt", "Kürdistan", "devrimci", "komünist" gibi kavramlar, artık günlük gazete ve dergilerin, parlamento tartışmalarının değişmez konusu olmuştur. İnönü, Demirel ve Ecevit, yüzde 35'lik oyla ayakta duran ANAP iktidarına ciddi bir alternatif oluşturamıyorlar. Bu partilerin en aktif üyeleri bile liderlerinin bir şey yapabileceğine inanmıyor. Egemen sınıf temsilcisi partiler için iktidar atışten bir gömlek olmuştur.

"Halklarımızın kutsal davalarını yolunda kavga veren bizler, bu yeni döneme denk düşen adınıları atmakla yükümlüyük. Faşist diktatörlüğe karşı halklarımızın devrimci iktidar alternatifini oluşturmak, ayrı kanallardan

yürüttüğümüz kavgamızı iktidar perspektifiyle birleştirmek zorundayız. Kürt ulusunun ayrı devlet kurma hakkı dahil, kendi kaderini tayin hakkını gerçekleştirecek Kürdistan Ulusal Kurtuluş Cephesi ve Türkiye’de halkın demokratik iktidarını gerçekleştirecek Demokratik Halk Cephesinden oluşan Birleşik Halk Cephesi faşist diktatörlüğe karşı halklarımızın alternatifidir. Elbetteki, böylesi bir cephe faşist diktatörlüğe karşı en geniş güçleri kapsamaludur ve bu kolay olmayacaktır. Ancak, bu uğurda savaşanların bugünden birlikte atacakları adımlar, hayatın muhtelif alanlarında birlikte yapacakları işler, Birleşik Halk Cephesini yakınlaştıracaktır.

"Devrimci parti ve örgütler olarak bugüne kadarki bütün birlik deneylerini değerlendirerek olumlu yanlarını geliştirip, olumsuzluklardan dersler çıkarmalıyız. Geçmişte türkiyeli ve kürdistanlı örgütler arasında ilişkilerin zedelenmesine yol açan yanlış tutumlardan ders çıkarıp aşmalıyız. Rekabetçi, tasfiyeci, sekte, sıkça rastlanan çocukça tutumlardan uzak, demokratik ilişkilere dayalı, ideolojik farklılıkların varlığını kabul ve bunlara tahammül eden demokratik bir platform oluşturmalıyız. Küçük meseleleri büyütme, büyük idealleri onların tavrı değildir. Devrimimiz tek bir partinin değil, Türkiye ve Kürdistan halklarının ve onların devrimci-ilemci örgütlerinin eseri olacaktır. Biraraya gelen devrimci örgütler olarak görevimiz dogmatiklikten, kopyacılıktan, basmakalıplıktan uzak, yaratıcı ve kendi gerçekliğimize uygun, başta kendi özgücüne güvenen, değişik alanlarda her türlü mücadele biçimini başarıyla uygulayan bir birlik oluşturmak olmalıdır.

"Bu çağrınız bir başlangıçtır ve kimseye kapalı değildir. Kürdistan Ulusal Kurtuluş mücadelesi ile Türkiye demokratik halk devrimi mücadelesinin birlikte yürütülmesine inanan her örgüt yer almalıdır diyoruz. Ayrıca faşist diktatörlüğü yıkmaya mücadelesinde, Arap, Çerkez, Laz ve diğer ulusal azınlıklar üzerindeki baskılara karşı çıkma kavgasında birlikte olmak isteyen herkes yer almalıdır diyoruz. Ev sahibi, misafir yoktur; herkes ev sahibidir. Türkiye ve Kürdistan hepimizin vatanıdır. Örgütlerin kendi tarihlerine uygun olarak meşrep ve üsluplarının farklı olması, ortak mücadele etmemize engel olamaz, olmamalıdır. Herkesin mücadele yol ve yöntemlerine saygınız vardır, kimseden illa silahlı mücadele vermesini istemiyoruz. Ancak herkes de bizim kendi mücadele metodlarımıza saygı göstermelidir. Kürdistan’da vahşi bir savaş yürüten Evren-Özal’la anlaşmamızı, ABD ve NATO’ya düşmanlığımızdan vazgeçmemizi, emperyalizme karşı olmaktan vazgeçmemizi -velev ki, bu AT emperyalizmi de olsa-

kimse bizden istememelidir. Bu çerçevede, halklarımızın katili ve düşmanı Evren-Özal'la uzlaşma çabaları ve girişimlerini mahkum ediyoruz.

"Birleşik cepheye giden böylesi bir demokratik platform, başlangıçta ortak bir yayın faaliyetiyle ve muhtelif mücadele alanlarında eylem birliğiyle başlayabilir, giderek demokratik ve siyasi ortak örgütlenmelerle sürebilir. Şu anda düşünemeyeceğimiz çeşitli zenginlikte halk örgütlenmeleri ve birlikleri yaratılabilir. Bugüne kadarki çeşitli birlik ve ortak yayın çabalarının yaşadığı sorunlar bizleri ürkütmüyor. Olumsuzluklardan dersler çıkarıp yeni bir ruhla mücadelenin eriştiği olgunluğa denk düşen bir yaklaşımla her türlü engeli devrimci bir şekilde aşabilmeliyiz.

"Kavgamız büyük, mücadelemiz onurludur. Evren-Özal çetesini ve temsilcisi oldukları egemen sınıflar iktidarını Türkiye ve Kürdistan halklarının sırtından söküp atmak için, toplumda biriken muazzam devrimci potansiyeli açığa çıkarmak, halklarımızın ortak kavgasında devrimci alternatifini oluşturmak için gücümüzü ve mücadele metodlarımızı ortak bir kanalda birleştirelim. Türkiye ve Kürdistan halklarını, ulusal azınlıklarını zengin kültür ve tarih miraslarına uygun olarak Orta-Doğu'da ABD emperyalizminin ve gericiliğinin tahakkümünden kurtarıp layık oldukları onurlu yere yükseltelim.

"Bu çağrımızı bütün parti, örgüt, çevre ve kişilerin samimiyet, ciddiyet ve sorumlulukla değerlendirmelerini bekliyoruz. Son sekiz yıldır halklarımızın çektiği acılar, yüce amaçları için devrimci mücadelede şehit düşen yoldaşlarımızın şerefli anısı, işkence odalarında zulüm gören yüzbinlerce devrimcinin çektiği çile her zamankinden fazla bizden böyle bir sorumluluk istiyor. Bizler bu sorumluluğun bilincindeyiz ve ortak iş yapmanın öngörüldüğü her türlü fedakarlığı yapmaya hazırız. Kasım-1988 "

Çağrını yapan örgütler:

PKK Partiya Karkeren Kurdistan

SVP Sosyalist Vatan Partisi

TKP(B) Türkiye Komünist Partisi (Birlik)

TSK Tevgera Sosyalist a Kurdistan

Görüldüğü gibi çağrı, birlik sürecinde yeni bir adım olmanın ötesinde, kapsamı, hedefleri, esnekliği ve yeni bir dönemin kapılarını aralamak isteği bakımından tarihi bir anlam ifade ediyor.

Bununla birlikte bu, sadece ilk bir adımdı; olgunluk, sorumluluk, sabır ve özveri isteyen yeni adımlarla geliştirilmeye muhtaçtı. Ve bunun kolay ol-

mayacağı, daha başından belliydi. Çünkü herşeyden önce, sorumluluk ve özverinin tüm taraflarca ortaklaşa paylaşılması gerekiyordu.

Ne var ki, çağrımızın muhatabı olan örgütler bu sorumluluğu göstermediler. Kimileri (örneğin TBKP ve onun yörüngesinde bulunan örgütler), nesnel konumları itibarıyla çağrımıza olumlu bir yanıt vermediler. Ki bu, pek de şartırtıcı değildi. Kimileri samimi ve ciddi bir yanıt vermediler ya da "kaçamak" yaptılar. Kürdistanlı örgütler ise, genelde açık olumsuz bir tutum takınmadılar; ancak oyalayıcı davrandılar ve bu işi ağırdan aldılar.

Çağrıyla yapan örgütler olarak, olumsuz bir tabloyla karşı karşıya kalmıştık. Bu durum, özellikle SVP ve TKP(B)'nin aceleci eğilimlerini daha da kamçıliyordu. Aralık ve Ocak ortalarında yaptığımız iki ayrı toplantıda da, hemen çıkış yapma eğilimi kırılmadı. Tersine, giderek egemen olmaya başladı. Oysa, çağrıyla yapan örgütler olarak, sabırlı olmak; çağrımızın takipçisi olmak ve en azından "kaçamak" yapan ya da oyalamacı davranan örgütlerin açık ve kesin tutumlarını öğrenmek zorundaydık. Toplantılarda da bunu ısrarla belirttik. Ancak bu tutumumuz kabul görmedi.

İkincisi, benzer bir yaklaşım "Platform Deklerasyonu" nun hazırlanmasında da kensisini gösterdi. Öyle ki, asgari müştereklerde çakışan ortak hedeflerin tesbiti yerine, dar ve sığ belirlemelerde ısrar edildi. Ve üç "ayrı" (!) metin üzerinde yapılan tartışmalarda arpa boyu mesafe alınmadı. Her defasında aynı belirlemeler gündeme getirildi ve ortak asgari tesbitlere varmamız engellendi.

İşte, bu nedenlerden ötürü, Kürdistan ve Türkiye ölçeğinde ayrı ayrı cep-heleri ve daha sonra bu iki cepheden oluşacak Birleşik Halk Cephesini örmeyi amaç edinen sözkonusu tarihsel adım dumura uğradı. Ve son iki nedenden dolayı da, örgütümüz, DBP'nun açıklanması öncesinde bu çalışmalarından çekildi.

Hiç kuşku yok ki, yukarıdaki çağrıda ifadesini bulan tarihi adımın, özüne uygun bir şekilde geliştirilememesi olumsuz bir durumdur. Ancak, bu ve benzer olaylar, Kürdistan'da en geniş güçlerin birliğini esas alan **ulusal kurtuluş cephesinin** inşası konusunda ısrarlı olmamıza ve Türkiye devrimci-demokratik hareketiyle dayanışmayı geliştirmemize engel değildir. Tarihsel sürecin doğruladığı birlik politikamızda, ısrarlı ve kararlı olacağız; geniş cephe taktiklerini gündemde tutacağız.

TSK
Tevgera Sosyalist a Kurdistanê
Merkez Komitesi

PYŞ Û DAXWÎYANÎYEK PÊWIST!..

Berê demekê kurt da damezirina "Platforma Yekîtiya Şoresger" hat elankirin. Xebatên rêberîyê li PYŞ dike û herweha daxwaza "Tifaqek" berfire armanc dike, di serî da Rêxistina me jî lê bêşdar bû.

Xebatan, di nivê meha Çiriya Paşîn sala 1988 ê destpêkir. Tev li Tegera me 4 rêxistinan, di encama xwe ya pêşîn da, ji hemû rêxistinên şoresger-welatparêz û hinek derdorên politîk ên Kurdistanî û Tirkî ra ev bangewazîya hevpişk a li jêrîn derxistin:

"BANGEWAZ"

"Derba faşîst a 12 Îlonê, ji bo hakîmîyeta emperyalizma Emrîkî ya ku li herêma me Rojhilata-Navîn lerizîyî dîsa pêk bîne, Tewgera Rizgarîya Netewî ya Kurdistanê û tevgera şoresger-demokratîk a Tirkîyê bi perçîqîne, tengasîya aborî ya ku heye bi herîfîne li ser piştê xelkê karker û rênçberan, û xwe ji tengasîya sîyasî ya ku têketîyê bi encamîne dest danî ser bandorê. Generalên faşîst, salên ewilî yê derbê bi tedayîkek bê perwa li gelên me kirinê karê bi ci anîna daxwaz û armancên xwe kirin. Bi sedhezaran kes di nav dezgehên êşkencê ra derbaz kirin, sêpiyên dardakirinê damezîrîn, Kurdistan bi seranser ji zilm û hovîtiyê hat pêçan. Derê DISK'ê hat girtin, kar û xebatên TURK-İŞ'ê hat rawestandî, hemû cureyên rêxistinî yê gelêrî û

yên mamoste-xwendevanan hat girtin û qedexe bun.

"Piştê ku tevgerên gel bi destê cunta-faşîst hatin pelixandin û di nîrê ku rêxistinên gel ên şoresger derbên giran xwarî da, berxwedan, xwe nedayîna dest, şerefa şoresgeriyê di zindanan da parastin, berhev anîna belavbûyî-nê, ji vatinîyên sereke bûn. Li hember zilm û zordariya faşîst, hêzên di şopa tekoşîn û berxwedanê da, di vê da ji bo pêçan û dermankirina birînên xwe û tekoşîna şoresgerî dîsa bilind bikin, hinek pêngav avêtin, ne hêlan ku doza gelên a paye-bilind bikeve û ew ji pê hêlan.

"Di nîrê 1980-84 ê yê teng û tar, kincên (cil) ku generalên faşîst li pê-şîyê Evren-Sunalp-Calp, paşê Evren-Ozal xwestibun li gelên me bikin, teng hatin. Ji alîkî va tekoşîna rizgarîya netewî ya ku dijî zilm û tedayîyê li Kurdistanê destpêkir li ser bingehek heq (meşru), û bi şerê çekdarî serrasttir buyî, û berdewam buna şerê çekdarî ta îro; ji alîkî din va, bi destpêkê jar û lawaz be jî, hilperina di qeda tekoşînê da bi destê karker, xwendevan, ronakbîran zêde buyî û bi nakokên ên hêzên serdestra yek ker buyî, kincên ku lêkirin dihat xwestin ji virde-wêde desbi çirînê kir. Demokrasî nehat we-latê me û diktatoriya faşîst hê li ser hukm e. Lê belê qul li perda reş vebûn û ev qulana roj bi roj fire dibin. Bingeheke faşîzmê di derizin.

"Tirkîyê ketîye nîrekê nu da. ji bo wê yekê tekoşîna gelên me û rêxistinên şoresger rû bi rûyê vatinîyên (karmandên) ev nîrê nu ne. Li pêşî divê em guherin û potansiyelên mezin ên şoresgerî di heşt salên bihorî da li civatê derketine holê bibînin. Divê em, di warek taybetî da şerê çekdariyê ku li Kurdistanê têt domandin, û di warek giştî da jî, li gel karker û rêncherên destelatî û guherînên kûr li nav şerê tevayîya civatê peyda buyî jê agahdar bin. Divê li gel pêlên tedayî, terorê, di van heşt salên faşîzmê û buyîna serê sedemê jî bihabûn, betalî (bê karî), belengazî, rizîn û ji hemûyan girîngtir, bê hêvîrî ra li civatê dinamik û potansiyelên mezin ên şoresgerî pêkanîyî bibînin. Divê em ew hêza mezin a berê bêzar, paşê li himber diktatoriya faşîst di nav gelên me da, bi serhev kombuyînhê xurt buyî baş tê bighî. Li pêşîya 1980 ê ew wêjeyêk qedexeyên wekî "Kurd", "Kurdistan", "Şoresger", "Komunîst" jî, bûye dabêşek neguher ji rojname û kovarên rojane û ji muneqeşeyên parlamentoyêra. Inonu, Demirel, Ecevit, nikarin bibin alternatîfek ciddî ji bandora ANAP'ê a ku bi %35 dengên ji piya mayî ra. Çelnegtîrîn endamên van partîyan jî, ne bawerî ji serokên xwe ku, bikarî-bin tiştêkê bikin. Ji partîyên nûnerên çîna serdest ra bandor bi xwe buye kirasek ji agir.

"Em ewên ku ji doza paye-bilinda gelên xwe ra şer dikin, ji gavên li gor vê demê û avêtinê ra berpirsiyarin. Alternatîfêkê bandoriya şoresger a ge-

lên me li himberê diktatorîya faşîst pêkanîn, şerê ku em li qenalên cuda cuda da bi rêve dibîn, bi perspektîfa bandorîya va pêwîste em bikin yek. A ku mafê çarenusîya netewê Kurd, di vê da avakirina dewletek serbixwe pêk-bîne, enîya rizgarîya netewîya kurdistanê û ya bandorîya demokratîk pêk-tîne enîya demokratîka gel, ji çêbuna van herdu enîyan, enîya yekbuyîya gel, li hember diktatorîya faşîst alternatîfa gelên meye. Bê guman enîyekê usa ji hemu hêzên dijî diktatorîya faşîst divê pêk bê, lê ev bi hêsanî çê nabe. Ençax ên di vê babetê şer dikin, ji îro dest bi gavên bi hevra avêtinê bikin, di hemû qedên jîyanê yên cur be cur da karê ku bi hevra bikin, wê enîya yekbuyîya gel nêzik bike.

"Divê em ev partî û rêxistinane hemu hewldanên ji bo yekîtîyên ta îro çêbune bi hêjînin, alên wana yên erênî (pozîtîf) pêştir bibin, ji alîyên nanayî (negatîf) ji dersan derxînin. Di demê bihorî da helwestên şaş, ên ku rê ji xirab bûne peyvendiyan rêxistinên Kurdistanî û Tirkî ra vekirîyî, dersan jê bigirin û li paş xwe bihêlin. Divê em xwe ji helwestên hevriqî, tesfîye-cî, cimexweşî û wekî pir caran hatîye dubarekirin karê zarokî dûr bihêlin, li ser bingehê demokratîk da, hebûna nêrînên cuda cuda qebûl, ji vana ra xweragir bin û platformekê bi vî awayî demokratîk pêkbînin. Mezin kirina meseleyên biçuk ne helwestê wan kesên ku xwe di bin barê dozên mezin ra kirine. Şoreşa me nabe desxetê partîyekê, ew wê bibe desxetê gelên Tirkîyê û Kurdistanê û rêxistinên wana ên şoreşger-pêşveru. Em ev rêxistinên şoreşger ên li hev civîyayîn, vatînyên me divê ji xeyal-perestîyê, qopyecîtîyê, dûrbe û berhemkar be û li gor pergala xwe bi bawer be, li hemu ciyan hemu cureyên tekoşînê serfirabe ew tifaqa ku em dixwazin pêk bînin.

"Ev bangewazîya me destpêke û derîye wê ji kesekê ra girtî nîne. Em dibêjin divê kîjan rêxistina ku ji bi hevra rêvebirina tekoşîna rizgarîya netewî ya Kurdistanê û tekoşîna şoreşa demokratîk a Tirkîyê bawer be, têda cî bistîne. Herweha dibêjin, di tekoşîna roxandina dîktatorîya faşîst da, di şerê li hember tedayîyên li ser Erebb, Çerkez, Laz û kême-netewên din derketinê da êku bi hevratîyê dixwaze, divê têda cî bigre. Di vî karîda malxosî û mêvanetî tune, hemu kes xwedîyê malê ye. Tirkîyê û Kurdistan welatê me hemûyan e. Cuda bûna nêrînên rêxistinên û cureyê tekoşîna wana a ku li gor dîroka wana, ji tekoşînek bi hevrara nikare bibe asteng û divê nebe jî. Sîyaneta (ihtîram) rê û rêbazên tekoşînê ji her rêxistinekê ra digirin, li kesekê bi zorê şerê çekdarî jê naxwazin. Lê divê hemû kes jî, sîyasetê ji rêbazên me yên tekoşînêra bigre. Divê kesek ji me, bi Evren-Ozal ên şerekî hovîtî li Kurdistanê bi rêva dibîn ra danîna pêymanan, dest jê berdana neyartîya me a ku li dij Emrîka Yekbûyî, NATO yê, dest ji dijîtîya me li hember em-

peryalîzmê -dixwazî bela emperyalîzmê Ewropî be jî- berdanê ji me nexwazin. Di vê çarçovê da em; cehdên li hev hatinê bi qatilên gelên me Evren-Ozal tîn kirin dadigihînîn.

"Platforma demokratîk a bi vî awayî berew Enîya Yekbûyîva diçe, li destpêkê dikare, bi weşanek hevpişk û hevkarîyên di ûedên tekoşînê yên cur be cur da destpêbîke, paşê dikare bi rêxistinên hevpişkên demokratîk-siyasî ra bê domandin. Dibe ku rêxistinên gelêrîyên vê gavê me nekarîyî lê bifikrîn ên mezin jî bêne pêydakirin. Problemên bi yekîti û weşanên hevpişkda demê bihorî jîyayîn, me na cigîrîne (tirsîne). Divê em bikarin ji nanayîyên wana dersan bistînin, bi rûhekî nu, li gor serwestîya tekoşîn ragihîştîyê nêzikayîyê lê bikin, û hemû astengan bi cureyek şoresgerî bihêlin li paş.

"Şerê me girane û tekoşîna me payebilind e. Ji bo bandora çîna serdest û çeteyên nûnerîya wana dikin Evren-Ozal, ji ser piştê gelên Kurdistanê û Tirkîyê bavêjin, potansiyela mezin a şoresgerî ya li nav civatê derxînin holê, û pêkanîna alternatîfek şoresger, di şerê hevpişk a gelên me da, divê em hêzên xwe û rêbazîyên xwe yên tekoşînê di qenalekê hevpişkera bigihînin hev. Ji bo gelên Tirkîyê û Kurdistanê, kême-netewên wana, li gor jêmayîyên (mîrat) wana ên dîrokî û çandî yên dewlemend, di Rojhilata Navîn da ji bin destê emperyalîzm û paşverûtîyê rizgar bikin, hildin çîyê wana ku bi şeref û layiq.

"Em bendewarîya hêjandîna vê bangewazîya xwe bi cureyek serwestî (ciddî) û bi berpirsîyarî ji hemû partî, rêxistin û kesan dikin. Di van heşt salên dawî da qehr û kulên ku gelên me kêşayî, bîranîna bi şeref a hevrêyên me yên ji bo van doz û armancên xwe yên bi rûmet û payebilind şehid ketin, di odeyên qezazîyê (êşkencexana) da keserên bi sedhezaran şoresger, îro ji hemû deman zêdetir berpirsîyarîyek usa ji me tê xwestin. Em zanyarên vê berpirsîyarîyê û ji bo li gel hev karkirinê em ji fedakarîya ji me tê xwestinra amadene. **Çirîya Paşîn-1988**

PKK Partîya Karkerên Kurdistan

SVP Sosyalist Vatan Partisi

TKP(B) Turkiye Komunist Partisi(Birlik)

TSK Tevgera Sosyalîst a Kurdistanê "

Wek hatî dîtin bengewazî; di dema tifaqan da ji xeynê ku pêngavekê nûye, di warê naverok, armanc, nermîtiyê da, herweha daxwaza wê ya ku derî li nîrekê nu vekirinê da xwedîyê maneyek dîrokîye.

Li gel vê yekê jî tenê ev pêş-pêngavek bu; ji boy ku bi pêngavên nu bê pêş-xistin, ew hewceyê serwextî, berpirsiyarî, aram û fedakarîyê bu. Û di serî da xwîya bu ku bi hêsanî çênabe. Ji bo ku berê her tiştî; pêwîst bu ku, hemû alî hevpişkîyê li fedakarî û berpirsiyarîyê bikin.

Lê pîrr mixabin, rêxistinên muhatabê bangewazîya me, ev berpirsiyarî nîşan nedan. Hinekan ji pêwîstîya parastina xeta xwe (wekî TBKP û rêxistinên li hawîrdora wê) bersîvek erenî dîyarê bangewazîya me nekirin. Ev ne tiştekek ecêb bu. Hinekan jî, bersîvekê ciddî û ji dil nedan an jî tuşê rîya "jê bazdanê" bun. Bi cureyek giştî rêxistinên Kurdistanî, helwestekê eyan ê negatîf nedan xwîyakirin, lê bi destgiranî û mijûlkarî nêzikayî li vi karî kirin.

Em ew rêxistinên xwedîyê bangewazîyê, li pêşberê tabloyek nanayî mayîbûn. Ev rewş, meyla lez û bezîyê a bi taybetî ji alê TKP(B) ê û SVP'ê dihat, xurt dikir. Du komcivînên cuda cuda yên me li navçe mehên çille da kirin, şuna ku ev meyl bişkê, xurttir dibû. Tiştê li ser me ew rexistinên xwedîyê bangewazê ferz ew bu ku; em bi aram (sebir), çavênê şopa bangewazîya xwe bin, qet nebe hîne helwestê rêxistinên "jê bazdanê" û mijûlkarên bibîn. Di komcivînan de em pîrr li ser vê sekinînê lê ev helwestê me nehat qebûl kirin.

A duwem, nêzikbûnek mîna vê, di amedekirina "Daxwîyanîya Platformê" xwe da nîşandan. Heta usa çêbû ku, şuna tesbîtkirina kêmtirîn armancên hevpişk meylên teng û sererd hat israrkirin. Û li muneqeşeyên li ser sê nivîsarên "cuda" (!) hatî kirin, mesafekî qasî bihostekê nekarî bê standin. Her car ev tesbît ketin rojevê û, gihîştina me a derbareyê kêmtirîn tesbîtên hevpişkera hat asteng kirin.

Ji bo van sedeman, pêngava dîrokîya hatî dabaşkirin, armancêa çêkirina Enîya Yekbûyîya Gel a ku ji herdu enîyên li Kurdistanê û Tirkîyê bîna raçandin pêkbê, hat demirandin. Û ji van her du sedemên talîyê, rêxistina me, li pêşîya elankirina "Platforma Yekîtiya Şoreşger" ji nav vê xebatê paşda kişîya. Lê ev buyêr û yên wekî vana, sersekinîna me a li ser bingehe yekîtiya hemu hêzan pêkanîna Enîya Rizgarî û Netewî di Kurdistanê da, û pêşxistina piştevanîya bi tevgera şoreşger-demokratîk a Tirkîyêra nabe asteng. Em dê bi biryar û xwe ragirbîndî polîtîka xwe ya derbareyê tifaqan a ku rastîya wê bi dîrokê hatî îsbatkirin, dê tektîkên xwe yên enîya berfire li rojevê bihêlin.

TSK
Komîta Navendî ya
Tevgera Sosyalîst a Kurdistanê

KÜRDİSTAN'DA KAPİTALİZMİN GELİŞMESİ - VII -

KÜRDİSTAN'DA SANAYİLEŞME

Zanaatçı üretiminden atölyelere

Zanaatçı üretimi ya da genel bir ifadeyle el sanatları sanayi, ataerkil tarımdan ayrılan ilk sanayi biçimidir. Kürdistan'da, kapitalist ev sanayileri yanısıra esas olarak pazar için üretim yapan el sanatları sanayinin tarihi, çok eskilere dayanır. Örneğin, 18 ve 19. yüzyıllarda, kumaş, ipekli şallar, kilim, halı ve seccade dokuma; çömlekçilik, demircilik, kuyumculuk; tahta ve gümüşten üretilen çeşitli mallar oldukça yaygındı. Hatta bazı tarihçiler, bunu, "Kürt reislerinin artistik" zevklerine, Kürdistan insanının doğuştan gelen estetik duygularına ve sanatsal yeteneklerine bağhyorlar; bu olguların el sanatlarının gelişimini teşvik ettiğini söylüyorlar.(1) Fakat sanatçı üretiminin ortaya çıkışı ve gelişimini, sadece buna bağlamak, bizce pek doğru değildir. Çünkü Kürdistan'da el sanatları sanayinin ortaya çıkışında ve gelişiminde, artistik zevkler, estetik duygular ve sanatsal yeteneklerin yanında, Kürdistan insanının her an tehlikeye açık yaşamında silah ve diğer ihtiyaçlarını karşılama zorunluluğunu da hesaba katmak gerekir. Zaten üretilen mallarla çoğunlukla silah alınması ve sözkonusu üretimin dış pazarlara kadar sürülmesi de bu tesbitimizi doğruluyor.

Ancak güçlü sanat gelenekleri ve çalışma usullerine dayanan el sanatları sanayi, daha 20. yüzyılın başlarında sömürgeci ve emperyalist fabrika sanayi-

lerinin ağır baskısıyla karşı karşıya kaldı. Sömürgeci Türk devleti, kemalist devrimden hemen sonra geniş çaplı fabrika sanayini örgütlemeye girişti. Ve ilk devlet kuruluşu olan **Maden Bankası**, bu iş için kuruldu.(2) Ki bu, aynı zamanda -Türkiye'-de hafif sanayinin yok olması sürecinin bir habercisiydi. İşte Kürdistan'daki el sanatları sanayi, herşeyden önce bundan "nasibi"ni aldı. Hem uygulanan sömürge politikasından ötürü, Kürdistan, fabrika sanayinin geliştirilmesinden de yararlanamadı. İkincisi, Kürdistan, o dönemde de güçlü bir ticaret merkezi durumundaydı ve ülkedeki el sanatları sanayi, emperyalist sanayiden de etkileniyordu.

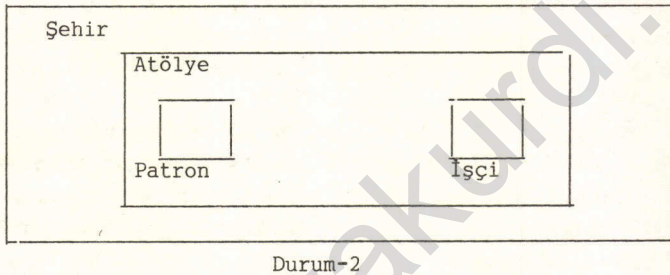
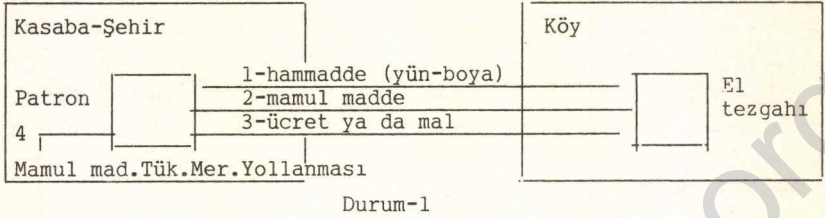
Bu etkenler, Kürdistan'daki zanaatçı üretimi ya da el sanatları sanayinin gelişimini önemli ölçülerde baltaladı; ama güçlü sanat geleneklerine dayanan el sanatları sanayinin direnişini tümüyle kıramadı. Zanaatçı üretimi, yer yer kaçınılmaz sonuna yaklaşırken; yer yer ve bazı malların üretiminde el tezgahlarının atölyelere geçerek niteliksel bir gelişme gösterdi. Kırsal alanlarda da, köylü tarımının bir yardımcısı olma işlevini gördü. Örneğin, Diyarbakır'ın küçük atölyelerinde üretilen "sivri burun ve yüksek topuklu" ayakabılar, bundan on yıl öncesine kadar bölgede geniş bir pazara sahipti. Ancak bugün, bu ayakabılara pek rağbet yok ve bölge pazarına fabrika üretimi ayakabılar hakim. Yine Antep yemeniciliği, ömrünün son günlerini yaşıyor. Değişik beş tür hayvan derisinden yapılan Antep yemenisi dünyanın en ilginç ayakabıları arasında yer alıyordu ve aynı şekilde geniş bir pazara sahipti. Bu gün ise yemenicilik, ömrünü tüketiyor. Yaşlı bir antepli yemenici olan Recep Dinçerler'in sözleri bu bakımdan ilginçtir:

"Bizimle birlikte bu meslek de toprağa gömülecek. Bir zamanlar Antep'te 400 yemeni imalathanesi vardı. Şimdi ise 2 tane. Biz de yaşlandığımız için bu işle uğraşıyoruz. Gerçek bir sanat eseri olan yemeninin tarihe karışması çok acı" (3)

Buna karşın, dantelacılık, kuyumculuk, ağaç işleri ve mobilyacılık; halı kilim, seccade, şal ve battaniye dokumacılığı; şapka paslanmaz sini, tepsi vb. üretimi, gösterdiği niteliksel gelişme ile günümüz küçük sanayinin önemli dinamiklerini oluşturuyor. Bakın İ.Beşikçi, Antep kilimleri, Siirt battaniyeleri ve Şırnak şalları üretiminde, el tezgahlarından atölyelere geçişi şöyle anlatıyor:

"Doğuanadolu'daki ilginç gelişmelerden biri de Siirt ve Gaziantep taraflarında görülmektedir. Buralarda el tezgahları geniş ölçüde kullanılmaktadır. (...) Bu tezgahlarda çeşitli kumaşlar dokunduğu gibi ayakabı, kapkacak vs. de yapılmaktadır. Çuvak-çul, halı kilim vs. gibi sergi eşyaları da bu tezgahlarda dokunmaktadır. Köy ve kasabalarda oturan kişilerin

emeği ile çalışan bu tezgahlar, sermaye yönünden kentteki patrona bağlıdır. (...)

EL TEZGAHLARINDAN ATÖLYELERE GEIŐ

Tabloda görüldüğü gibi, patron gerekli hammaddeleri vermekte köylü de bunları iŐlemektedir. Köylünün iŐlediđi bu maddeler, patron tarafından büyük tüketim merkezlerinde satıŐa çıkarılıyor. (...) Siirt battaniyelerinin, Şırnak Őallarının, Gaziantep kilimlerinin vs. dokunup piyasaya sürülmesinin mekanizması kısaca budur. Köylünün emeği önce artı-ürün, sonra da artı-değere dönüŐmekte ve fakat patronda birikmektedir. (...) Patron Şimdilik kentteki atölyelere yatırım yapmaktan kaçınmasına karşın, bu yolda az da olsa teŐebbüse baŐlamıŐtır. Bu oluŐum, sonunda ticaret sermayesi, sanayi sermayesi durumuna dönüŐecektir." (4)

Siirt battaniyeleri ve Antep kilimleri, tekstil tekellerinin ağır baskılarına rağmen günümüzde atölyelerde dokunuyor; i ve dış pazarlara sürülüyor.

Yine Şapka, paslanmaz sini ve tepsi üretimi, tamamen Şehirlerdeki atölyelerde yapılıyor. Diyarbakır, Siirt, Elazığ ve Erzurum Őapkaları, ülkenin değişik bölgelerinde geniş pazarlara sahiptir. Paslanmaz sini ve tepsi üretimi ise, ülke içinde geniş bir pazara sahip olmakla kalmıyor; aynı zamanda ihraç ediliyor. Örneğin, Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası aracılığıyla Kasım 1986

ayında yapılan 260 bin dolarlık ihracattan, ilk sırayı canlı koyun alırken; ikinci sırayı, paslanmaz sini ve tepsiler alıyor. (5) Şehirlerdeki hızar atölyeleri ve ağaç işleri sanayi ise, yaygınlığı ve üretim kapasitesi bakımından Kürdistan'daki küçük sanayinin önemli bir halkasını oluşturuyor; geniş bir işçi kitlesi istihdam ediyor. Ayrıca, demirci ve tamirci atölyeleri de, ülkedeki küçük sanayi içinde önemli bir yer tutuyor.

Diğer yandan, 20. yüzyılın başlarında kırsal alanlarda köylü tarımının bir yardımcısı olan zanaatçı üretimini, günümüzde Kürdistan kırlarının istihdam kapasitesi içinde önemli bir yer tutuyor ve giderek köylü tarımından ayrılıyor: (çizelge 22)

Tablo, ayrıca kırlardaki zanaatçı üretiminde yoğun bir biçimde ücretli emeğin kullanıldığına dair ciddi ip uçları veriyor. Şöför, marangoz, demirci ve özellikle dokumacıların sayılarındaki büyüme, bir anlamda bunu gösteriyor.

Sıraladığımız örnekler, "el sanatları sanayi"nde pazar için üretimin hakim olduğunu ve ücretli emeğin yoğun bir şekilde kullanıldığını gösteriyor. Bu durumun, ülkemizdeki sanayi gelişme bakımından ne anlama geldiğini V.İ.Lenin şöyle açıklıyor. İ.Beşikçiden aktardığımız şekli anımsayarak, sözünü Lenin'e bırakmak gerekiyor:

"Ama asıl malların alıcısı, bunların karşılığında, 'el sanatçısının' gereksindiği ham maddeleri ödemeye başladığı zaman, bu kapitalist ilişkilerin gelişmesinde çok büyük bir adıma işaret eder. Küçük sanayiciyi mamul mal pazarından koparan alıcı, onu, şimdi hammadde pazarından da koparır ve böylece bütünüyle kendi egemenliği altına sokar. Bu biçimden, alıcının belirli bir ödeme karşılığında işlenmek üzere, 'el sanatçılarına' doğrudan doğruya malzeme dağıttığı tücar sermayesinin daha yüksek biçimine bir adım kalmıştır. El sanatçısı, fiilen, evde kapitalist için çalışan bir ücretli işçi haline gelir; alıcının tücar sermayesi ise, burada sınai sermayeye dönüşmüştür." (6)

Kapitalist sanayi işletmeleri

"El sanatları sanayi"nin evriminde, bu sanayinin, kimi üretim alanlarında fabrika sanayileri tarafından tamamen saf dışı edildiğini ama bazı malların üretiminde de önemli bir direnç göstererek atölyelere geçiş yaptığını gördük. İşte, bu ikinci kategoriye girenler, ülkemizdeki kapitalist işletmeler ara-

İl ve İlçe Köyleri	Köylerin küçük sanatlarda çalışanlar sayısına göre dağılımı											
	Köy say.	Maran goz	Demir ci	Ka- laycı	Nal- bant	Taş Us.	Şoför	Halı cı	Ber- ber	Terzi	Değir menci	Hallaç
Adıyaman	344	109	21	20	42	327	846	2000	455	77	131	257
Ağrı	557	46	14	6	20	340	1184	420	16	37	36	119
Bingöl	311	249	30	13	95	719	477	218	--	7	24	231
Bitlis	268	68	18	1	18	374	555	161	4	21	36	144
Diyarbakır	686	183	27	7	45	529	1420	35	3	35	64	231
Elazığ	574	502	94	26	166	965	2143	493	20	184	230	372
Erzincan	567	308	116	34	281	1389	2305	560	60	80	90	334
Erzurum	1044	982	338	39	517	1996	2469	3868	24	95	119	899
Antep	596	145	72	14	64	803	3502	180	3	422	70	134
Hakkarı	143	24	11	2	24	126	92	536	3	12	13	76
Kars	784	778	232	44	359	2025	2483	7517	130	125	211	422
Malatya	519	340	141	64	98	1170	2999	5134	193	167	250	388
Maraş	499	474	122	94	78	513	2971	555	1	135	175	265
Mardin	717	130	36	49	18	656	1254	243	--	65	177	215
Muş	372	214	60	9	58	767	1397	1017	22	37	88	122
Siirt	497	99	53	13	40	684	722	73	24	40	36	173
Tunceli	421	163	22	18	69	794	800	556	8	45	26	174
Urfa	691	45	21	16	10	312	1864	44	--	47	99	118
Van	567	225	53	11	47	550	1250	1452	350	29	141	218

KAYNAK: DİE, KÖY GENEL BİLGİ ANKETİ, 1976

sında önemli bir yer tutuyor. Ayrıca sözkonusu geçiş süreci, ülkedeki sanayi gelişiminin gereksinim duyduğu kapitalist işbölümü ve uzmanlaşmayı yapısında geliştirdi; emekçilerle sermaye sahiplerini "üstü örtülü" bir biçimde de olsa açığa çıkardı.

Ancak bütün bunlar, Kürdistan'daki sanayi işletmelerinin niteliğini tam olarak kavramamıza ve özellikle küçük burjuvazi ile kapitalistler arasında belirli bir çizgi çizmemize el vermiyor. Bu bakımdan, kapitalist sanayi işletmelerinin durumunu daha yakından incelemek gerekiyor. (çizelge 23)

Çizelge- 23

Çalışan işçi sayısına göre imalat sanayiî işyerleri				
İller	iş yeri say.	1 kişi	2-9 kişi	10 ve daha fazla
Adıyaman	578	?	?	4
Ağrı	250	?	?	13
Bingöl	206	67	139	--
Bitlis	269	95	156	8
Diyarbakır	1066	303	735	28
Elazığ	1201	411	744	46
Erzincan	670	376	247	47
Erzurum	1131	328	733	70
Antep	5147	852	3740	555
Hakkari	68	25	42	1
Maraş	1917	696	1144	77
Mardin	883	391	481	11
Kars	899	375	505	19
Malatya	181	33	128	20
Muş	221	60	158	3
Siirt	575	199	365	11
Tunceli	137	46	91	--
Urfa	1674	507	1137	30
Van	550	175	343	32
Kürdistan	17626	4939*	10898*	975

Veriler, Gıda-içki ve tütün sanayi; dokuma-giyim eşyası ve deri sanayi; orman ürünleri ve mobilya sanayi; kağıt ve basın sanayi taşve toprağa bağlı sanayi; metal eşya ve makina imali sanayive diğer imalat sanayi işyerlerini kapsıyor.

(*) 1 ve 2-9 kişi çalıştıran işyerlerinin toplamlarına, Adıyaman ve Ağrı illerindeki işyerlerinde çalışanların sayısı tesbit edi-

lemediği için dahil edilememiştir.

- Çizelge, Y. Ansiklopedisi; DİE 1980 Yılı İmalat Sanayi İstatistikleri ilk geçici sonuçlarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Resmi istatistikler, genellikle 1 ve 9 kişinin çalıştığı sanayi işyerlerini, küçük sanayi; 10 ve daha fazla işçi çalıştıran iş yerlerini orta ve büyük kapitalist işletmeler kapsamına alıyor. Benzer bir durumu, çizelge 23'te de görüyoruz. Açık ki, böyle bir sınıflandırma, herşeyden önce, küçük sanayi kategorisine alınan işletmeler arasındaki farkı ortadan kaldırıyor. Yani küçük sanayici, hem küçük burjuva ve hem de küçük kapitalist olabilir! Oysa küçük meta üreticisi ile küçük kapitalist arasında niteliksel bir fark; sınıf farkı var. Örneğin, bir kalfa çalıştıran bir marangozla, 5 ya da 9 işçi çalıştıran bir mobilyacı, bir ve aynı şeyler değiller. Birincisi, ücretli işçi kullanarak pazar için üretim yapsa bile, yaratılan değerle ancak geçimini temin edebilir. Başka bir ifadeyle, kazancının çoğunluğunu kendi emeği ile kazanıyor. Ama 5 ya da 9 işçi çalıştıran mobilyacının geliri ise, esas olarak ücretli emek sömürüsüne dayanıyor. İşletme sahibi artık yoğun bir emek gücü sarfetmiyor ya da etse bile ücretli emek-gücü kesin bir şekilde işletmenin karakterini belirliyor. Çünkü üretim tamamen kapitalist koşullarda yapılıyor ve bir kalfa çalıştıran marangozun aksine sözkonusu mobilyacı, küçükte olsa bir kapitalist; bir burjuva olmuş oluyor.

İkincisi, çizelge-23'deki sınıflandırmaya dayanarak imalat sanayindeki küçük meta üreticileri (küçük burjuvalar) ile küçük kapitalistleri (burjuvaları) birbirinden ayırmak güç oluyor. Birçok iktisatçı tarafından kabul edilen yukardaki tesbitimize uygun bir sınıflandırmaya gitmek; 2-9 işçi çalıştıran iş yerlerini, yaklaşık da olsa buna göre sınıflandırmak gerekiyor. Hem bu, aile emeğinin kullanılmasına ilişkin tartışmalarla aradaki nitel farkın gölgenmesini de ortadan kaldırır. Ne ki, 2-9 işçi çalıştıran sözkonusu işyerlerini, bu şekilde sınıflandırmamızın olanaklı kılacak yeterli veriler yok. Ancak, aynı kaynağın 1927 yılı sanayi sayımına ilişkin ve sadece Elazığ ile ilgili veriler var. Bu sayıma göre, 1927 yılında Elazığ'da imalat sanayinde üretim faaliyeti içinde bulunan 587 işyerinden, 140'ında bir kişi; 160'ında 2-5 işçi; 1'inde 10 işçi ve geriye kalan 286 işyerinde de 5-9 işçi çalışıyor. (7) Hiç kuşku yok ki, bu veriler günümüz Kürdistan'ı için ciddi bir ölçü olamaz. Çünkü, hem Elazığ sanayi bakımından ülkemizin gelişkin bir ili ve hem de veriler 62 yıl öncesine ait. Ve ülkemiz 1927'den buyana beli bir evrim ve özellikle son 20 yılda hızlı bir dönüşüm içindedir. Ama sözkonusu verilerin birbirini tamamlayan yönlerini dikkate alarak, çizelge-23'deki 2-9 işçi çalıştıran işyerleri ara-

sında, 5-9 işçi çalıştıran küçük kapitalist işletmelerin sayısı hakkında asgari bir tahmin yürütmek; küçük sanayi kapsamına alınan toplam işyerlerinin yaklaşık % 50'sini, yani 16.651 işyerinin yarısına yakınını kapitalist işletmeler saymak mümkündür. Böyle bir sınıflandırmaya göre, çizelge-23'deki küçük meta üreticilerinin toplam sayısı artacak; 5-9 işçi çalıştıran imalat sanayi işyerlerinin toplamı ise, 2-9 işçi çalıştıran işyerleri toplamının altına düşecektir. Fakat diğer yandan, imalat sanayinde küçük burjuvazi ile -küçük işletme sahibi- burjuvazi de birbirinden kesin çizgilerle ayrılmış olacaktır.

Üçüncüsü, ülkedeki imalat sanayi işyerlerinin 975'ini orta ve büyük işletmeler oluşturuyor. Ancak kamu ve özel sektöre ait işletmeleri birbirinden ayırmak gerekiyor ki, bu konuda da benzer bir problemle karşılaşyoruz; çünkü çizelge-23'ün hazırlanmasında yararlandığımız kaynaklar, özel sektör ve kamu işletmelerini ayırtetmemize elvermiyor. Ayrıca, elimizde bulunan DİE 1982 yılı imalat sanayi istatistikleri geçici sonuçları, bazı konularda farklı ölçüleri esas alıyor; karışık ve farklı yorumlara açık. Bu bakımdan, biz, 1976 ve 1982 verilerinin ortalamalarını esas alarak, çizelge-23'ün verileri üzerinde yaklaşık bir tesbite varmaya çalışacağız. (Çizelge 24)

Çizelge- 24

10 ve daha fazla işçi çalıştıran imalat sanayi işyerleri			
Yıllar	Kamu sektörü	Özel sektör	Toplam
1976	49	190	239
1980	?	?	975
1982*	130	1048	1178

(*) 1982 kamu sektörü verileri, 10 kişiden az işçi çalıştıran işyerlerini de kapsıyor.

- Çizelge, DİE 1976 yıllık imalat sanayi anket sonuçları; DİE 1982 yılı imalat sanayi istatistikleri geçici sonuçları ve tablo 23'ün verilerinden yararlanılarak hazırlandı.

Bu verilerin ortalamalarından çıkan yaklaşık sonuç şu: 1980 yılında Kürdistan'da, 10 ve daha fazla işçi çalıştıran 975 işletmenin yaklaşık 123'ü kamu; yine yaklaşık 852'si özel sektöre aittir.

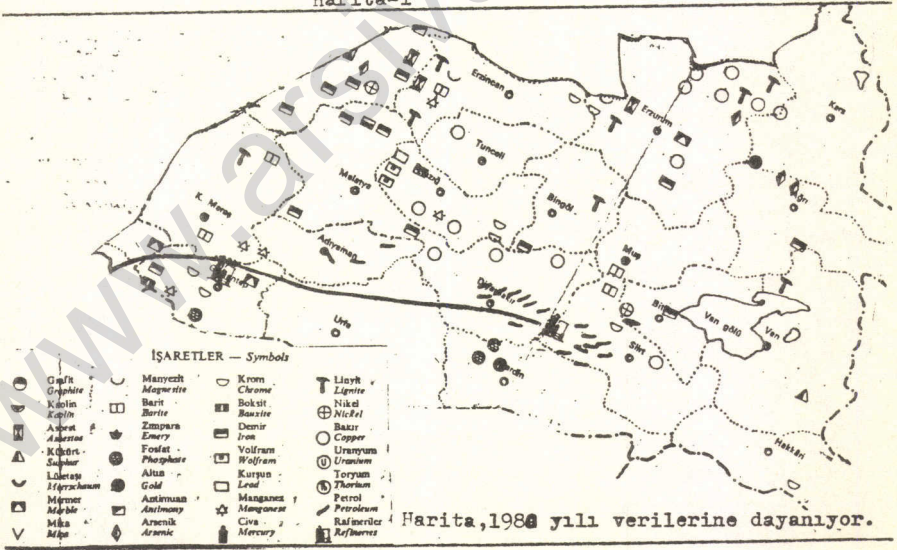
Ayrıca, otel, lokanta, sinama, eğlence ve turistik işyerlerini kapsayan kapitalist özel işletmeler, ulaşım ve nakliyat şirketleri ve inşaat sektörü, Kürdistan'daki ekonomik faaliyetler arasında önemli bir yer tutuyor.(8) Özellikle üretim olayının gerçekleşmesinde, bir bakıma üretken bir rol oynayan inşaat sektörü son derece yaygındır. Örneğin, 1984 yılı verilerine göre Kürdistan'da inşaat iş kolunda sigorta kanunlarına tabi 47.701 işyeri var.(9)

Ve bunların büyük çoğunluğu müteahhitlere ve inşaat şirketlerine ait. Taşaronlar, genellikle büyük müteahhitlere ya da şirketlere bağlı olarak çalışırlar. Taşaronların sahip oldukları işyerleri biryana bırakılırsa, inşaat sektöründeki işyerlerinin büyük bir kesimi, kapitalist nitelikte küçük, orta ve büyük işyerleridir. Sömürü oranı ise, oldukça yüksektir. Aynı ağır sömürü, otel, lokanta, sinema, eğlence ve turistik işyerlerinde de görülüyor.

Diğer yandan, aktardığımız imalat sanayi istatistikleri, inşaat ve hizmet sektörleri yanısıra maden ve enerji sektörlerini de kapsamıyor. Oysa, maden ve enerji sektörlerinde yoğun bir üretim faaliyeti ve büyük yatırımlar var. Önemli altyapı yatırımları, büyük bir hızla tamamlanıyor. Diğer kamu yatırımlarında, küçümsenemeyecek bir artış görülüyor. Örneğin, 1983 yılında 18 milyar TL. olan Kürdistan'daki toplam kamu yatırımları, 1986 yılında 1 Trilyon TL'ye ulaşıyor.(10) Enerji sektöründeki yoğun üretime bu araştırmamızın daha önceki bölümlerinde yer yer değinmiştik. Maden sektöründeki üretim ise, hızla artıyor. Aşağıdaki harita, sınırlı da olsa maden üretiminin yaygınlığı konusunda belli bilgiler veriyor. Sömürgeci devletin yanısıra, tekel de devreye girmiş bulunuyor; üretim ve yatırımlar tamamen **kapitalist koşullarda** gerçekleşiyor. (harita 1)

Harita-1

Yeni fetih olayı ve sanayileşme

Bu araştırmamızın ikinci bölümünde, Kürdistan'ın yeniden fethedilmesi olayının ne anlama geldiğini ve yoğunlaşan sermaye ihracının, sömürünün derinleştirilmesi yanında ülkede kapitalizmin gelişmesini hızlandıracağına işaret etmiştik. Şimdi bu olayın, sanayideki gelişmeye nasıl yansıdığına bakalım.

Öncelikle şunu belirtelim ki, sömürgeci devlet ve tekeller, ister doğrudan yatırımlara, ister dolaylı yani altyapı yatırımlarına yönelsinler, birincil amaçları, sömürü ve kardır. Ama "kamu sektörü" tekerlemesini ağzlarından düşürmeyen kimi çevrelerin kavrayamadığı başka bazı gerçekler de var: Birincisi, devletin ve tekellerin Kürdistan'daki üretim ve yatırım faaliyetleri, yukarıda altını çizdiğimiz gibi tamamen kapitalist koşullarda yapılıyor ve ülkenin zenginlik kaynaklarının yanında amansız bir işgücü sömürüsü de sözkonusudur. İkincisi, altyapı yatırımları, sanayie ve özellikle imalat sanayine yönelebilenin öncülüdür. Ülkenin özel sektör için çekici hale gelmesi, bir bakıma, altyapı yatırımlarının tamamlanmasına bağlıdır. Kaldıkı tekkelci devlet sadece altyapı yatırımlarını desteklemekle kalmıyor; onun da ötesinde imalat sanayini teşvike yöneliyor. Örneğin, görevi emperyalist ülkelerden alınan kredileri ülke içinde özel sektöre aktarmak olan Türkiye Sınayi Kalkınma Bankası'nın Kürdistan'a verdiği krediler, 1973-1975 yılları arasında %24-25 oranına varan korkunç bir artış gösteriyor.(11) Ayrıca sözkonusu bankanın yanısıra kamu ortaklığı fonu da devreye giriyor:

"Kalkınmada öncelikli yörelerdeki 18 şirkete, kamu ortaklığı fonundan yatırım kredisi, işletme kredisi veya iştirak yoluyla 20 Milyar 310 Milyon 90 bin Liralık finansman sağlandı."(12)

Aynı haberde, sözkonusu şirketler ve faaliyette buldukları iller şöyle sıralanıyor:

"Binsan, Bingöl un sanayi (Bingöl), Sümerbank Pamuklu Sanayi (Adıyaman), Bin-Genç-Tuğ tuğla kiremit (Bingöl), Bitlis Gıda Maddeleri (Bitlis), Özel Karacadağ Eğitim Tesisleri (Diyarbakır), Emaş Endüstri Minarelleri (Muş), Iğdır Et ve Gıda Uluslararası Nak. ve Pazar. (Kars), Tungaş Gıda (Tunceli), Çan-Mersan (Çankırı), Keban Holdiğg (Elazığ), Sümerbank Pamuklu Sanayi (Erzincan), Sümerbank Pamuklu Sanayi (K.Maraş), Abana Elektromekanik Sanayi (Kastamonu), Gün-Taş, Gündüzbey İplik sanayi (Malatya), Maksan Makina Sanayi (Malatya), Sivas Demir Çelik fabrikası (Sivas), Sivas Hazır Giyim fabrikası (Sivas), Mepesan Sebze Pa-

zarlama (Tokat)" (13)

Ve haber devam ediyor:

"Öte yandan maliye ve gümrük bakanlığının, resmi gazetede yayınlanan bir tebliğinde, kalkınmada öncelikli yörelerde yatırım yapan firmaların teşvik belgeli yatırımlarının her türlü vergi ve harç istisnasından yararlandığı hatırlatıldı."(14)

Hem bu veriler, tek başına sanayii teşvik yöneliminin boyutlarını izaha yetmiyor. Verilen teşvik belgelerine de bakmak gerekiyor. (Çizelge 25)

Çizelge- 25

Bölgeler	Teşvik belgeleri endeksi					
	Yıllar					
	1981	1982	1983	1984	1985	1986
Marmara bölgesi	100	64	43	39	65	169
Orta Anadolu böl.	100	30	25	15	54	285
Ege bölgesi	100	69	66	193	113	295
Akdeniz bölgesi	100	30	45	20	26	129
Karadeniz bölgesi	100	115	15	20	47	146
Doğu Anadolu böl.	100	62	35	23	65	130
Güneydoğu Anadolu böl.	100	113	75	18	111	513
Doğu + G.Doğu	100	87.5	55	20.5	88	321.5
Diğer bölgeler	100	61.6	38.8	57.4	61	204.8
Toplam	100	53	40	36	60	203

Kaynak: TÜSİAD Raporu, 1986

Akla şöyle bir soru gelebilir: Her belge alan, mutlaka yatırıma ya da üretim sürecine katılıyor mu? Bu konuda kesin bir belirlemede bulunmak mümkün değil. Ancak, Kürdistan'daki teşvik belgeleri sayısının Türkiye'den fazla oluşu, teşvik belgelerinin büyük ölçüde amaçlarına uygun bir şekilde kullanıldığına işaret ediyor. Ayrıca, Kürdistan'da yaygınlaşan çok ortaklı şirketler, bu yargıyı güçlendiriyor.(çizelge-26)

Çizelge- 26

1983'te işçi şirketleri ve ortak sayılarının bölgesel dağılımı*						
Bölgeler	İmalat sanayideki işçi şirketleri					
	genel tük.mal. toplam	ara mal. üreten	mal. üreten	yat.mal. üreten	top.ort. sayısı	yurt.dış. ort.sayı
İç Anadolu	80	32	34	8	83.098	49.360
Karadeniz	74	23	36	8	63.687	26.736

Marmara	57	24	23	7	58.148	25.373
Ege	48	18	21	7	90.180	45.222
Doğu Anadolu	30	14	11	1	21.380	5.934
G.Doğu Anadolu	15	10	5	-	15.314	104
Akdeniz	18	10	8	-	13.246	2.091
Toplam	322	131	138	31	345.062	154.820

(*) Birinci sutun genel toplamı, 2.,3. ve 4. sutunlar imalat sanayiindeki 300 şirketin dökümünü gösterir.

Kaynak: Y.Ansiklopedisi; DESİYAB, çok ortaklı şirketler envanter çalışması, 1983

Veriler, 1983 yılına ait. 1983 yılından buyana, diğer şirketlerin yanında (Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası) DESİYAB'ın öncülük ettiği şirketlerin sayısında da sürekli bir artış görülüyor. Örneğin 1984 yılında Hekkarı'de kurulan HİSAŞ (Hakkari İplik Sanayi AŞ.) Bu tür şirketlerden biri. HİSAŞ'ın 317 ortağı var ve yılda 540 ton yün ve yapağı işliyor ve 270 ton iplik üretiyor. Ayrıca şirkette 60 işçi çalışıyor ve şirket, 3.000 kişiye de indirekt iş imkanı sağlıyor.(15)

Üçüncüsü, tekeller sadece Siirt, Diyarbakır, Adıyaman, Cizre-Nusaybin petrollerine, önemli maden yataklarına, GAP ve benzeri projelerin gerçekleşmesine el atmakla kalmıyor; Kürdistan'daki imalat sanayine de yöneliyor. Örneğin, Siirt Meyan Kökü Sanayi ve Ticaret A.Ş.'nin %50 hisesi, Alarko holdinge aittir.(16) Ayrıca benzer örnekler çoğaltılabilir. Fakat tekellerin iri kıyım temsilcilerinin, "Teşviklerin bölgenin kendine özgü güçlüklerin izale edecek çapta olması gerekliliği"ni ısrarla vurgulamaları, ihtiyatlı politikanın büyük ölçüde aşındığını göstermeye yetiyor. (17) Başka bir ifadeyle, tekeli sermaye artık kapitalist gelişmeyi hızlandırmak pahasına, Kürdistan pazarına daha etkin bir şekilde uzanıyor.

Hiç kuşku yok ki, bu durum, Kürdistan'daki sömürü sürecini derinleştiriyor. Zaten buna daha önce de işaret etmiştik. Ancak yeni fetih olayı aynı zamanda ülkedeki ağır ve sancılı sanayileşme sürecini de hızlandırıyor. Ülkedeki özel sektör işletmelerinin küçüklüğüne ve tekeli yönelimin talan amacına bakarak bunu yadsımak; dahası ülkede sanayi burjuvazisinin "olmadığı"na ve "oluşamayacağı"na hükmetmek bilime ve Kürdistan gerçeklerine aykırıdır. Çünkü, özel sektöre ait sanayi işletmelerinin küçüklüğü, sadece ülkemize özgü bir olay değil; az gelişmiş ülkelerde de sıkça rastlanan bir durumdur.(18) Hem bu, sanayileşmenin özel sektör eliyle geliştirilmesi konusunda bir araç olabilir. Ancak, bizim gibi sömürge ülkelerde, sanayileşmenin gelişme seyrini belirlemede, iç dinamiklerin yanısıra dış dinami-

kleri de hesaba katmak gerekiyor. İkincisi, özel sektör işletmelerinin "küçüklüğü" gibi yuvarlak ölçülerle sanayi burjuvazisinin varlığını yadsımak, Kürdistan'daki verili durumla çelişiyor. 5-9 işçi çalıştıran küçük sanayici kapitalistler orta ve büyük işletme sahipleri ve son yıllarda yaygınlaşan şirketlerin ortakları, Kürdistan'daki **sanayi burjuvazisini** oluşturuyor. Hatta, ülkedeki üretim faaliyetlerinde, **üretken** bir rol oynayan inşaat şirketleri sahiplerini de, sanayi burjuvazisi içinde saymak gerekiyor. Ayrıca, altyapı yatırımları büyük ölçüde tamamlanan Kürdistan, günümüzde en az tekeller kadar Kürt burjuvazisine de çekici geliyor ve Türkiye'de daralan sömürü alanları, onu daha fazla etkiliyor. Dolayısıyla, önceleri "kendi ülkesinde" belli bir sermaye birikimi yarattıktan sonra daha geniş çaplı yatırımlar için Türkiye pazarına yönelen Kürt burjuvazisi, artık faaliyetlerini Kürdistan'da yoğunlaştırıyor. Ülkedeki üretim sürecinde yaygınlaşan çok ortaklı şirketler, bir yönüyle buna işaret ediyor. Ki bu, aynı zamanda yerli ve yabancı sermaye arasındaki çelişkileri de derinleştiriyor. Üçüncüsü, sömürgeci devlet ve tekeller, yatırım ve üretim faaliyetleri yanında tekeli yasaları da Kürdistan'a taşıyor. Daha önce tekellerin ya da karma kuruluşların, ülkedeki bayileri, acentaları ve araçları olan **Kürt komprador burjuvazisi** yok oluyor. Yani metropol sermayesinin basit bir ajanı, aracısı olmaktan çıkıyor; sömürgeci devlet ve tekellerle birlikte ülkedeki sömürü sürecine katılıyor. Diğer bir deyimle, **işbirlikçi burjuvazi** oluyor.

Devam edecek

Yararlanılan kaynaklar:

- 1- *Bazil Nikitin, Age., ÖY., Yay., S.110*
- 2- *Y.N.Rozaliyev, Age., s.130*
- 3- *Milliyet gazetesi, 13 Aralık 1988*
- 4- *İ.Beşikçi, Age., s.187,188,189*
- 5- *Milliyet gazetesi, 24 Aralık 1986*
- 6- *V.İ.Lenin, Rus.Kap.Gelişmesi, s.324*
- 7- *Yurt Ansiklopedisi, s.2531*
- 8- *5 kişiden az işçi çalıştıran otel, lokanta vb., işyerleri hariçtir.*
- 9- *SSK 1984 istatistik yillığı.*
- 10- *Tercüman gazetesi, 14 Kasım 1986*
- 11- *TMMO Sanayi Kongresi yay.s.31, 1986*
- 12- *Hürriyet gazetesi, 22 Kasım 1986*
- 13- " " " "

14- " " " "

15- Milliyet Gaz. Özel eki Gelişim-1986

16- Ekonomik bülten, Kasım 1986

17- Agb.

18- Prof. Sadun Aren, 100 Soruda Eko.El Kitabı, Gerçek Yay. s.190

www.arsivakurdi.org

KÜRDİSTAN DEVRİMİNİN ASKERİ STRATEJİSİ

-II-

Kürdistan devrimi silahlı mücadele çizgisinde ve fakat kendine özgü bir yolda gelişecektir.

Devrimin gelişme yolu, bütün bir devrim sürecine tekabül ediyor. Ayrıca bu süreç düz bir seyir izlemiyor. Ülkeden ülkeye, ayrı ayrı ulusal koşullara göre farklı öz ve biçimler kazanıyor ve değişik aşamalardan geçerek gelişiyor. Yine her dönemde, o döneme özgü mücadele biçimleri de önem kazanabiliyor. Dolayısıyla, topyekün devrim sürecine ve bu süreci oluşturan zencirin halkalarına tekabül eden mücadele biçimlerini, **öncelikler** sırasına göre tesbit etmeye çalışmak ve onları birbirine uyarlamak hayati bir önem arz ediyor.

Kürdistan devriminin silahlı mücadele çizgisinde gelişmesi, devrimci gelişmenin ana doğrultusunu belirliyor. Ana doğrultuyu belirleyen koşullar, tartışma konumuza ışık tutuyor. Ancak, savaşımın **özünü**; ikinci derecede önem arzedan mücadele biçimlerini ve yardımcı yöntemleri bilince çıkarmaya yetmiyor. Bu bakımdan, devrimimizin çizgisini belirleyen unsurların yanı sıra toplumumuzun yapısındaki farklılaşmaların boyutlarını irdelemek gerekiyor.

Toplumsal farklılaşmanın tesbitinde, ülke nüfusunun kır ve şehirler arasındaki dağılımı, toprak mülkiyetindeki farklılaşmalar ve sömürünün durumu büyük önem taşıyor. Kürdistan, yaygın kırsal alanlara sahip geniş bir ülkedir. 1980 yılı verilerine göre ülke nüfusunun % 35,9'u kentlerde; % 64,1'i kırsal yerleşim bölgelerinde oturuyor. Ayrıca, Türkiye ve Avrupa metropol-

lerine yapılan göçler, doğal olarak, bu oranlara yansımıyor. (1) Toprak mülkiyetine gelince; toprak sahibi köylülüğün % 72,7'sini yoksul köylüler; % 15'ini küçük üreticiler ve orta köylülük; % 8,4'ünü zengin köylülük, yani kır burjuvazisi ve % 3,9'unu büyük toprak sahipleri oluşturuyor. Ve büyük toprak sahipleri, toprağın % 30'una sahip bulunuyor. Topraksız köylüler ve tarım işçileri ise, toplam çiftçi ailelerinin üçte-birini aşıyor. (2) Kürdistan şehirleri ise, nicel olarak zayıf da olsa, ulusal ve enternasyonalist görevlerini kavramaya yetenekli bir işçi sınıfını ve büyük bir işsizler ordusunu barındırıyor. Örneğin, 1972 yılı verilerine göre, sadece Avrupa ve Ortadoğu ülkelerinde çalışmaya gitmek için 139.415 kişi sıra bekliyor. (3) Bir okadarı da geçimlik bir iş bulabilmek için, Türkiye metropollerinin yollarını aşındırıyor ve kanuni olmayan yollardan Avrupa ve Ortadoğu ülkelerine gitmek için didiniyor. Diğer yandan, yeni fetih hareketi, ülkedeki sömürü ve talan sürecini derinleştiriyor; toplumsal farklılaşmayı hızlandırıyor.

Toplumsal farklılaşmanın boyutları, mücadele biçimlerine yön veriyor. Kürdistan devriminin kendine özgü karakteristik özellikleri burada yatıyor. Ana doğrultusu itibarıyla Küba, Çin, Vietnam, Cezair, Angola, Mozambik, Gine Bissau ve Nikaragua devrimleriyle büyük benzerlikler gösteren Kürdistan devrimi, hiç kuşku yok ki, üçüncü dünya ülkelerindeki devrimlerden esinlenecektir; ancak O, kendine özgü bir yol izleyecektir. Çünkü Kürdistan, klasik sömürgeci tahakküm altında bulunmak ve nisbeten geniş bir kır ekonomisine sahip olmakla Çin, Vietnam, Cezair, Angola, Mozambik ve Gine Bissau gibi ülkelerle önemli benzerlikler göstermekle birlikte, farklılaşmanın boyutları bakımından, anılan ülkelerle küçümsenmeyecek ayrılıklar da gösteriyor. Örneğin, yarı sömürge olan Çin'in dışında, diğer ülkelerin tümü sömürge statüsündeydiler. Üretimin egemen karakteri, hemen hemen tümünde, yarı feodal nitelikteydi. Çin'de nüfusun 5/6'sını, Vietnam'da halkın 9/10'unu, Cezairde nüfusun % 80'ini, Angola'da nüfusun % 83'ünü, Mozambik'te % 91'ini ve Gine Bissau'da nüfusun % 76'sını köylüler oluşturuyordu. Ayrıca, söz konusu ülkelerde, işçi sınıfı ya çok cılız, ya da henüz embrion safhasındaydı. (4) Oysa, günümüz Kürdistanı, kapitalizmin egemen olduğu bir sömürgeci. Nicel olarak zayıfta olsa, nitelik itibarıyla gelişkin bir işçi sınıfına sahiptir. Ayrıca şehirlerde biriken büyük bir işsizler ordusu var. Kır-daki nüfusun toplam nüfus içindeki payı ise, anılan ülkelere oranla, daha düşük ve kırlardaki proleterleşme daha yoğundur. Diğer yandan Kürdistan, Küba, Nikaragua, El Salvador gibi Latin Amerika ülkelerinden de farklı özellikler taşıyor. Herşeyden önce, Kürdistan, klasik bir sömürge olmakla, Latin Amerika ülkelerinden ayrı bir siyasal statüye sahiptir. İkincisi, sınıfsal

farklılaşma ve nüfusun şehirlerde yoğunlaşması, Latin Amerika ülkelerinde daha yüksektir. Örneğin, nüfusun % 50-75'inin şehirlerde yoğunlaştığı üçüncü dünya ülkelerinin başında Latin Amerika ülkeleri geliyor. Ayrıca, Latin Amerika ülkelerinde, Kürdistan'a oranla daha gelişkin bir işçi sınıfı var ve işsizlik, bu ülkelerde de oldukça yoğun.. Hatta, Latin Amerika ülkelerinin bi çoğunda "diplomalı işsizler" diye yeni tip bir işsizler gurubu oluşuyor. Örneğin, El Salvador'da, 1980 yılında üniversite öğrencilerinin sayısı 35 bini aşılıyor.(5) Oysa, devrim öncesinde (1939 yılında) Kuzey ve Güney dahil, Vietnam'da, toplam 700 yüksek öğrenim öğrencisi bulunuyordu.(6) Kürdistan'da ise, -1980-81 ders yılı içinde- sadece Erzurum, Diyarbakır, Fırat ve İnönü üniversitelerinde toplam 8.681 öğrenci okuyor.(7) Kürdistan ve Türkiye'deki yüksek okullarda ve metropol üniversitelerinde okuyan Kürdistanlı öğrenciler de dikkate alındığında, aynı ders yılında, Kürdistanlı yüksek öğrenim öğrenci sayısının toplamı 10.000'i aşıyor. Rakamlar, anılan ülkelerdeki "aydın" potansiyelini göstermede bir veri olarak önem arz ediyor.

Ayrı ayrı ülkelerdeki devrim süreçlerinde sınıfsal farklılaşmaların boyutlarını gösteren veriler, yaşanan ve yaşanmakta olan devrimlerin deneyimleri, yolumuzu aydınlatıyor. Aynı mücadele çizgisine karşın, Kürdistan'ın, ne bir Çin veya Vietnam ve ne de bir Nikaragua ya da El Salvador olmadığı kendiliğinden ortaya çıkıyor. Kürdistan, birinci kategoriye giren ülkelerden daha ileri ve fakat, Nikaragua ve El Salvador gibi Latin Amerika ülkelerinden daha geri bir toplumsal farklılaşma süreci yaşıyor. Çin ve Vietnamda mücadelenin temel dayanağı olan köylülük, Kürdistan'da ancak devrimin **ağırlıklı bir dayanağını** oluşturuyor. Ancak emekçi Kürt köylülüğünün temel taleplerinin programlanması ve onun örgütlenmesi önemini koruyor. Öte yandan, işçi sınıfının, Kürdistan şehirlerinde biriken işsizler ordusunun, öğrenci ve aydınların, kısaca kent emekçilerinin örgütlenmesi ve mücadele saflarına kazanılması, Çin ve Vietnam oranla daha büyük bir önem arz ediyor. Nikaragua ve El Salvador gibi Latin Amerika ülkelerindeki mücadelelerde ise, bu ikinci alanın **ağırlıklı** rol oynadığı tartışma götürmüyor. Ayrıca bu durum, Kürdistan işçi sınıfı, kır ve kent emekçilerinin devrimimizdeki işlevlerini belirlemekle kalmıyor; Kürdistan devriminin askeri stratejisinde ve buna denk düşen temel taktiklerde, kır ve şehir bağlantısının önemini, silahlı mücadele ile toplumsal örgütlenme ve savaşım biçimlerinin diyalektik birliği ekseninde somutlaşan devrimci gelişme yolumuzun **özünü** de bilince çıkarıyor.

İşte, Bu "kaba" tahlillerin öne çıkardığı çizgiler, **politik ve askeri stratejimizin ana hatlarını**; başka bir deyimle devrimimizin gelişme yolunu belirli-

or. Açık ki bu, topyekün devrim sürecine tekabül eden ayrı ayrı konaklarda önem kazanabilecek mücadele biçim ve araçlarını ustaca kullanmayı yadsı-mıyor. Tam tersine, ulusal, bölgesel ve uluslararası koşulları da dikkate ala-lak çok çeşitli mücadele biçim ve araçlarından yararlanmayı öngörüyor. Ancak, çeşitli mücadele biçimlerini birarada kullanırken, gerçekçi olmak ve onları, devrimin gelişme yoluna uyarlamak tarihsel bir önem taşıyor.

"Latin Amerika devriminin temel yolunu, silahlı devrimci mücadele te-şkil eder.

"Bütün diğer mücadele biçimleri bu temel yolu geliştirmek ve geciktir-memek koşuluyla kullanılmalıdır." (8)

Oysa Kürdistan ve Türkiye'de, yakın geçmişte yapılan hatalar, bugün de tekrarlanıyor. Kürdistan ve Türkiye devrimlerinin gelişme yollarına göre değil; yaşanan döneme göre vaziyet alınıyor ve devrimci sürecin şu ya da bu konağında öne çıkan mücadele biçimi veya biçimleri üzerinde yoğunlaşılyor. Hatta kimileri soldan sağa savruluyor; kimileri tüm güçlerini bu alana döküyor ve kimileri de birkaç karpuzu bir elle tutmaya çalışıyor. Sonuçta, solun zarar hanesi kabarıyor. Bir sonraki dönemde hazırlıksız yakalanılıyor. Örneğin, yakın geçmişte, "koşullar illegal örgütlenmeyi gerektirdiği için il-legal örgütlendik" diyenler, illegal örgütlerini sadece o dönemin revaçta olan legal çalışmalarında kullandıkları için sınıfta kaldılar. Aynı anlayış, bugün de, legaliteden yararlanmak için süreci geriye çekme işlevini üstlenmeyi bile mübah görüyor. Hem de, Kürt ve Kürdistan kavramlarının TC parlamento-sunun duvarlarını aşındırdığı bir ortamda, TC. istatistiklerinde Ortadoğu, Doğu ve Güneydoğu biçiminde geçen bölge terimlerini **tırnak** içinde yayın-lama "pahasına"!.. Diğer bazıları ise, silahlı mücadeleden legal parti kurmaya kadar, hemen hemen tüm mücadele alanlarına bir anda ve balıklama dal-maya çalışıyorlar!

Legaliteden yararlanmaya, -süreci geriye çekmeye çalışmadan- legal yay-ın çıkarmaya, ya da tüm mücadele biçimlerini birarada kullanmaya -eğer on-ları bir arada kullanma güç ve yeteneğine sahip isek- karşı değiliz. Ayrıca, yapamadığımız işleri, yapanları kıskanmayız; aksine, genelde verilen müca-deleye güç katıyorsa seviniriz. Ancak, yaklaşımlarda isabet yok. Devrimin uzun ve kısa vadeli çıkarlarının öngördüğü tüm mücadele biçimlerini bir ara-da uygulamak, herşeyden önce güç ve yetenek istiyor. Hele silahlı mücade-le de, sözkonusu savaşım biçimleri arasında sıralanıyorsa, durumun ciddiyeti daha bir önem kazanıyor. Oysa Kürdistanlı ve Türkiyeli örgütlerin güçleri ve eylem yetenekleri biliniyor. Bu bakımdan, esas sorun, gerçekçi olmak; her yeni dönemde önem kazanan farklı mücadele biçimlerini devrimin gelişme

yoluna uyarlamak; değişik savaşım biçimlerini bu aksende ve öncelikler sırasına göre ele almak; atılan adımlarda, kısa vadeli çıkarları mücadelenin uzun erimli çıkarlarına bağımlı kılmaktır. Aksi halde sürece yön vermek, sandığı kadar kolay olmayacaktır.

Devrimimizin silahlı mücadele çizgisinde gelişmesi, diğer mücadele biçimlerini yadsımak anlamına gelmiyor.

Kürdistan devriminin gelişme yoluna ilişkin tesbitimiz, öteden beri, değişik çevrelerce, farklı biçimlerde "yorumlanıyor". Kimi çevreler, "politik mücadele ile silahlı mücadeleyi" karşı karşıya koyarak, sorunu çarpıtmak istiyorlar. Kimileri, yaratılan kavram kargaşası içinde meselenin özünü kavramakta güçlük çekiyor ve acaba silahlı mücadelenin -ülkemiz koşullarında- başlıca mücadele biçimi haline gelmesi, diğer mücadele biçimlerini yadsımak anlamına mı geliyor? diye düşünüyorlar. Kimi çevreler de, soruna düz bir mantıkla yaklaşıyor; silahlı mücadeleyi öngören herkesi aynı kefeyle koymaktan geri kalmıyorlar. Ama bu ve benzeri yaklaşımların tümü, ülke gerçeklerine ve somut olgulara dayanmama noktasında birleşiyor.

Ne var ki, yaklaşımlardaki soyutluğu, bir bakıma "doğal" karşılamak gerekiyor. Çünkü, devrimin gelişme yolunun belirlenmesi sorunu ve bunun önemi, ülkemiz devrimci-yurtsever hareketi içinde henüz gereği gibi kavranmamıştır. Bunu, Kürdistanlı örgüt ve gurupların ezici bir çoğunluğunun program belgelerinde de görmek mümkündür. Hal böyle olunca, değişik askeri strateji ve taktikler arasındaki farklılıkların görülmesi, elbette ki kolay olmayacaktır. Ancak, bunu kavratmak önümüzde duran bir görevdir. İkincisi ve daha da önemlisi, çarpıtma ve süpekülasyonlardır ki, bunlar bilinçli olarak yapılıyor ve bu yolla reformizm gizlenmek isteniyor. Bu nedenle, çarpıtmaları ayıklamak; demegoji ve süpekülasyonları açığa çıkarmak önem kazanıyor:

"Kimi sol revizyonistler sınıf mücadelesini politik mücadeleye, onu da 'zor'a indirgerler. Silahlı mücadeleyi temel mücadele biçimi sayarlar."

"Zoru, veya onun kendini bir gösterme biçimi olan silahlı mücadeleyi temel ve başlıca mücadele biçimi saymak, veya politik mücadelenin bütünü yerine geçirmek yanlıştır."

"Silahlı mücadeleyi temel mücadele biçimi sayan görüş, bundan giderek silahlı herşeyin yerine kor ve 'devrimi tüfekler yaptı' demeye varır."(9)

Bu hezeyanlar, TKSP'ye ait ve nedensiz değil.. Çünkü "barışçı ve barışçı olmayan mücadele biçimleri" vb. tekerlemeler artık "karın doyurmuyor".

Kürdistan devriminin gelişme yolu, devrimin temel sorunlarından biri olarak tartışma gündemine giriyor. Ve klasik bazı sözcükleri yan yana getirerek işin içinden sıyrılmak isteyen Kürt reformist güçleri zorlanıyorlar. İşte, TKSP kaleşörleri, bu hınçla kaleme sarıldıkları için saçmalıyorlar.

Şöyle ki:

Birincisi, silahlı mücadelenin, ülkemizin bugünkü koşullarında, temel ya da başlıca mücadele biçimi haline gelmesi, onun "politik mücadelenin bütünü yerine geçirilmesi" demek değil; Kürdistan'da yaşanan politik süreci biçimlendiren somut koşulların **öne çıkardığı** mücadele biçiminin altını çizmek ve buna göre örgütlenmek demektir. V.I.Lenin'in şu sözleri, bu bakımdan öğreticidir:

"Marksizm, mücadele biçimleri sorununu tarihi yönüyle ele alınmasını gerektirir. Bu sorunu somut ve tarihi şartları hesaba katmaksızın ortaya koymak, diyalektik materyalizmin ABC'sini bilmemektir. Ekonomik evrimin değişik alanlarında, politik durumundaki, ulusal kültürlerdeki, varoluş koşullarındaki vb. çeşitli koşullara bağlı olarak, farklı mücadele biçimleri birinci plana geçer, başlıca biçimler halini alır, ayrıca ikinci derecedeki, yardımcı yöntemler de değişir."(10)

Demek ki, ayrı ayrı ülkelerin somut koşullarında, şu ya da bu mücadele biçimi, öne çıkabiliyor ve temel mücadele biçimi halini alabiliyor. Ayrıca, savaşım biçimine göre örgütlenmek, hayati önem arz ediyor. Dolayısıyla, bilimsel ve devrimci yaklaşım, saçmalamanın ötesinde; ülkenin somut şartlarını tüm ayrıntılarıyla inceleyerek politik mücadelenin farklı biçimlerini yerli yerine oturtmayı öngörüyor. Örneğin, biz, Kürdistan devrimi silahlı mücadele çizgisinde gelişecektir derken, bunu, ülkemizdeki somut koşulların analizine dayandırıyoruz. ve gelişme yolumuzun özünü açıklığa kavuşturuyoruz. Bunun diğer mücadele biçimlerini red etmek ya da hafife almak anlamına gelmediği; aksine, çeşitli mücadele biçim ve araçlarını ustaca kullanmayı içerdiği açık..

İkincisi, şu ya da bu ülkede, silahlı mücadelenin başlıca mücadele biçimi haline gelmesi, "politik mücadelenin silahlı mücadeleye indirgenmesi" ve "bundan giderek silahlı herşeyin yerine koymak" anlamına gelmiyor. TKSP'lı baylara bakılırsa, Fidel Castro'yu, Che Guevara'yı, V.N.Giap'ı, Cezair, Nikaragua ve birçok Afrika ülkelerindeki devrimlerin önderlerini, "cahillik" ve "teröristlikle" suçlamamak elde değil!.. Çünkü silahlı mücadele, politik mücadelenin **"temel ve son derece önemli rol oynayan"**(11) bir biçimi olarak, bu ve diğer bazı ülkelerin devrim süreçlerine damgasını vurmuştur. Dahası, TKSP'lı bayların hezeyanlarına, uluslararası arenada esen yumuşama

rüzgarlarına ve dünya devrimci hareketinde "zor kullanımından uzlaşmaya" geçişi sağlamaya çalışan uzlaşmacı eğilimlere karşın, günümüz dünyası sömürge, yeni-sömürge ve bağımlı ülkelerde silahlı mücadele çizgisinde gelişen yeni devrimlere tanık oluyor. Zaferin eşğine gelen El Salvador devrimi, silahlı mücadele çizgisinde gelişen devrimlerin güncel bir örneğini oluşturuyor. bakın, daha önce El Salvador Komünist Partisi Genel Sekreteri olan, ancak partiyi o günkü reformist çizgiden ileriye götüremediği için partiden ayrıлып Farabunda Marti Halk Kurtuluş güçleri'ni kuran S.C.Carpio, ülkesindeki devrimci sürecin gelişimini ve silahlı mücadelenin kaçınılmazlığını şöyle açıklıyor:

"Örgütlenme çabalarının başlangıcı 1970'in 1 Nisan'ına kadar uzanıyor. (...) Sınıf mücadelesinin belli bir düzeye ulaştığı bu süreç, mücadelenin tüm alanlarda birleşik olarak yürütülebilmesini mümkün kılan politik ve örgütsel unsurların varlığını gerektiriyordu. (...) geleneksel örgütler Salvador halkının artık devrimci silahlı mücadele aşamasına geçmesinin gerekliliğini ve olanaklılığını kesinlikle red ediyorlardı. Geniş halk kitlelerinin mücadelesindeki devrimci şiddet ögesinin yükselişini de yadsımdan geri durmuyorlardı.

"El Salvador Komünist Partisi ve onun etkisindeki örgütler içinde, halkı savaşımın yeni aşamalarına sürükleyecek politik-askeri stratejiye geçişe inatla direnen bir çoğunluk olmasaydı, kısa zamanda halkın geniş kesimleriyle ve her alanda bütünleşen Farabunda Marti Halk Kurtuluş güçleri'nin kurulmasına da gerek duyulmayacaktı.

"Hayat göstermiştir ki, sınıf mücadelesinin ilerleyişi doğmatik formüllerle durdurulamaz. Çünkü bu formüller, belirli bir noktadan sonra nesnel gerçekliği ve tarihsel ihtiyacı karşılamaz."

"...Farabunda Marti Halk Kurtuluş Güçleri kurulmadan önce, Komünist parti ve diğer örgütler içinde uzun yıllar alan ideolojik bir mücadele vermek gerekti. Bu Küba devriminin zaferiyle başladı. Aynı günlerde bu örgütler içindeki ileri görüşlü kişiler de artık doğmatik çizginin, devrimci süreci zamanı gelen yeni aşamalara sürükleyemeyeceğini kavramaya başlamışlardı...

"1969 yılı sonlarına gelindiğinde, El Salvador ve halkının artık tüm mücadele yöntemlerini kullanabileceği ve bunların diyalektik biçimde birleştirildiği çok yönlü bir stratejiye gereksinim duyduğu açık ortaya çıkmıştı. Silahlı mücadele önce halkın devrimci azmini geliştirmek ve süreç içinde karşı-devrimci güçlerin yok edilmesinde temel araç olacaktı..."(12)

El Salvador'daki devrimci süreç, zamanla Komünist Partisini de etkiliyor.

Komünist Partisi 1979 yılında özeleştiri yaparak şöyle bir karar alıyor:

"El Salvador Komünist Partisinin silahlı mücadele yolunu seçmesi çok geniş boyutları olan tarihsel bir karardı. Böyle bir karara ancak 'başta işçi sınıfı olmak üzere tüm halkın kurtuluşunu sağlayacak tek yolun silahlı mücadeleden geçtiği' sonucuna varıldıktan sonra alınabildi." (13)

Yine Lübnan'daki devrimci süreci değerlendiren LKP Genel Sekreteri C.Havi bu konuda şöyle diyor:

"Kurtuluş görevi hala partimizin ve ülkemizdeki bütün yurtsever ilerici güçlerin, temel görevi olmaya devam ediyor. Direniş, kurtuluş için sürdürülen mücadelede tek etken olmasa da temel etken olmaya devam ediyor." (14)

Görüldüğü gibi, üçüncü dünya ülkelerindeki devrimlerin tarihsel deneyimleri de, TKSP ve diğer reformist güçleri yadsıyor. Ayrıca, anılan ülkelerin devrimci önderlerinden hiç biri de, "devrimi tüfekler yaptı" demiyor. Çünkü politika ve zor diyalektik bir bütünü oluşturuyor. Her zor kullanımı, belirli bir politikanın ürünü olarak ortaya çıkıyor ve o politikayı yansıtıyor. Politika ise, zor kullanımının değişik biçimlerini ve daha geniş mücadele alanlarını kapsıyor. Ancak, politikanın ve politik mücadelenin zor unsuru yanında daha geniş alanları ve çok çeşitli mücadele biçim ve araçlarını kapsaması, siyasal zorun önemini küçümsemek ya da politik savaşımın silahlı mücadele boyutunu "yasak savma" kabilinden kabullenmek anlamına gelmiyor. Zira, silahlı mücadele V.N.Giap'ın da belirttiği gibi, politik savaşımın son derece önemli ve hatta bazı koşullarda belirleyici bir ögesini oluşturuyor. Kuşkusuz bu, politika ve zor unsurlarını birbirinden koparmak ya da onları karşı karşıya koymak anlamına gelmiyor. Aksine böylesi yaklaşımları yadsıyor.

Öte yandan, çatışmalar, üretilen spekülasyonlar, yaratılan şaibeler ve kavram kargaşası, bütün bunlardan medet umanların gerçek amaçlarını ancak bir süre için gizleyebilir. Hatta, ülke ve mücadele gerçeklerimizin kavranmasını da geciktirebilir. Fakat gerçekler inatçıdır. Devrimci sürecin akışı içinde öğreticilikleriyle kendilerini kabul ettireceklerdir. Görev, düşünce ve davranışlarla bu tarihsel süreci hızlandırmaktır.

Silahlı mücadele dün erkendi. Ama bugün tarihsel bir ihtiyacı karşılıyor.

Silahlı mücadele konusundaki tartışmalar yeni değil. Bu konu, değişik düzeylerde de olsa, öteden beri devrimci-yurtsever çevrelerde tartışılıyor. An-

cak Ağustos-1984'den sonra yapılan tartışmalar, özellikle sorunun zaman unsuru üzerinde yoğunlaşıyor. Genel olarak silahlı mücadelede, bu mücadelenin başlatılmasında veya silahlı savaşımın bir aşamasından diğerine geçişte, zaman unsuru önemli bir faktördür. Soğukkanlılıkla irdelenmesi gerekir. Bu açıdan bakıldığında, tartışmalar doğal karşılanabilir. Ne var ki, yaklaşımlar çoğunlukla isabetli olmaktan uzak..Çünkü, böyle bir tartışmanın, herşeyden önce ya olağan koşullarda zaman unsurunun önemini bilince çıkarma, ya erken bir kalkışmayı önleme ya da erken bir kalkışmanın beraberinde getirebileceği zararları asgariye indirme ve mücadeleyi daha sağlam bir temelde geliştirme eksenine oturması gerekir. Oysa, birtakım olgulara ve değişen koşullara karşın, sözkonusu tartışmalarda böyle bir yönelim görülüyor. Zaman ve değişen koşullar genellikle birbirinden koparılıyor ve aralarındaki diyalektik bağ gözardı ediliyor.

Örneğin, bugün ülkemizde olağan değil; olağanüstü bir süreç yaşanıyor. Ayrıca, dünkü tartışmalar, PKK'nın Ağustos-1984 çıkışıyla başlattığı silahlı mücadeleyi önleme ya da erteleme durumunda olmasa bile, erken bir kalkışmanın sıcaklığı içinde bir bakıma doğaldı. Dahası, erken bir başlangıcın yapısında geliştireceği yetmezliklerin aşılması ve mücadelenin daha sağlam bir temelde geliştirilmesi için gerekliydi de.. Çünkü, o gün gerçekten de silahlı mücadelenin koşulları yeterince olgunlaşmamıştı. (Bak. Roja Welat,s.35-36) İkincisi, söz konusu mücadele daha başta silahlı propağanda aşamasını aşan bir eksende geliştirilmek istendi ki, bu da, sıkıntıları daha bir arttırdı. Ne var ki, o günkü tartışmalar da ağırlıklı olarak doğallığın boyutlarını aştı; mücadelenin zaaflarını giderici olmaktan öteye onları derinleştirici bir işlev gördü. Öyleki, "üzümü yemek değil bağcıyı dövmek" büyük bir çoğunluğunun esas amacı haline geldi ve tartışmalar, eski "hızını" kaybetmele birlikte, "zamanı mı, değil mi?" biçiminde de olsa sürüyor!..

Oysa zaman unsuru somut koşullarda bağımsız ele alınmaz ve gelinen noktada, ülkemizde dünden farklı bir hal ve durum var. Şöyle ki:

1- Kürdistan, kökleri tarihin derinliklerine uzanan sömürgeci yöntemlerle ve 12 Eylül faşizminin "ek tedbirleriyle" elde tutulamıyor. Sömürgeci devlet, bizat kendi kanun ve kararnamelelerini çiğneyerek onların yerine geliştirdiği savaş hali yasalarını uyguluyor. Dahası, Bölge Valiliğinin ihdası, ülkenin boydan boya "olağanüstü hal" kapsamına alınması, "Terörle Mücadele Timleri", "Köy Koruyuculuğu", "Kontrgerilla" ve "Teritoryal Savunma" adıyla girilen yeni ve kapsamlı milis örgütlenmesi, Kürdistan halkına dayatılan savaşın çıplak göstergelerini oluşturuyor. Seri Operasyonlarla insanlık onurunun ayaklar altına alınması, köy meydanlarında ve tarlalarda rastgele

insanların kurşunlanması, topyekün Kürdistan halkının göçe zorlanması, açlığın ve işsizliğin olduğu boyutlar, cenazelere karşı saygının alçakça çiğnenmesi ve cesetlerimizin çöplüklere atılması, işkencenin tüm vahşi yöntemlerle birlikte uygulanan savaş politikasının kopmaz bir parçası haline getirilmesi vb. olaylar ise, ülkemizdeki günlük yaşamın bilançosunu dolduruyor. Gerçi henüz büyük cephe açılmış ve savaş ileri boyutlar kazanmış değil..Ama hızla değişen dünyamızda "Avrupalılaşmak" isteyen Türk sömürgeciliği, bugünkü iç ve dış koşullarda ancak böyle bir savaşa yürütebiliyor. Hem savaş içinde, uzun erimli ve daha kapsamlı bir savaşa hazırlanmak da buna uygun düşüyor. Bu ise, tamamen farklı ve yeni bir durum. Çünkü, dün ülkemizde var olan ve faşist diktatörlük tarafından daha bir yoğunlaştırılan sömürgeci baskı ve sömürüye rağmen, bugünkü savaş ortamı ya da savaş hali yoktu.

2- Dün kitlelerin faşist-sömürgeci baskı ve sömürüye karşı mücadele etme eğilimleri zayıftı. Bu doğrudur. Hatta silahlı mücadelenin beraberinde yoğunlaştırdığı baskı ve terör, ilk aşamada halkın direnme eğilimini daha da zayıflattı. Ancak baskı, "kutuda yeni barutun toplanmasını" sağlamakta gecikmedi; halkın tarihin derinliklerine uzanan kin ve nefretini biletti; direnişin tohumlarını ekti. Cezaevlerinde, en vahşi işkencelere karşı, insanlık onuru için verilen kavganın baskın gelmesi, kırlarda yürütülen silahlı mücadelenin -eski hızını kaybetse de- sürekliliğini koruması ve günümüzde çok seslilik arzeden bir gelişme göstermesi, diğer parçalarda kızışan savaş ve sorunun uluslararası arenada ileri boyutlar kazanması, kitlelerin direniş ve mücadele azmini geliştirdi; geliştiriyor. Annelerin kendilerini yakmaları, tutuklu ve mahkum ailelerinin değişik biçimlerde kendisini gösteren direnişleri ve Diyarbakır'ın göbeğinde polisle çatışmaları, kimi demokratik çıkışların yasa ve yasakları aşarak -zayıf da kalsa- açık kavgayı gündemleştirmeleri, korucuların çoğu yerde, yığınsal bir şekilde aldıkları silahları geri vermeleri, Kürtçe konuşma ve Kürt müziğine konan yasakların tanınmaması vb. olaylar, bunu gösteriyor. Ve bu alanda da, dünle bugün arasındaki fark kendiliğinden ortaya çıkıyor.

3- Bu iki önemli faktörün yanında; silahlı mücadele yürüten güçler, malesef henüz ülke zemininde güçlü bir gerilla savaşını yürütebilecek ve onun beraberinde getireceği sorunları göğüsleyebilecek etkin bir örgütlülüğe sahip değiller. Ve mültecilikte ısrarlı görünen kimi örgütler de hala süreci geriye çekmeye ve "yasallaşma"ya çalışıyorlar. TC. nin "sopa ve havuç" politikası, bu ve benzer eğilimleri giderek müzminleştiriyor. Ayrıca devrimci-yurtsever örgütler arasında, henüz ciddi bir birlik ya da dayanışma ve koordinasyon

sağlanabilmiş değil.

Objektif ve subjektif koşullar, belli bir karşıtlık arz ediyor. Biryanda, dayatılan savaş, buna karşı çapı itibarıyla zayıf da olsa bir direniş ve halk kitlelerinde giderek güçlenen bir mücadele etme istemi; diğer yanda yetmezlikler, dağınıklık, süreci devrimci bir doğrultuda geliştirme ve onu geri çekme eğilimleri var. Ancak, karşıtların varlığı, "zamanı mı değilmi?" sorusu ardına gizlenerek süreci geri çekmeye gerekçe yapılamaz. Çünkü belirleyici olan, zıtların birliğidir. Zıtların birliği ise, devrimci sürece denk düşen mücadele hattını aydınlatıyor. Dün erken olan silahlı mücadele, bugün dayatılan savaş karşı direnişi canlı tutmak, sömürgeci otoriteyi zayıflatmak, halka güven vermek ve onun devrimci azmini geliştirmek ve politik örgütlülüğü derinleştirmek gibi tarihsel bir ihtiyacı karşılıyor.

Devam edecek

Dipnotlar

- 1- Kür.Kap. Gelişmesi, H.Gel. S.8
- 2- Agy. Denge Welat, S.1
- 3- A. S. Gıtmaz, Yurtdışı işçi göç., A.Yay.,s.142
- 4- Mark. ve Gerila savaşları, Sos.ve Köylüler ve Kapitalizimden sos. geçiş.
- 5- M.M.Rodriguez, El Salv. Bir.Dev.Savaş, Haz.yay.,s.149
- 6- Sosyalizm ve köylüler, Ger.yay.,s.63
- 7- Yurt ansiklopedisi
- 8- Mark. ve Ger. Savaş. s.382
- 9- TKSP İlkeleri Mücadele anlayışı, TKSP yay.,s.37-38
- 10-Marks, Engels, Lenin, Stalin, Par. Savaş, Yar yay.,s.78-79
- 11-V.N.Giap, Halk Sav.Askeri sanatı, Yön.yay., s.225
- 12-M.M.Rodriguez, Age, s.29-30 (a.b.ç)
- 13-Age, s.135
- 14-C.Havi, Denge Welat, s.1

STRATEJÎYA LEŞKERÎ YA ŞOREŞA KURDISTANÊ

-II-

Tekoşîna şoreşa Kurdistanê, dê li ser xeteke çekdarî û lê li gor rîyekê xwe yê taybetî ewê geş bibe

Rîya pêşveçûna şoreşê, rastê pêvajoya tevayîya şoreşê têt. Wekî din ev pêvajo di ajotîneke duz de nameşe. Li gor welatan, li gor mercên cûre cûre yên netewî ferqiyatên hesin (oz) û şiklan qezenç dîke û di merhalên cûre cûre de derbas dibe û geş dibe. Dîsa di her wekî de, şiklên tekoşînê li gor şiklê wê demê dikare giringî qezenç bike. Her weha şiklên tekoşînê ku rastê tevayîya pêvajoya şoreşê û helqeyên zencîra ku pêvajoyê avakirîye têt, li gor dora ewelîna xebat jibo tesbîtkirina evana û li hev u du eyarkirina evana giringîyeke jîyanî xwe şan dide.

Geşbûyîna tekoşîna şoreşa Kurdistanê li ser xeteke çekdarî, hîmê rîya geşbûyîna şoreşger dide kifşkirin. Mercên ku hîmê vê rêajotînê dide xûyakirinê, mineqeşa babeta me rohnî dîke. Lê şerkirina hesin; bes nîneye da ku şiklên tekoşînê ku dereca duwemîn de giringî şan dide û metodên alîkarîyê derxîne ronahîyê. Di vî warî de, digel faktorên ku xeta şoreşa me dide kifşkirin, pêwîst e çarçova ferqiyetên ku di yapîya civata me de bête şirovekirin.

Di tesbîtkirina ferqbûyînê civakî de, belavbûna nifûsa welat di nav gund û bajarên de, ferqbûyînên xwedîtiya erd (ax) û rewşa kedxwarinê, xwedî giringîyeke mezîna e. Kurdistan, welateke fireh e xwedî pîrr gundan e. Li gor hesabên sala 1980'yî, ji nifûsa welêt % 35,9 li bajarên; % 64,1 li herêmên cîwarbûna gundan rudinin. Wekî din koçkirinên ku ji Tirkîyê û metropolên

Ewrûpê re çêdibin, bi awayeke tabîî di nav van sedan de xwe şan nade.(1) Dema dor bê ser milkîyeta erd; ji gundîtîyên xwedî erd, % 72,7'ê wan gundîyên xizan (feqîr); % 15 çêkîroxên piçûk û gundîtîyên orte; % 8,4 gundîtîyên dewlemend yanê burjûwazîyê gund û % 3,9 xwedî axên mezin pêktînin. Û xwedîyên axên mezin, xedîyê % 30'yê erdan e. Gundîyên bêax û karkerên zîretê jî, bi tevayî sisêyan-yekê malbatên cotkar derbas dide.(2) Bajarên Kurdistanê jî, di warî hejmar de qels be jî, di nav xwe de çîna karker û ordîyeke mezin a bêkaran xwedîdike ku evana xwedî qebîlyeta têgî-hîştina vatîniyên netewî û enternasyonâlî ye. Mînak, li gor hesabên sala 1972'an, tenî jibo xebatê yên ku xwestine herin Ewrûpa û welatên Rojhilata Navîn 139.415 kes benda dorê ne.(3) Hewqasa jî, jibo xebateke debarê bibîne rîyên metropolên Tirkîye kevin dîke û di rîyên qaçax de (bê qanûnî) dixbite ku herin welatên Ewrûpa û Rojhilata Navîn. Di alîyê din de, hereka fetihkirinê (zeptkirinê) ya nû, li welêt pêvajoya talan û kedxwarîyê kûrdike; ferqbûyîna civakî dibezîne.

Çarçova ferqbûyîna civakî, ji şiklên tekoşînê re rê şan dide. Qerekerê xisûsiyeten hesin yên şoreşa Kurdistanê li vir razaye. Di warî ajotina hîmî de şoreşa Kurdistanê wekhevîyên mezin bi şoreşên Nîkaragua, Gîne-Bîsau, Mozambîk, Angola, Cezayîr, Wîetnam, Çîn û Kûba re şan dide, bê guman ewê tesîr ji şoreşên welatên Dinya Sêwemîn bistîne; lê Ew, dê rîyeke xwe yê taybetî bimeşîne. Çimkî Kurdistan, digel ku di bin dagirkirina kolonyalîzma klasîk de ye û bi nîsbet xwedî aborîyeke mezin ye gund e, di wî warî de wekhevîyê bi welatên wek Gîne-Bîsau, Mozambîq, Angola, Cezayîr, Wîetnam û Çîn re şan dide, di warî çarçova ferqbûyîne de welatên ku behsa wan bû, ji wan re ferqîyetên ku ne piçûk in jî şan dide. Mînak, ji xeynê Çîn ku niv-kolonî bû, hemû welatên din di sitatûya kolonîyê de bûn. Hema hema li van hemû welatan qerekerê çêkirinê ye serdest (an hakim), xwedî rengeke niv-feodal bû. Li Çînê 5/6'ê nîfûsê, li Wîetnamê 9/10'yê gel, li Cezayîrê % 80 nîfûsê, li Angolayê % 83'yê nîfûsê, li Mozambîqê % 91'ê nîfûsê û li Gîne-Bîsauyê % 76'ê nîfûsê ji gundiyan pêkdihat. Wekî din li van welatên ku babeta gotîne ne, çîna karker an pîrr qels bû ango hin di merhala tovîtiyê (embriyon) de bû.(4) Lê Kurdistan me ya îroyîn, kolonîyeke ku kapîtalîzm hakim e. Di warî jimare de qels be jî di warî qereker (nîtelîk) de xwedî çîna karkerekê geşbûyî ye. Wekî din ordîyeke bêkaran ya mezin heye ku li bajaran civîyaye. Para nîfûsa gundan di nav nîfûsa tevayî de jî li gor welatên ku behsa wan bû hin kêmtir e û proleterbûyîna li gundan hin gurrîr e. Ji alîyê din ve, Kurdistan, ji welatên Emrîkî Latîn wek Kûba, Nîkara-

gua, El Salvador re ji xwedî xisûsîyetên cuda ye. Ya duwemîn, ferqbûyîna çîneyetî û gurrbûyîna nifûsê li bajarên, di welatên Emrîka Latîn de hin bilindtir e. Mînak, li serê welatên Dinya Sêwemin ku % 50-75'ê nifûsê li bajarên gurrbûye, welatên Emrîka Latîn têtin. Wekî din li welatên Emrîka latîn, li gor nîsbeta Kurdistanê hin bêtir çîna karkerekê geşbûyî heye û bêkarîti, di van welatan de jî gelek gurr e. Heta di pirê welatên Emrîka latîn de bi navê "bêkarên bi dîploma" tîpeke nû ya grûba bêkaran çêdibe. Mînak, li El Salvadorê di sala 1980'yî de hejmara telebeyên (suxteyên) unîversîteyê (zanîngehê) jî 35.000'î zêdetir e.(5) Lê berîya şoreşê (sala 1939'an de) li hemû Wîetnama Bakûr û Başûr, bi tevayî 7000 telebeyê xwendina bilind hebû, (6) Li Kurdistanê jî, -di ders sala 1980/81'an de- tenî unîversîteyên Erzerum, Dîyarbekir, Firat û Înonu de tevayî 8681 telebe dixwîne.(7) Telebeyên Kurdistanê ku li mektebên bilind yên Kurdistanê û Tirkîyê de li unîversîteyên metropolê de dixwînin jî bigirin ber dîqetê, di eynê ders salê de tevayîya hejmara telebeyên Kurdistanê yên tehsîla bilind jî 10.000'î derbas dibe. Van hejmaran, jibo nîşandana potansiyela "rewşenbîr" ya welatên ku behsa wan bû, wek hesab girîngî nîyaz dîke.

Hesabên ku di pêvajoyên şoreşa welatên cûre cûre de ferqbûyîna çarçova çîneyetî nîşan dide. tercûbên şoreşan ku jiyane û dijîn, rîya me ronî dîke. Digel eynî xeta tekoşînê, jî ber xwe ve dertê holê ku Kurdistan ne yek Çîn an Wîetnam e û ne jî yek Nîkaragua an El Salvador e. Kurdistan pêvajoyeke ferqbûyîna civatî dijî ku jî welatên Emrîkî Latîn wek Nîkaragua û El Salvador paştatir e û lê jî welatên ku dikevin kategoriya yekemîn pêştetir e. Li Çîn û Wîetnamê ku **bingehê esasiyê** tekoşînê gundîtî bû, li Kurdistanê **encax hêzekî bi giranî** jibo şoreşê pêktîne. Lê bernamekirina daxvazên bingehîn yên gundîtîya Kurd e xebatkar û hunandina wan giringîya xwe diparêze. Ji aliyê din ve, çîna karker, ordîya bêkaran ku li bajarên Kurdistanê civîyaye, telebe û rewşenbîran, bi kurtahî hunandina xebatkarên li bajarên û qezençkirina wan jibo sefên tekoşînê, bi nîsbeta Çîn û Wîetnamê hin bêtir girîngîyeke mezin nîyaz dîke. Di tekoşîna welatên Emrîka Latîn wek El Salvador û Nîkaragua de jî, ev qada duwemîn ku **bi giranî** rol dilîze, pêwîstê mineqeseyê nake. Wekî din ev rewş, ne tenî kar û bar û vatinîyên xebatkarên gund û bajarên, yê çîna karkerê Kurdistanê di şoreşa me de dide xûyakirin; di stratejîya leşkerî ya şoreşa Kurdistanê de û di tektîkên bingehîn yên ku jî wê re rast dîkeve de, girîngîya bihevgerîdanê di nav gund û bajarên de, tekoşîna çekdarî û hunandina civakî û şiklên tekoşînê ku li ser eksena **hestinê** rîya geşbûna şoreşa me ve yekîtiya diyalektîkê berbiçav dibe

jî derdixê ronahîyê.

Vaye, ev xêzên ku ji texlîlên "qebe" derdikevin pêş, xetên esasîyê stratejiya me ya leşkerî û politîk; bi gotineke din, rîya geşbûna şoreşa me dide xûyakin. Vekirîye ku ev, bi westatî xebitandina haletên tekoşînê û şiklê wê ku di qonaxên cûre cûre yên ku rastî pêvajoya tevayîya şoreşê dike û girîngî qezenç dike, inkar nake. Tam zidê wê, şertên netewî, herêmê û navnetewî jî divê bête dîqetkirin û pêwîst dibine ku ji şiklê û haletên tekoşînê ku pîrr tewir in, fêde bêt sitandin. Lê dema şiklên tekoşînê yên cure cure bi hev du re bêt bikaranîn dive em xwedî rastîyê bin û ewana li gor rîya geşbûna şoreşê bêt eyarkirin, ev xwedî giringîyeke dîrokîye:

"Riya bingehên ya şoreşa Emrika Latîn, tekoşîna şoreşgerî ya çekdarî ava dike.

"Şiklên tekoşînê yên din, divê bi şertê ku vê bingeha rê geş bike û dereng nexîne bêt bikaranîn."(8)

Lê, li Kurdistanê û Tirkîyê, xetayên ku di borîna nêz de hat kirin, îro jî têt ducarkirin (tekrarkirin). Ne li gor geşbûna rîyên şoreşên Tirkîyê û Kurdistanê; li gor dema jîyandî wezîyet têt girtin û li ser şiklên an şiklê tekoşînê ku di qonaxa ev ango ew pêvajoya şoreşger de dertê pêş, têt gurrkirin. Heta hinik jê, ji aliyê çep ber bi rast ve diweşin (an dizivirin); hinik, hemû hêzên xwe dixin vê mêydanê û hinik jî dixebitin jibo bi desteki çend zebeş bigrin. Di dawîyê de, xaneya xisarê ya çep bilind dibe. Di demeke paşta de bêhezirî têtin girtin. Mînak, di borîna nêzîk de, yên ku "ji ber ku şertan pêwîstîya rêxistinîya bi dizî (illegal) didît, me rêxistina bi dizî pêkanî digotin, ewana ji ber ku rêxistinên xwe yên dizî tenî xebatên eşkera (legal) ku wê demê mode bû de xebitandin, di sinifê de man. Eynî dîtin, îro jî, ji ber ku ji legalîteyê fêdeyê bistîne, vatîniyê paşvekişandina pêvajoyê girtine ser xwe û evaya rast dibîne. Hem jî, di atmosferekî weha de ku terîmên (manayên) Kurd û Kurdistan diwarên Parlamentoya Komara Tirkîyê (TC) dimihîne, di îstatîstîkên TC'yê de bi "bûhayê" weşandina terîmên ku navên herêman wek bi şiklê Rohilata Navîn, Rohilat û Rohilata Nivro derbas dibe, di nav parantêzê (tirnaqê) de têt weşandin!.. Hinikên din jî, ji tekoşîna çekdarî ta damezrandina partîya legal, dixebitin jibo hema hema hemû qadên tekoşînê re di carekî de wek masîyê xwe davên avê.

Fêdesitandin ji legalîteyê, -jibo paştakişandina pêvajoyê nehêt xebitandin-weşandina weşana legal ango bikaranîna hemû şiklên tekoşînê bi hev du re- ger em xwedîyê qebîliyê û qeweta ku bikaribin ewana bi hev du re bixebitînin- em li dij nînin. Wekî din, karên ku em nikaribin bikin, yên ku bi-

karibin bikin em wan marî nakin; zêde wê ger hêz bide tekoşîna tevayî, em kêfxeş dibin. Lê di nêzîkbûyînan de îsabet nîne ye. Bikaranîna hemû şiklên tekoşînê bi hev du re ku menfeetên dema dûr û nêz ya şoreşê evaya pêwîst dibîne, berî her tiştî qewet û qebîliyeta dixwaze. Eger tekoşîna çekdarî jî, di nav şiklên tekoşînê yê ku babeta gotinê ne de têt rêzkirin ji cidîyeta rewşê re hin bêtir giringîyek qezenç dike. Lê hêz û qebîliyeta karkirinê yê rêxistinên Kurdistanî û Tirkîyê têt zanîn. Di vî warî de, pîrsa esasî, divê heqîqet bêt; şiklên tekoşînê yê cûre cûre ku di her dema nû de girîngî qezenç dike, divê ji rîya geşbûna şoreşê re bêt eyarkirin; şiklên tekoşînê yê cûre cûre li ser vê xetê (eksenê) û li gor dora ewelînan bigire dest; di gavên ku bêt avêtin de, menfeeta wedeyên kurt divê ji menfeeta tekoşîna demên dirêj re bête girêdan. Eksê wê, rênîşana jibo pêvajoyê qasî ku têt texmînkirin, hewqas dê hêsa nebe.

Geşbûyîna tekoşîna şoreşa me li ser xeteke çekdarî nahêt maneya înkarkirina din yê tekoşînê

Tesbîta me ya derheqê geşbûna rîya şoreşa Kurdistanê de, ji aliyê hinikan ve ji berê de bi awayên cûre cûre têt "şirovekirin" Hinikan jê "tekoşîna politîk û tekoşîna çekdarî" derdixînin hemberê hev û dixwazin pîrsê bişewîşînin; hinikan jê, di nav tevlihevbûna mana ku çêbûyê de zehmetiyê dikêşînin da ku hesina pîrsê têbigihîşin û difikrin ku gelo tekoşîna çekdarî -di şertên welatê me de- ku hatîye şiklê tekoşîna esasî, têt wê manayê ku şiklên tekoşînê yê din bêt înkarkirin? Hinikên din jî, ji pîrsê re bi mantiqeke duz nêzîkbûyî şan dide; ewana paştî namînin da ku yê tekoşîna diparêzin hemûyan di eynê mêzinê de diwezînin. Lê ev û hemû nêzîkbûyînan wekhevî, li ser nuxtekî digihîje hev ku ev nuxte li gor rastiyên welêt û olguyên somut nîneye.

Çi heye ku di nêzîkbûyînan de neberbiçavî (soyut), ji aliyekî ve pêwîst e "tebî" bêt ditin. Lewra, pîrsa xurukirina rîya geşbûna şoreşê û girîngiya wê, di nav hereka welatparêz-şoreşger ya welatê me de hîn qasî ku hewce be nehatîye têgihîştinê. Dîtina evaya jî di nav belgeyên bernama pîranîya grûp û rêxistinên Kurdistanî de mimkun e. Dema rewş weha be, ferqiyetên di nav tektîk û stratejîyên leşkerî yê cûre cûre de têtin dîtî, helbet ewê ne hêsa be. Lê têgihîştina evaya wezîfeyekî ku li pêşîya me sekinandîye. Ya duwemin û girîngtirin jî, sipekûlasyon û şewîşandin in ku evana bi zanebûn têtin

kirin û bi vê re veşartina reformizmê têt xwestin. Jibo vê yekê, muxilkirina şewîşandinan; derxistina sipekulasyon û demagojîyan bo ronahîyê, girîngî qezenc dike:

"Hinik revizyonistên çep tekoşîna çîni bi tekoşîna politîk re, ewaya jî dixin ser 'zor'ê. Tekoşîna çekdarî şiklê tekoşîna bingeh qebûl dikin.

"Qebûlkirina tekoşîna çekdarî wek bingeh û şiklê sereke nişandan, ku zorê, an wê bi yek şiklekî wekhev nişandan, ango wê di dewsa tevayîya tekoşîna politîk de bikaranîn çewt e."

"Dîtina ku şiklê tekoşîna çekdarî wek bingeh qebûl dike, ji evaya derdikeve û çek dixê bedêla her tiştî û dibêje 'tîfingan şoresê kir'." (9)

Van gotinên rijî (vala), yên PSKT'yê ne bê sebeb (sedem) nîne ye. Çimkî "şiklên tekoşîna bi aşî û neaşî" û ducarkirinên hwd. edî "zik têt nake". Rîya geşbûna şoresa Kurdistanê, wek pirsên bingehîn ya şoresê yek jê dikeve rojê mineqeseyê. Hêzên reformistên Kurd ketine nav zehmetîyan û dixwazin hinik gotinên klasîk bînin ba hev û xwe jî nav kar bişimitînin (an derxin). Vaye qelemşorên PSKT'yê, ji ber ku bi vê hêrsê dest avêtine qelemê, tirhêw dikin (vir dikin). Welê ku:

Ya yekemîn, tekoşîna çekdarî, di rewşa îroyîn ya welatê me de, ji ber ku hatîye bûye şiklê bingeh ango tekoşîna esasî, nehêt manayê ku ew "ketîye bedêla hemû tekoşîna politîk"; mercên berbiçav ku şikil dide pêvajoya politîk ya li Kurdistanê diji û şiklê tekoşînê derdixê pêş. Divê pêwîst e em binî ewaya xêz bikin û li gor ewaya rêxistinê ava bikin. Van gotinên V.I.Lenîn, di warî de xwedî hindekarîyê ye:

"Marksîzm, pêvist dibîne ku pirsê şiklên tekoşînê ji aliyê dirokî ve bêt derxistin. Dema mirov vê pirsê derîne ortê, ger şertên dirokî û berbiçav nehêt hesabkirin, welê ye ku mirov, ABC'ya materyalizma diyalektîkê nîzane. Ewrima aborî di qadên cûre cûre de, di rewşa politîk de, di çandeyên netewî de, di mercên xwehebûnê de û bi girêdayê mercên cûre cûre û hwd. ve şiklên tekoşîna cûre cûre derdikeve pîlana yekemîn, rewşa şiklên esasî digire, wekî din, di yên dereca duwemîn de, metodên alikariyê jî diguhere." (10)

Dibe ku, di mercên berbiçav yên welatên cûre cûre de, ev ango ew çiklê tekoşînê, dikare derkeve pêşî û dikare şiklê tekoşîna bingehîn bistîne. Wekî din, hunandin li gor şiklê şerkirinê, girîngiya jîyanî pêşkêş dike. Her weha nêzikbûyîna zanyarî û şoresger, ji dure tirêwkirinê pêvistî dibîne ku bi lêkolîna hemû aliyên mercên somût yên welêt vê şiklên cûre cûre yên tekoşîna politîk li cîyê wê bête runiştandin. Mînak, dema em, şoresa Kurdistanê,

ewê li ser xetekî tekoşîna çekdarî geş bibe, dibêjin, evaya, li ser hîmê mercên somut yê welatê xwe didin analîzkirin. Û hesina rîya xwe ya geşbûnê derdixînin ronahîyê. Vekirîye ku evaya nahêt maneya ku em şiklên tekoşînê yên din red dikin ango sivik digirin; tersê wê, vekirîye ku evaya xwedî bikaranîna hostatîya şikil halatên tekoşînê yên cûre cûre ye.

Ya duwemîn, hatîna şiklê tekoşîna çekdarî wek esasî li vir ango wî welatî, nahête maneya ku "tekoşîna çekdarî dikeve bedêla polîtîk" û "ji vir derketin û çek bixin bedêla her tiştî". Ger mirov li berêzên PSKT'yê binêre, di dest de nîneye ku Fîdel Kastro, Che Guevara, V.N.Giap, gelek serokên şoreşên Cezayîr, Nikaragua û welatên Efrîka bi "nezantî" û "terorîstî" bêtin gunehkarkirin!.. Belam tekoşîna çekdarî, wek şikleke tekoşîna polîtîk ya ku "rola gelek girîng û bingeh dilîze (11), ev û li pêvajoyên şoreşa hinik welatên din muhura xwe lêxistîye. Bêtirîn, li hember tîrhêwkirinên berêzên PSKT'yê, li hember bayên nermkirinê ku li nav qada nevnêwî de têt û di nav hereka şoreşger ya cîhanê de ku hinik dixebitin da ku "ji bikaranîna zorê derbasî lihevhatinê" dixwazin, van baskan lihevhatinê diparêzin, di cîhana me ya îroyîn de li welatên kolonî, kolonîya-nû û li welatên girêdayî, dibe şahid ku şoreşên nû li ser xetek çekdarî geş dibe. Şoreşa El Salvador ku hatîye qonaxa serfirazîyê, jibo şoreşên ku li ser xetê tekoşîna çekdarî geş dibe, mînakê rojane ava dike. Binêrin, S.C.Carpîo ku hin berî Sekreterê Giştîya Partî Komunîst a El Salvador bû, ji ber ku di wê demê de nikaribû partîyê ji xeta reformîstî pêstatîr bibira, ji partîyê qetîyaye û Hêzên Rizgarîya Gel a Farabundo Martî damezrandîye, Ew, geşbûyîna pêvajoya şoreşa welatê xwe weha eşkera dike:

"Destpêka xebatên rêxistinî ta 1'ê Nisana 1970'yê dirêj dibe. (...) Ev pêvajoya ku sewîya tekoşîna çînî hatibû merhaleyêke, pêwistî didît ku di hemû qadên tekoşînê de hebûna elemanên rêxistinî û polîtîk yê mimkûn bû, digel hev bihata meşandinê, (...) Rêxistinên enenewî bi awayê qethî îmkaneyetî û hewcedarîya derbasbûna merhala tekoşîna çekdarîya şoreşger ya gelê El Salvador êdî red dikirin. Paşda ji nediman ku bilindbûyîna elemanê şidetê ya şoreşger ku li nav tekoşîna kitleyên gel yê fireh hebû, înkâr dikir.

"Di nav Partîya Komunîst a El Salvador û di rêxistinên ku di bin tesîra wan de bûn de, ger piranîyek tunebana ku li hember derbasbûyîna stratejîya leşkerî-polîtîk bi înat bexedana, da ku gel biajotina nav merhaleyê nû ya tekoşînê, ewê hewcedarîya damezrandina Hêzên Rizgarîya Gel a Farabundo Martî nebûya, ku ev rêxistin di demeke kurt de, di nav hemû qadan de bi tebeqeyên fireh yên gel ve bû yekbûnek.

"Jîyanê daye nişandan ku pêşveçûna tekoşîna çîni bi formilên nerast (dogmatîk) ve nahêt sekinandin. Belam, van formilan, heya piştî nuxteyekî rastîtiya objektîf û lazîmîya dîroka pêşwazî nake."

"Berî ku Hêzên Rizgarîya Gel a Farabundo Martí bêt damezrandin, di nav partî Komunîst û rêxistinên din de pêwîst bû ku tekoşîna îdeolojîk bêt dayîn ku ev salên dirêj girt. Ev, bi serfiraziya Şoreşa Kubayê ve destpêkir. Di eynî rojan de mirovên ku pêşîya didît jî ku di nav van rêxistinên de cih sitandibû, êdî têdigihîştin ku xeta (rîya) dogmatîk, li gor dema hatibûyî nikare pêvajoya şoreşger jî merhaleyên nû re bikêşîne..."

"Dema hat dawîya 1969'an, gelek vekirî derketibû holê ku El Salvador û gelê wê lazîmîya stratejîyê pîralî didît ku ev stratejî êdî dikaribû hemû metodên tekoşînê bikar bîne û evana di nav yekîtiya dîyalektîkê de bigihîne hev u du. Ewelîn tekoşîna çekdarî, jibo geşkirina ezîma gel a şoreşger û di nav pêvajoyê de bibe haletêke bîngehî ku bikaribe hêzên dij-şoreşger qir bike (an wêda bike)..."(12)

Pêvajoya şoreşger a li El Salvadorê, di nav wextê de tesîr li Partîya Komunîst jî dike. Partîya Komunîst di sala 1979'an de rexne li xwe digire û biryareke weha distîne:

"Bijartina rîya tekoşîna çekdarî ji aliyê Partî Komunîst a El Salvador ve, biryareke dîrokî bû ku ev çarçoveyê pîrr fireh bû. 'Yek rê di tekoşîna çekdarî de derbas dibe ku rizgarbûna di serî de çîna karker û hemû gel mimkun dike' ku gîha vê netîceyê, encax biryareke weha wê demê hat sitandin."(13)

Di Sekreterê Giştî ya PKL C.Havî, pêvajoya şoreşger ya li Libnanê dikole û di vê babetê de weha dibêje:

"Vatîniyê rizgarîyê, hîn ya Partîya me û ya hemû rêxistinên welatparêzê li welatê me didome ku ev vatîniyê bîngeh e. Bêxêdan, tekoşîna ku jibo rizgarîyê têt domandin, faktora tenî nebe jî, wek faktora bîngeh têt domandin."(14)

Wek têt dîtîn, tecrûbên dîrokî yê şoreşên welatên Dinya Sêwemîn jî, hêzên reformîstên din û PSKT'yê red dike. Wekî din, tu pêşevayên şoreşger yê welatên ku hat bîranîn jî, "tîfîngan şoreşê çêkir" nabêje. Çimkî zor û polîtîka, yekîtiyê dîyalektîkê avadîke. Bi karanîna her zorê, wek berhema polîtîkayêke kifşkirî derdikeve holê û vê polîtîkayê dide xuyakirin. Polîtîka jî, bi karanîna şiklên zorê yê cûre cûre û qadên tekoşînê yê din firehtir digire nav xwe. Encax, li ber unsûra zorê, polîtîka û tekoşîna polîtîk, hîn qadên firehtir û halet û şiklên tekoşînê yê cûre cûre digire nav xwe, ev na-

hêt wê manayê ku giringîya zorê ya sîyasî piçûk bêt dîtin ango çarçova tekoşîna çekdarî ya şerê polîtîk bi şiklên "qedexe kirin" nahêt manaya qebûlîkirinê. Belam tekoşîna çekdarî, wek V.N.Gîap jî dide xûyakirinê jibo tekoşîna polîtîk gelek girîng e heta di hinik rewşan de elemanek taînkirî avadike. Bê guman ev, nahêt manaya ku elemanên zorê û polîtîkayê ji hev du bêtin cudakirin ango evana li hember hev bêtin danîn. Zidê wê, nêrînên weha red dike.

Ji alî din ve, tiştên şewişandinê, sipekulasyonên ku çêdibin, şaîbeyên ku avadibin û lihevhistina manayan, yên ku ji vana meded hêvî dikin, encax dikarin jibo demekî amancên xwe yên rast veşêrin. Lê tiştên rast xwedî înad e. Di ajotina pêvajoya şoreşger de ewê bi hîndekeyên xwe ve xwe bide qebûlîkirin. Vatînî, bi raman û kirinan ve, vê pêvajoya dîrokî bide lezandin.

Do tekoşîna çekdarî zu bû, lê îro lazîmîyeke dîrokî pêşwazî dike

Mineqêşeyên di babeta tekoşîna çekdarî de nû nîne. Ev babet, di sewîyeyên cûre cûre de bin jî, ji berî ve di nav sefên şoreşger-welatparêz de têt mineqêşekirin. Encax, mineqêşeyên ku piştî Tebaxa 1984'an têt kirin, bi taybetî li ser unsûra *wextê* ev pirs têt gurrkirin. Bi awayeke tevayî di tekoşîna çekdarî de, di destpêkirina vê tekoşînê de ango di tekoşîna çekdarî de ji qonaxeke derbasî qonaxa din de, unsûra demê faktorekê girîng e. Bi awayeke bînfirêh divê ev bête şirovekirin. Dema di vî warî de bêt nêrîn, van minaqêşeyan dikare meqûl (an tebîî) bêt dîtin. Çi heye ku di piraniya nêzîkbûyînan de îsabetkirin dûr e.. Çimkî, minaqêşeyekî weha, berî her tiştî di şertên normal de giringîya unsûra demê derxîne zanînê, an derketina pêşîya rabûneke zu ango xîsaran kêr bike ku evana rabûneke zu bi xwe re dikarin binin, û pêwîst e ku geşkirina tekoşînê li ser xeteke hin qeîmtir bête runîstandin. Lê li hember şertên ku têtin guhartin û li hember hinik olguyan, minaqêşeyên ku babeta gotinê ne de nêrînekî weha nahêt dîtin. Şertên guhartî û *wext*, bi tevayî ji hev têt cudakirin û rezê dîyalektîkê yê di nav wan de ji ber çav têt dîrxistin.

Mînak, îro li welatê me nenormal; pêvajoyeke awerte dijî. Wekî din, minaqêşeyên duyîn, bi derketina PKK'yê ku di Tebaxa 1984'an de tekoşîna çekdarî destpêkir, ger ev di rewşa paştaxistinê an sekinandinê de nebe jî, di nav *germîtiya* rabûneke zu de bi awayeke tebîî bû. Bêtirîn mihandina nebesîyên ku di yapıya destpêkirineka zu de pêşta dibe û jibo geşkirina tekoşînê

li ser hîmekî qeîmtirîn ew pêvist bû jî. Çimkî, ew roj bi rastirîn şertên tekoşîna çekdarî qasî ku hewce bû nehatibû pejirandin. (Binêr, R.Welat, H.35-36) Ya duwemîn, tekoşîna ku behsa wê têt kirin, hîn di destpêkê de hat xwestin ku li ser xeteke, ku ji qonaxa propaganda çekdarî derbas dibe bihata geşkirin ku ev jî, kêmasiyên bêtirîn zêdetir kir. Çi heye ku, mineqeşeyên wê rojê jî bi giranî çarçowa tebûtiyê firehtir bû; kareke welê kir ku di bedêla ku zeefên tekoşîne kêmbike, ewana kûrtir kir. Weha ku, "ne xwarina tîrîyê, lêdana rezan" hat bû amanca esasî ya piraniyeke mezin. Û mineqeşeyan, digel ku "beza" xwe ya kevin wenda kir, bi şiklê, "dema wê ye, nîne ye" be jî didome!..

Lê unsûra wext ji şertên somut serbixwe ve nahêt destxistin û nuxteya ku hatîye wê demê, di welatê me de ji du cudatir rewşek û wezîyetek heye. Welê ku:

1- Kurdistan, bi metodên kolonyalîst ve ku kokên wan ji kûrtiya dîrokî de dirêj dibe û bi "tedbîrên pînekirî" yê faşîzma 12'ê Îlonê ve di dest de nahêt girtin. Dewleta kolonyalîst, qanûn û qerarnameyên xwe avêtîye bin lingan û di bedêla wan de qanûnên rewşa ser pêşta dibe, bikar tîne. Bêtirîn, bi navê taînkirina Walîyê Herêmê, seranserê welat girtine nav çarçova "rewşa awerte", "tîmên tekoşîna li dij terorê", parastina gund", "kontgerîla" û "parastina terîtoryal" ve hunandina milîs ya nû û fireh, nişanên tazî ne ku li hember gelê Kurdistan şer pêşber bûye. Bi operasyonan ve şerefa însan avêtine bin lingan, di nav gund û erdan de raste rast mirovan gule dîkin, zorê didin gelê Kurdistan nefikirineke tevayî, birçîtî bûye wek îşligê ji agir, li hember laşan bi bêşereftî giranî têt cûtin (helişandin) û laşên me davêjin koxikan, digel hemû metodên hovîtiyê êşkence bûye parçeyeke şer ku têt bikar anîn û bûyerên hwd. jî, bilançoya jîyana rojane ya li welatê me tije dike. Lê nûha cepheyên (enîyên) mezin venebûye û şer negîhaye merhaleyek mezin.. Lê li dînya me ya ku bi lez diguhore, kolonyalîzma Tirk ku dixwaze bibe "Ewrupî", îro di şertên hundur û derva de dikare encax şerek weha bide domandin. Hek di nav şer de, amadekirina jîbo şereke dûr-dirêj û bêtirîn firehtir jî, ji evayare rast dikeve. Ev jî, rewşeke nû û bi temamî cudatir e. Çimkî, tedaya kolonyalîst ku li welatê me heye û du ji aliyê dîktatorîya faşîst ve ev hîn pirtir gur bû û li hember kedxwarîyê şertê şerê îroyîn ango rewşa şer tunebû.

2- Du, meyla tekoşîna kitleyan li hember teda û kedxwarîya faşîst-kolonyalîst qels bû. Ev rast e. Heta, teror û tedaya ku tekoşîna çekdarî bi xwe re gurkir, di merhala ewelîn de meyla berxwedana gel bêtirîn qelstir kir. Lê

teda, dereng nema ku "di qutîyê de barûta nû civand"; kîn û nefreta gel tûj kir ku ev ji kûrtîtiya dîrokê dirêj bûbû; tovên berxwedanê reşand (an avêt-ajot). Di girtîgehan de (zindanan de) li hember êşkenceyên herî hov şerê ku jibo şerefê hat dayîn, serdest hat, tekoşîna çekdarî ku li gundan hat dayîn -leza berê wenda be jî- domandina xwe parast û di roja me ya îroyîn de heşbûyîneke pirdengî nîşan dide, şerê ku li parçeyên din germ dibe û di nav raya giştî de çarçova pirsê merhale qezenç kirîye, ezma tekoşîn û berxwedana kitleyan geş kir; geş dike. Xwe şewitandina dayikan, berxwedana malbatên girtî û mehkûmên ku xwe di şiklên cûre de şan da û rabazandinên bi polês re di navendiya Dîyarbekirê de, hinik derketinên demokratîk ku qanûn û qedexeyan derbas kir, -qels jî bimîne- şerkirîneke êşkere kir rojevê, li gelek deran parazkarên gundan bi qefleyan çekên ku girtibûn paşve zivirandin, qedexeyên li ser axaftina Kurdî û muzîka Kurdî nahêt naskirin, û bûyerên hwd. evaya şan dide. Û di vê qadê de jî, ferqiyeta di nav du û îro de jî ber xwe ve dertê holê.

3- Li ber van her du faktorên; hêzên ku tekoşîna çekdarî didomînin, mixabin hîn li ser axa welat xwedî hudandineke xurt nînin da ku bikaribin şerê gerîlayeke xurt bidin domandin û pirsên ku ewê bi xwe re bîne, nikarin hembêz bikin û hinik rêxistinên ku di macîrtîyê de israr dikin jî, hîn dixebitin jibo "bi qanûniyê" û paştîkişandina pêvajoyê. Polîtîkaya TC'yê ya "hawîç û zope", ev û baskên weha çikas diçe tolaz dike. Wekî din, di nav hêzên şoreşger-welatparêz de, hin yekîtiyek cidî ango hevkarî û kordînasyonêk pêk nehatîye.

Mercên objektîf û subjektîf berberîyeke (dijayetî-çelişkî) vekirî pêşniyaz dike. Di alîkî de, şerê pêşberkirî, li gor çapa xwe qels be jî li hember vê şerî berxwedanek û di nav kitleyên gel de çiqas diçe daxwaza tekoşînê xurt dibe; aliyê din de, nebesîyan, jî hev belavbûyîn, baskên ku dixwazin pêvajoyê paştîkişandinê û yên dixwazin pêvajoyê li ser xetê şoreşger geşbikin heye. Lê hebûna berberîyan, li pişt pirsê "wext e, ne wext e?" bêt veşartin û divê nebe halet jibo paştîkişandina pêvajoyê. Çimkî yê ku dide taînkirinê, yekîtiya dijayetîyan e. Yekîtiya dijayetîyan jî, xeta tekoşîna ku ji pêvajoya şoreşger re rast têt, derdixe ronahiyê. Tekoşîna çekdarîya ku du zu bû, divê îro li hember şerê pêşber kirî berxwedan bi jîyanî bêt girtin, otorîteya kolonyalîst bêt qelskirin, ji gel re bawerî bêt dayîn û ezma wê ya şoreşger bêt geşkirin û hunandina polîtîk bêt kûrkirin û hwd. evana hewcedarîyeke dîrokî pêşwaz dike.

Dê dom bike

Jêrenot

- 1- *Pêşveçûna Kap. li Kurdistanê, Hêvîya Gel, h.8*
- 2- *Nnd.Dengê Welat, h.1*
- 3- *A.S.Gitmez, Yurt dişi işçi goç. Weş.A.R.142*
- 4- *Şerên Gerîla û Marksizm., Sos. û Gundîyan û Derbasbûna sos.Kap.*
- 5- *M.M.Rodríguez, El Sal.Bir.Dev.sav. Weş.Haziran R.149*
- 6- *Gundî û Sos. Weş.Ger. r.63*
- 7- *Ansîklopedîya Yurt*
- 8- *Şerên Ger.û Mark. r.382*
- 9- *Dîtina Tek.Îlk.PSKT, Weş PSKT. r.37-38*
- 10- *Marx, Engels, Lenîn, Sitalîn, Şerê Partîzan. Weş. Yar r.78-79*
- 11- *V.N.Giap, Senetê Esk.Şer.Gel r.225*
- 12- *M.MRodríguez. r.29-30*
- 13- *End. r.135*
- 14- *C.Havî, Dengê Welat, h.1*

KÜRDİSTAN'DA DEVRİMCİ SÜREÇ VE "TEVGER"!..

-II-

"Tevger" Kürdistan'daki dinamik sürece radikal bir müdahalede bulunabilir mi?..

Ülkemizdeki hızlı ve dinamik sürece radikal bir müdahale, herşeyden önce dayatılan savaşı kabullenmeyi ya da en azından uygulanan savaş yasalarıyla dışı dış bir kavga yürütmeye hazır olmayı zorunlu kılıyor. Çünkü, Kürdistan, Ortadoğu'da kan ve barut kusan acımasız bir savaş ocağı olmaya devam ediyor ve "barışçı eylem" ve klasik dernekçilik dönemi tarihe karışmış bulunuyor. (1) Başka bir ifadeyle, basit bir protesto, polis ve askerle çatışmayı; legal bir yayın (bu, metropolde çıksa bile), sömürgeci burjuva mahkemeleri ve kolluk kuvvetleriyle cebelleşmeyi; mesleki bir dernek yöneticiliği, işkenceye karşı bağımsızlık kazanmayı öngörüyor. "Tevger" ise, ne Kürdistan'da yürütülen **silahlı mücadelede** ve ne de **yeni bir nitelik kazanan demokratik mücadelede**, dışı dokunur bir varlık gösterebiliyor.

İkincisi, bilindiği gibi "Tevger", UDG, HEVKARİ, "ALMANYA PLATFORMU" ve SOL-BİRLİK'in enkazları üzerine kuruldu. Ve tarihe karışan bu yapılanmaların zaafalarını taşıyor. "Tevger"e egemen olan anlayışın, daha işin başında alışlagelen **tasfiyeci** ve **sinsi yöntemlerle** kimi radikal güçleri "afaroz" ederek, kimilerine karşı **siyasal tercihler** kullanarak ve kimilerine de **yarıyolda programlarını dayatarak** onları dışlamaya çalışması(2); diğer yandan, **gücünü, eylem yeteneğini, daha doğrusu mülteciliğini** tartışmadan, ulusal kurtuluş programıyla ortaya çıkması, bunu kanıtlamaya yetiyor. Bu yönüyle de, "Tevger", yeni bir sonun başlangıcı olmaya aday görünüyor.

Üçüncüsü ve daha da önemlisi, "Tevger", son sekiz yılda Kürdistan'da meydana gelen derin toplumsal değişimleri kavramıyor; ya da, söz konusu değişimlerin toplumun yapısında biriktirdiği patlayıcı birikimi görmek istemiyor. Daha doğrusu bunu görmek, O'nun işine gelmiyor. Ve bu, "Tevger" in programında da sırtıyor:

"Ne var ki, ülkemizi parçalayan, halkımızı zincire vuran düşmanların tüm bu çabaları, geniş bir ülkede yaşayan ve sayıca 25 milyonu aşan halkımızın kurtuluş azmini yok edemedi, aksine ulusal kurtuluş mücadelesi son yıllarda giderek kitleselleşti ve gündən güne gelişmektedir. İran ve Irak egemenliği altındaki Kürdistan parçalarında güçlü bir partizan savaşı yer alıyor. Halkımız, ulusal direnişini ezmek isteyen güçlü, modern orduları püskürtüyor. Suriye'nin egemenliğindeki Kürdistan parçasında halkımız ulusal demokratik hakları uğruna mücadele yürütüyor. **Türkiyenin egemenliğindeki Kürdistan parçasında ise, sömürgeci rejimin tüm baskı ve zorbalığına rağmen ulusal hareket hızlı bir gelişme gösteriyor.** Bu nedenledir ki, sözkonusu sömürgeci devletler büyük bir telaş içindedirler. Onlar geçmişte olduğu gibi bugün de halkımızın mücadelesine karşı sıkı bir işbirliği içindedirler. Sömürgeci Türk devletinin zorba Bağdat rejimi ile anlaşarak partizan hareketini ezmek amacıyla ordusunu Irak kürdistanına sokması bu işbirliğinin hangi boyutlara vardığını gösteriyor." (Abç) (3)

Bakin, "Tevger", Kuzey Kürdistan'da "devrim yapmayı hedefleyen bir cephe" (!)..Ve bu cephe programının bugünkü sürece ilişkin en önemli "belirleme"si bu !..Fakat buna rağmen, top yine Kürdistan'ın diğer parçalarına atılıyor ve "**Ulusal hareket hızlı bir gelişme gösteriyor**" ibaresiyle Kuzeydeki zorlu savaşımın üzerinden atlanıyor. Oysa, ne diğer parçaların telallığı ve ne de kılask birtakım genellemeler, artık "karın doyurmuyor". Ayrıca, ulusal hareketin, tarihin derinliklerine uzanan kin ve nefretle yogrulan köklü bir miras üzerinde yükseldiği; parçalar arasındaki etkileşimle birlikte geçmişten gelen yoğun bir birikimi yapısında taşıdığı ve günümüzde, bir bütün olarak sorunun uluslararası arenadaki boyutlarıyla daha bir ivme kazandığı biliniyor. Ve bu olgular, tek başına sürecin karakterini ya da "ulusal hareketin gelişme hızını" belirlemeye yetmiyor. Her parçanın özgül koşullarında, bu unsurların yanısıra, mücadeleye boyut kazandıran diğer dinamiklerin de bilince çıkarılması gerekiyor.

Bu nedenle "Tevger" in, kendisi dışında da gelişse (ki, 'Tevger' in başını çekenler bunu sindiremeye de bu bir gerçek.), Kuzey Kürdistan zindanlarında, kırlarında ve şehirlerinde yürütülen zorlu mücadeleye bir "ad koyması" ya da en azından sözünü ettiği "hızlı gelişme"nin dinamiklerini ortaya koy-

ması gerekirdi.(4) Hem bu, Kürdistan'da yaşanan dinamik sürecin kavranması; hem de "Tevger"ın de, bu süreçte yer almak "istediğini" bilince çıkarılması bakımından gerekliydi. Ne var ki, Kürdistan'daki dinamik sürece radikal müdahalenin öngördüğü inanç, özveri ve güçten yoksun olan "Tevger", buna da yanaşmadı ve yanaşmıyor. Çünkü, böyle bir yaklaşım bile, toplumun yapısında biriken muazzam devrimci potansiyeli görmeyi, mütevazı ve gerçekçi olmayı ve radikal güçlerle yanyana yürümeyi sindirmeyi gerektiriyor. Ki bu da, **şimdilik** "Tevger"de yok.

Ulusal Demokratik cephenin inşası acil bir görev; ama ciddi bir iştir!..

Son 8 yılın en fazla tartışılan konusu, birlik ya da cephe sorunu oldu. Gerçi tartışmalar ve bu yolda atılan adımlar, kalıcı birliktelikler üretmedi; ama "olumlu" ve olumsuz yönleriyle yoğun bir deney birikimi yarattı. Olumsuzluklar, birlik sürecini bulandırmak, bunalımı derinleştirmek ve zaman kaybına neden olmakla birlikte, bazı olguları daha bir açığa çıkardı. Örneğin, birlik adına, geçmişe sünger çekilmek, statükolar korumak, birlik ve cephe kavramları soysuzlaştırılmak istendi ve kitlelerin kabaran birlik eğilimleri sorumsuzca istismar edildi. Fakat bütün bunlara rağmen, geçmiş tartışıldı, tartışılıyor. Birbirine tutunarak yaşamlarını sürdürmek isteyenler, gelişen mücadele karşısında günden güne gerilediler; inandırıcılıklarını yitirdiler. Kürdistan'da yaşanan hızlı ve dinamik süreç, cephe sorununun ciddiyetini daha bir bilince çıkardı. Birlik istem ve özlemleri istismar edilen kitleler, olup-bitenlerden çok şey öğrendi; kimin ne dediğine değil, kimin ne yaptığına veya ne yapmak istediğine bakma noktasına geldi.(5) Ayrıca pratik yaşam karşısında işlevsiz kalarak dağılan birlikteliklerin taşıyıcılığını yaptığı olumsuzluklar, bunlara kaynaklık eden anlayışların teşhirini kolaylaştırdı. Dolayısıyla doğru yaklaşımları ve **geniş cephe taktiklerini** güçlendirdi.

Diğer yandan, sömürgeci diktatörlük, dayattığı savaşa, vahşete, işkenceye, açlık ve işsizliğe rağmen, halkımıza boyun eğdiremedi. Yoğunlaştırılan sömürü, ekonomik-sosyal yapıdaki çarpık değişmeyi hızlandırdı; ulusal ve sınıfsal çelişkileri daha bir keskinleştirdi. Sömürge zindanlarında yükseltilen direniş, tutuklu ailelerini sararak gelişti. Cezaevleri, teslimiyet ve ihaneti gerileterek önemli direniş odaklarına dönüştü. Faşist rejimin tüm entrikalarına rağmen direniş devam ediyor. Meşru bir zeminde başlayan silahlı mücadele, sömürgeci TC ile halkımız arasına kalın kin ve nefret duvarları örüyor. Urfan Alparslan (Serdar Ararat), Mahsum Korkmaz (Agit), Kazım

Çelik gibi büyük komutanların ve yüzlerce isimsiz kahramanın akıtılan kanları, tarihin derinliklerinden süzülüp gelen direniş geleneğimize yeni bir öz katıyor. Ve günümüzdeki silahlı mücadele böyle bir gelenek üzerinde geliyor.

Sorunun tarihi ulusal ve uluslararası boyutlarıyla birleşen bu dinamikler, faşizmin açmazını derinleştirmek ve sömürgeciliğin temellerini sarsmakla kalmıyor; toplumumuzun yapısında, patlamaya hazır muazzam bir devrimci birikim yaratıyor. Dayatılan depolitizasyonu, umutsuzluğu ve çürümeyi parçalamaya kaynaklık eden bu birikim, aynı zamanda geleceğin fırtınalarına ebelik edecek güçlü bir moral kaynağı oluşturuyor; ulusal demokratik cephenin inşası için elverişli koşullar yaratıyor. Ayrıca, toplumumuzun her kesiminde görülen hareketlenmenin, kendisini farklı öz ve biçimlerde de dışa vursa, gelişen zorlu mücadelenin, artık yeni yenilgilere tahammülü yok.. Ulusal demokratik cephenin inşası, bugün dünden daha acil bir görev olarak önümüzde duruyor.

Ancak, sorunun ivediliğine, oluşan elverişli koşullara ve birlik yolunda atılan adımların yarattığı zengin deney birikimine karşın, cephe meselesi ciddi bir iştir. Yangından mal kaçırma anlayışıyla, birbirine tutunarak yaşamaya çalışmanın "örtüleri" ile ya da Kuzey Kutbu'ndan Kürdistan'a bayrak sallamayla, bu işin üstesinden gelinemez. Çünkü, bağımsız, özgür ve demokratik Kürdistan'ı yaratma mücadelesinde motor işlevi görecektir siyasi bir yapılanmanın (cephenin), ülke zemininde yürütülen kavganın ön saflarında yer alması; ya da en azından, ülkedeki sıcak havayı tenefüs etmesi gerekir. İkincisi, ulusal kurtuluş, özünde değişik sınıf ve tabakaların eseridir. Cephe hareketi, bunu doğru kavramak, mesafeleri katederken farklı çıkarları uyum içine sokmak, kararlı adımlarla çelişkileri çözmek, kurtuluş ve ilerleyiş arayışı içinde ortak hedefler tarif etmek zorundadır.(6) Bu ikincisi ise, her şeyden önce, ülkemizdeki hızlı değişimin eskittiği anlayışları, dar grupçuluğu ve sekterliği aşmayı, ulusal hareketin değişik kesimlerini ve farklı mücadele biçimlerini ortak bir potada "eritebilecek" esnekliğe, gerçekçiliğe ve mütevaziliğe sahip olmayı gerektiriyor.

Eğer ulusal kurtuluşçu güçler, yedikleri "zılgıt"lardan ders çıkarmak istiyorlarsa, cephenin ivediliği, cephe olayının ciddiyeti ve bunun öngördüğü özverinin boyutları, bütün açıklığıyla orta yerde duruyor. Yok; kimileri hala Kuzey Kutbu'ndan vatani kurtaracaklarında ve reformist anlayışlarına uygun örgüt, grup ve kişilerle "dükan" kurmakta ve de ögle kalmakta ısrar ediyorlarsa (ki, "Tevger"çilerin çoğunluğu bunda ısrar ettiler, ediyorlar) (7) o zaman radikal güçlere düşen görev, geniş cephe taktiklerini gündemde tu-

tarak, bu işin öncülüğüne soyunmaktır.(8)

Açıklayıcı notlar:

1- Denge Welat, S. 1, s.56

2- PKK daha baştan cephe çalışmaları dışında tutuldu. KUK meselesinde siyasi tercihler kullanıldı. TSK olarak bize de, yarıyolda program üzerine tartışma dayatıldı.

3- "Tevger" programı sayfa:32-33

3- Görüşmeler sırasında , hareketimiz, Kuzey Kürdistan'da yaşanan somut durumun tesbitini önerdi; sürecin karakterini tartışmada ısrarlı oldu.

5- Kuzey Kutbu'nda kurulan "Tevger"in, yağınlar nezdinde itibar görmemesi, bu bakımdan ilginç bir örnektir.

6- A.Cabral, Son Konuşmaları, Teori yay. s.60

7- Bu ve siyasal kişiliğimizin şekillendirdiği tablo, görüşmeler sırasında bütün yönleriyle açığa çıktı ve hareketimizin, "Tevger" çalışmalarından çekilmesini belirleyen en önemli etkenlerden biri oldu.

8- Benzer görevler, faşizme ve sömürgeciliğe karşı, Türkiye ve Kürdistan halklarının ortak mücadelesinin örgütlenmesi bakımından da gündemdedir.

DÜZELTME:

"Kürdistan'da devrimci süreç ve 'Tevger'!.." başlıklı yazıda önemli bazı dizgi hataları olmuştur.

1- "ABD'ne methiyeler diziliyor(2)." cümlecığının doğrusu, "ABD ve Türkiye'ye methiyeler diziliyor (2)." şeklindedir. Ayrıca (2) nolu dipnotta da, "M.Barzani ve Irak Kürdistanı cephesinin Türkiye'ye sundukları 'teşekkür' mektupları vb.." cümlesi dizilmemiştir. Söz konusu cümlelerin ayrı bir paragraf halinde aynı dipnotta eklenmesi gerekiyor.

2- Yine aynı yazının sondan ikinci paragrafının son cümlesi ve son paragrafta dizgi hataları olmuştur; doğrusu şöyledir:

"nin politikasını (6) yaratmak ve daha da önemlisi onu, yaşamın içinde ciddi maddi bir güce dönüştürmek gerekiyor.

Ülkemiz devriminin ihtiyaç duyduğu bu politikanın ilkeleri, lafta hemen hemen tüm kürdistanlı yurtsever, demokrat ve devrimci örgütlerce kabul görebilir. Ancak, düşünce ve davranışın en azından birbirleriyle çelişmemesi gerekir. Ayrıca artık 'lafta pilav pişmiyor,' ve devam ediyor.

Düzeltilir, özür dileriz.

D. Welat Redaksiyonu

LI KURDISTANÊ PÊVAJOYA ŞOREŞGER Û "TEVGER"!!..

-II-

Gelo "Tevger" dikare mudaxeleyeke radîkal li pêvajoya dînamîk a li Kurdistanê bike?..

Jibo mudaxeleyeke radîkal li pêvajoya dînamîk û bi lez ya li welatê me, berî her tiştî pêwîst e şerê ku pêşber bûye bêt qebûlîkirin an go bi hindikayî li hember qanûnên şer bikar têt amade be bo domandina şereke dijwar. Çimkî Kurdistan, di Rojhilata Navîn de rengê tenura şerekî bêînsaf didomîne ku bihna xwîn û barûtê vedirêşîne, û "karê bi aşîyê" û dema komelayetîya kilasîk êdî tevlihevê dirokê bûye. (1) Bi gotîneke din, protestoyeke basît, pêwîstîya şerkirinê li hember polês û esker dibîne; meşandina çapgerîyeke eşkera (ger ev li metropolêjî derkeve), li hember mehkemên kolonyalîst a burjuwa û hêzên parêzkaran, berxwedanek pêwîst dibîne; serkareke komeleyeke meslekî, li hember êşkence, qezenckirina tehemûlê pêwîst dibîne. Lê "Tevger", ne di tekoşîna çekdariya ku li Kurdistanê didome de û ne jî di tekoşîna demokratîk ya ku qerekerê nu sitandîye de, hebûneke berbiçav nişan nade.

Ya duwem, wek têt zanîn "Tevger", li ser xirabeyên UDG, HEVKARÎ, "PLATFORMA ELMANYA" û YEKÎTÎYA-ÇEP avabû û kêmasîyên van avabûnan dikêşîne ku avana tevlihevê dirokê bûne. Dîtina ku hakimê "Tevger" ye, hîn di destpêkirina kar de metodên **sînsî û saffikirinê** (tasfîye) ku hatîye domandinê ve, hinik hêzên radîkal "afaroz" kirin, li hember hinikan **tercîhên siyasî** bikar anîn û bi hinikan re jî, **di nivê rê de bernamên xwe pêşber kirin**, xebitûn jibo wan li derva bihêlin(2); di alîyê din de, **heza xwe, şarezariya karê xwe, ya rastirîn macirtîya xwe**, berîya ku mînaqêşe bike, bi

bernama rizgarîya netewî derket holê, ev jî, jibo îsbatkirina van dîtinan bes e. Ji vî alîve jî, "Tevger" jibo dawîhatina destpêkêke berendamêk xûya dike.

Ya sêyem û hîn girîngtirîn jî, "Tevger", guhartinên civakî ku di 8 salê dawîyê de li Kurdistanê derketine holê, têngahîşe an go civandina teqandinê naxwaze bibîne ku ev di yapîya civatê de civîyaye û jî guhartinên ku babeta gotinê bûn hatîye. Hîn rastirîn dîtina evaya, li hesabê wê nahêt. Û ev, di bername "Tevger"ê de jî xwe şan dide:

"Çi heye ku, ev hemû xebatên dijminan ku gelê me xistine bin nîr, welatê me parve kirine, ezma rizgarîya gelê me wenda nekir ku bi hejmarê jî 25 milyonî zêdetir e û li welatêkî fireh dijî, eksê wê tekoşîna rizgarîya netewî di salên dawî de çikas çû girseyî bû u roj bi roj geş dibe. Li beşên (parçeyên) Kurdistanê ku di bin serwerîya Îran û Îraqê de ne şerê partîzanîyeke xurt çih digire. Gelê me, ordîyên xurt û modern ku dixwaze berxwedana netewî bipelçiqîne, wan paşda diherikîne. Li beşa Kurdistanê ku di bin serwerîya Suryê de ye, gelê me li wir jibo mafên xwe yên netewî û demokratîk tekoşinê didomîne. **Li beşa Kurdistanê ku li bin serwerîya Tirkîyê de ye jî, digel hemû tede û zorbatîyên rejîma kolonyalîst, hereka netewî geşbûneke bi lez şan dide.** Ji ber vê yekê ye ku, dewletên kolonyalîst yên babeta gotinê ne, di nav teşqeleyeke (telaşeke) mezin de ne. Wekî berî îro jî ewana li hember tekoşîna gelê me di nav hevkarîyêkî tundî (an gurr) de ne. Peymana dewleta hereka partîzanîyê, ordîya xwe xiste Kurdistanê Îraqê, dide nişandan ku ev hevkarî gihaye kîjan merhalan." (mbç) (3)

Binêrin, li Kurdistanê Bakûr, ênîya ku hedefa şoreşê "Tevger" dixwaze(!).. Û ev bernameya enîyê, xûyakirina herî girîng li ser pêvajoya îroyîn ev e!..Lê digel evaya, top dîsa jî beşên Kurdistanê yên din re têt avêtin û bi xûyakirina **"hereka netewî geşbûneke bi lez şan dide"** ve, di ser tekoşîna bi zehmet ya Bakûr de pil dide. Lê ne hewarîya (tallalîya) beşên din û ne jî hinik xûyakirinên tevayî yên kilasîk, edî (mirov têt nake). Wekî din, hereka netewî, li ser mîraseke bingehîn bilind dibe ku jî kîn û nefreta ku jî kûrîtîyên dîrokî dirêj dibe, hatîye ecilandin; digel tesîrsitandina navbeyna beşan bîrîkîmên ku jî berî têtin di nav xwe de digire û di roja me de, bi awayek tevayî têt zanîn ku di çarçova navnetewî de ji pîrsê re bêtir îwme dide qezençkirin. Û van tiştan bi serê xwe jibo tesbîtîkirina qerektara pêvajoyê an go "leza pêşveçûna hereka netewî" bes nîne ye. Di nav mercên taybetî yê her beşekî de, digel van unsûran dînamîkên din jî ku jî tekoşinê re merhele dide qezençkirin, pêwîst e derkeve zanîne.

Bo vê yekê, ger li derwayê "Tevger"ê jî pêşda here (yên ku serê "Tevger"ê dikêşînin evaya hezîm nekin jî, ev rastîyek e.), li zindanên Kurdistanê Bak-

ur, li gund û bajaran tekoşîna ku bi dijwarî têt domandin, pêwîst e ji vava re "nav dayne" an go bi hindikayî dînamîkên "pêşveçûna bi lez" ku mebesta gotinê ye, divê derketena holê. (4) Hem ev ji aliyê têgihîştina pêvajoya dînamîk ku li Kurdistanê dijî; hem jî, bo derxistina zanîne ku "Tevger" dixwaze di vê pêvajoyê de cih bistîne, ev pêwîst bû. Çi heye ku, bawerîya ku mudaxeleya radîkal bo pêvajoya dînamîk ya li Kurdistanê hewce dibêt, "Tevger" ji vê hêz û taqetê bêpar e, "Tevger" nehat ber evaya û nahêt. Çimkî nêzîkbûyîna tişteke weha bixwe, hewcedariyê dîtina potansiyela şoreşger a muazam ku di hêviya civatê de civiyayê, hewcedariyê mutewaziyê û rastîtiyê divîya û hezm bikira jibo digel hêzên radîkal bimeşiyana. Ku ev jî, nuha di "Tevgerê" de tune ye.

Damezrandina enîya demokratîk a netewî vatinîyeke acîl; lê karekê ciddî ye

Babeta ku di 8 salên dawîyê de herî zêde hat munaqêşekirin, pîrsa yekîtî an go enîyê bû. Belam munaqêşan û gavên ku di vê rê de hatin avêtin, yekîtîyên bi emir çênekir; lê ji aliyê "pozîtîf" û negatîf ve civandina tecrûbê gurr avakir. Tiştên negatîf, digel ku bû sedemê wendakirina wext, boranê (bunlimê) kûr kir, pêvajoya yekîtîyê şelokir, hinik pirrtir derxist ronahîyê. Mînak, ser navê yekîtîyê, li ser dema borî perde hat kişandin, hat xwestin ku situatîkoyan biparêzin û manayên yekîtî û enîyê bihermînin û meyil û daxwazên qeflan (kîtleyan) ku jibo yekîtîyê bilind bûbû, bêberpîrsîyarî hat îstîsmarkirin. Lê digel van hemûyan, dema borî hat munaqêşekirin, têt munaqêşekirin. Yê ku dixwazin bi hev u du bigirin û jiyana xwe bidomînin, li hember tekoşîna ku geş dibû, roj bi roj paşda ketin; bawerîdayîna xwe wenda kirin. Pêvajoya dînamîk û bi lez ku li Kurdistanê dijî, cidîyetîya pîrsa enîyê hin bêtir derxist zanîne. Daxwaz û hiskirinên yekîtîyê yê kîtleyan ku têt îstîsmarkirin, kîtleyan ji van tiştên ku bûn-xilas bun, pîr tişt hîn bûn; êdî hatin nuhtakî weha ku li kî çî dibêje nanêrin, li kî çî dixwaze bike, dinêrin. (5) Wekî din, yekîtîyên ku li hember piratîka jîyanê bêxebat man û belav bûn, bi xwe re tiştên negatîf anîn, van tiştan jibo teşhîskirina dîtînen ku ji van re bingehîyê kiribû hêsatir kir. Her weha nêrînen rast û tektîkên enîyê yê fireh bi hêz kir.

Li aliyê din, dîktatorîya faşîst-kolonyalîst, digel birçîtî, bêkarî, êşkence, hovîtî û şerê ku pêşber kiribû, nikaribû histîyê gelê me bide xwarkirin. Tîrbûna kedxwarîyê, guhartina tevlihev ya nav yapîya aborî-civatî zûtir kir; berberîyên (çelişkîyên) netewî û çinayetiye hin bêtir tûj kir. Berxwedana ku li

zindanên kolonî bilind bûn, malbatên girtîyan hambêz kir û geş bû. girtîgehan, îxanet û teslîmîyetê paşda herikand û zivirîn bo odaxên girîng yên berxedanê. Digel hemû dek-dolabên rejîma faşîst berxwedan didome. Tekoşîna çekdarî ku li ser zemîneke meşrû destpêkir, di navbeyna gelê me û Komara Tirkîyê ya kolonyalîst dîwarên qelin yên kîn û nefretê avakir. Xwînên qumandarên mezin wek Urfan Alparslan (S.Ararat), Mahsum Korkmaz (Egît), Kazım Çelik û ya bi sedan qehremanên bênav ku xwîna wan rijîyaye, reneke nu bi berxwedana me ve dike ku ev ji kûrîtîyên dîrokê nisilîye u hatîye. Û tekoşîna çekdarîya roja me ya îroyîn, li ser geleneke weha geş dibe.

Dîroka pîrsê, ev dînamîkên ku bi merhalên netewî û navnetewî ve bûye yek, hîmê kolonyalîzmê tenî nahêjîne û astengan li faşîzmê kûr nake; di civata me de bîrîkîmeke muazam ya şoresger ku ji teqandinê re amade ye jî avadike. Hîmê vê bîrîkîmê, depolîtîzasyona ku pêşber bûye, bêhêvîtiyê û rizandinê diçirîne, di eynê wextê de serkanîya moralekî qeîm avadike ku ewê ji babeluska pêşedemê re ebetîyê bike; jibo damezrandina enîya netewî u demokratîk şertên bi kêrhatî ava dike. Wekî din, livlixwexiztina ku di nav hemû tebeqeyên civata me de têt dîtin, bi rengên cûre cûre xwe nîşan bide jî, tekoşîna ku bi çetînayî geş dibe, êdî jibo têkçûnên nu tehemul tune ye. Damezrandina enîya demokratîk u netewî, ji duhîrî bêtir îro wek vatînyeke acil li pêşîya me rawestaye.

Lê, ji ber zutirîna pîrsê, şertên bi kêrhatî ku çêbûne û di avêtina gavên rîya yekîtiyê de ku tercûbînen dewlemend bîrîkîman çêkiribe jî, pîrsa enîye, karekî cidî ye. Bi dîtina mal revandin ji şewatê, bi xebata "perdeyên" ku bi hevu du digirin û dijîn an go bi dalaqandina alê ji Kutuba Bakûr bo Kurdistanê, ev kar hel nabît. Çimkî yapıyeke (enîyeke) siyasî ku di tekoşîna avakirina Kurdistanê serbixwe, aza û demokratîk de bikaribe karê motorê bibîne, hewceye di nav sefên herî pêş yê şerê ku li ser zemîna welêt didome de cîh bistîne an go bi hindikayî hewceye hewa germ ya li welêt bikêşîne nav xwe. Ya duwem, rizgarîya netewî, di eslê xwe de hunerê (eserê) çîn û tebeqeyên cûre cûre ye. Hereka enîyê, mecbûr e ku evaya rast têbigîhîşîne, dema gafan bistîne menfeetên cûre cûre lihev bîne, bi gafên qeîm berberîyan hel bike, di nav gera rizgarî û pêşveçûnê de hedefên ortax terîf bike.(6) Ev a duwem jî, berî her tiştî dîtinên ku ji aliyê guhartinên bi lez yên li welêt ve kevin bûye, sekterî û teng fikirandina grûbî bêt avêtin; pêwîst dibîne ku tebeqeyên cûre cûre yên hereka netewî û şiklên tekoşînê yên cûre cûre li ser xetêke ortaxî ya esnek (nerm) ku "bikaribe bihele" û xwedî mutewazîyê û rastîyê be.

Ger hêzên rizgarîxwazên netewî, dixwazin ji "derbe"yên ku xwarine ders derxin, zutirîna enîyê, cidîyeta bûyera enîyê û çarçova ku li ser evaya bêt xe-

bitandin, bi hemû eşkeratîya xwe ve li orta meydanê rawestaye. Na; ger hînikan hîn jî îsrar bikin ku li gor dîtinên xwe yê reformîst bi rêxistin, gurûb û mirovan re "dikan" ve kin û ji Kutuba Bakûr welêt rizgar bikin (ku, piraniya "Tevger" cîyan di vava de îsrar kirin, dikin) (7); wê demê vatinîyê ku ji hêzên radîkal re dikeve, divê tektîkên enîyê yê fireh di rojevê de bigirin û ji pêşevayetîya vî karî re xwe bişemrînin.(8)

Notên daxûyanîyê:

1- Dengê Welat, h.1, r.56

2- Hîn di serê xebatên enîyê de PKK li derva hat girtin. Di mesela KUK'ê de tercihên sîyasî hat bikar anîn. Wek TSK ji me re jî, di nivê rê de munaqêşe li ser bernama hat pêşberkirin.

3- Bernama "Tevger"ê, r.32-33

4- Di dema hevdîtinan de, hereka me, bo tesbîtkirina rewşa somut ya li Kurdistanê Bakûr dijî pêşneyar kir; îsrar kir ku di munaqêşan de qerekerê pêvajoyê bêt munaqêşekirin.

5- "Tevger" ku li Kutuba Bakûr hat damezrandin, li nav kîtleyan îtîbar nedît, di vî warî de ev mînakê ecêb e.

6- A.Cabral, Axaft.Daw. Weş Teorî, r.60

7- Ev û tabloya ku bêşexsîyeta sîyasî şikilkirîye, di dema hevpêyînan de bi hemû alîyan ve derket ronîyê û ev bû sedemên herî girîng jibo hereka me ji xebatên "Tevger"ê vekişîya.

8- Vatinîyên wekhev, jibo hunandina tekoşîna ortaxî ya gelên Tirkîyê û Kurdistanê li hember faşîzm û kolonyalîzmê di rojevê de ye.

Araba Cinen, işgal altındaki Filistin'in Güney Batısında yer alan 10 bin nüfuslu küçük bir kasaba. Araba Cinen Ayaklanma Günlüğü, bu küçük kasabada, ayaklanmanın başlangıç ve gelişimini seslendiriyor. Ancak bütünün bir parçası olarak Filistin çapındaki Ayaklanmanın karakteristik özelliklerini yansıtan bir muhtevaya sahip olması bakımından ilginç Günlük, EL-NAHJ dergisinin Ağustos-1988 tarihli sayısından çevrilmiştir.

Denge Welat Redaksiyonu

ARABA CİNEN AYAKLANMA GÜNLÜĞÜ

Araba Cinen, işgal altındaki Filistin'in Güney Batısında yer alıyor. Araba, 10 bin nüfuslu küçük bir kasaba. Ekilebilir 40 bin dönüm toprağı var. Kasabanın ekonomisi, 70'li yıllara kadar tarıma dayanıyordu. Ancak bu tarihten sonra, tarımın yanında sanayi de gelişmeye başladı. Şimdi Araba'da, 2 zeytinyağı fabrikası ve 2 değirmen var. Ayrıca kasabada 1 sağlık ocağı, 1 ilkokul ve bir de lise var.

19 Aralık 1987

19 Aralık'ta Araba, tarihi bir gün yaşadı. Araba halkı, işgal altındaki Filistin topraklarında henüz yeni başlayan ayaklanma haberini yakından izliyordu. İşgalci güçlerin estirdikleri vahşet, kasabalılar arasındaki tartışmaları daha da yoğunlaştırıyordu. Artık ayaklanmaya katılmak gerekiyordu. Ama nasıl?.. İşte bu soru, ilk kez yanıt buluyordu. 19 Aralık günü kız ve erkek öğrenciler, düzenledikleri gösteriyle kasaba caddelerini doldurdular. Gösteride, "Ey halkımız bize katılın", "Şehit, hayatını vatanı uğruna verendir." sloganları, caddeleri çınlatıyordu. Gösteri tam 4 saat sürdü. İşgalci İsrail kuvvetleri müdahale etmediler. Gösterinin başarılı olması, ayaklanma yolunda atılan bu ilk adımda, aynı zamanda bir moral kaynağı oldu. Topyekün

ayaklanam için çalışmalar hızlandırıldı.

14 Ocak 1988

14 Ocak akşamıydı. Önce tek tek slogan sesleri duyulmaya başladı. Ardından kasaba halkını, cuma namazından sonra yapılacak gösterilere çağıran milli sloganlar Araba caddelerini çınlatmaya başladı. Bir anda her taraf afişlerle donatıldı. Afişlerin altında Yurtsever Birleşik Ayaklanma Komitesi'nin imzası vardı.

Bu adı Araba halkı ilk kez duyuyordu. Diğer bir deyimle, bu isim ilk defa Arabalıların sözlüğüne giriyordu. Ve gösteri hazırlıkları ortahğı çınlatan sloganlar arasında devam ediyordu.

15 Ocak günü cuma namazından sonra, caddelere yığılan halk bir anda kalabalık bir gösteri yaptı. Gençler, yaşlılar, kadın ve erkekler, kısaca bütün kasaba halkı gösteriye katıldı. Gösteri saatlerce sürdü. İşgalci kuvvetler, gösteriye müdahale edemedi.

Saat 4 sularında, işçi taşıyan -İsrail'e ait- bir servis otobüsü geldi. İşçiler otobüsten indikten sonra şöför hareket etmek istedi. Göstericiler otobüsü durdurdu. Bir grup genç, otobüse çıkıp evraklarını kontrol ettiler ve daha sonra, şöföre, "biz sivillere hiç bir zaman kötülük yapmayız" diyerek hareket etmesini istediler. Tabiki, bir daha kasabaya gelmemesi için şöförü ayrıca uyardılar. Ne var ki, bir başka genç grubu bu arada tutuşturdukları bir lastik tekeri boş otobüsün altına koymuşlardı bile.. Daha diğer grup otobüsten inmeden boş otobüs tutuşmaya başlamıştı. Biraz sonra otobüs tamamiyle yandı. Ama şöföre hiç kimse dokunmadı.

Artık gece basmıştı. İşgalci İsrail askeri helikopterleri, yaklaşık 2 saat Araba semalarında dolaştılar, yanan otobüsün çevresini gözetleyip gittiler. Araba'da ayaklanmanın başlangıcını oluşturan bu olay, savunma çemberinde bulunan kasaba halkının işgalcilerle ilk karşılaşmasıydı.

20 Ocak 1988

Kasaba halkı, sabahın 4'ünde işgal kuvvetlerinin oparlör sesleriyle uyanı. İsraililer, oparlörlerle sokağa çıkma yasağını bildiriyor ve yasağa uymayanların ağır cezalara çarptırılacaklarını söylüyorlardı. Diğer yandan, İsrail askeri birlikleri kasabayı hınca hınç doldurmuştu. Ve geniş çaplı bir operasyon başlatmışlardı.

Operasyonlar sonucunda 28 genç evlerinden alındı. Bir gece önce yürürlüğü konulan Rabin'in "Ağır darp ve kemik kırma" planına uygun olarak vahşice dövülen gençler, kan-revan içinde kasabadan uzaklaştırıldılar. Böy-

lece "ağır darp ve kemik kırma" siyaseti, ilk olarak Araba halkına uygulandı.

İşgalciler, yakaladıkları gençlerden 17'sini Yabud köyüne, 11'ini de Baiga köyüne götürdüler. Ancak Yabud'a götürülenlere, götürülmelerinden önce ilginç işkenceler yapıldı. Bunlara önce, yollar temizletildi; lastik tekerlerden ve taşlardan oluşturulan barikatlar yıkıldı. Temizlik ve yıkım faaliyetleri, her türlü dayakla iç içe yürüyordu. Örneğin, 27 yaşındaki Abdulmecit Şeqir'e, 3 metre yüksekliğindeki bir daireyi iterek yerinden sökmeye emri verildi. Şeqir bütün gücüyle daireyi itiyordu; ama yapının yerinden oynaması imkansızdı. Ve bu O'nun, vahşice dövülmesine yetiyordu. Nihayet kaba dayak faslı başladı ve Şeqir, bir anda, tekme-tokat, sopa ve dipçik darplarıyla komaya sokuldu. Daha sonra yerden süründürülerek götürüldü. Abdulmecit Şeqir, şimdi "İdari Hapishane"dedir. Yine aynı kaba işkence, şu anda adı geçen hapishanede bulunan 28 yaşındaki Valid Ariday'a yapıldı. Dahası, Cınen askeri hakimi de, Valid'i döven saldırganlara katıldı. Ayrıca cadde ortasında komaya girerek yere serilen Ariyad'ı yoldan geçen bir arabaya ezdirmek istediler. Ama Araba'lı şöför, "Beni kendiniz gibi zannediyorsunuz. Fakat ben, sizin gibi sadist ve alçak değilim" diyerek Valid'i çiğnemeyi red etti. Çevrede biriken kalabalıktan ürken işgalciler, şöförün üzerine gidemedi. Yakalanan diğer gençler de hemen kasabadan uzaklaştırıldılar. Zaten onlar da yediklerini yemişlerdi. Ancak işgalciler bütün bunlarla yetinmiyorlardı. Gençleri götürürken, "biz otobüsü yakanları ve her şeyi biliyoruz; daha çekecekleriniz var." diyorlardı.

İşgalciler kasabadan uzaklaştı. Fakat çok geçmeden yeni bir hareketlilik başladı kasabada.. Üç sayılı karar, Araba'nın tüm mahallelerine ulaştırıldı. Duvarlar, ayaklanmayı daha da güçlendirmeyi hedefleyen sloganlarla bezenildi. İşgalcilerin kasabada estirdiği terör, ayaklanmaya katılan ve katılmayan herkesin tartaklanması, dövülmesi vb. olaylar, halk içindeki birleşme-örgütlenme- ve mücadeleyi yükseltme eğilimini daha da geliştirdi. Halk kendi arasında Nöbetçi Komiteleri oluşturdu.

2 Şubat 1988

Sabahın erken saatleriydi. İşgalci İsrail birlikleri birkaç koldan Araba'ya girdiler. Kasabanın içme suyu kaynağında bulunan su dinamosu, su pompası vb. tahrip ettiler. Araba ve Yabud yollarının birleştiği yerde, Filistin'lilere ait arabaları durdurdular; tehdit ettiler. Kasaba halkı, ilk kez doğrudan doğruya işgalci İsrail birlikleriyle karşı karşıya geliyordu. Nöbetçi Komiteleri ve Halk Komiteleri hemen harekete geçtiler; camilerin hoparlörlerini

den, işgalci birliklerine karşı direniş çağruları yapıldı.

Çağrılarla halkın sokağa dökülmesi bir oldu. Bir anda kasaba caddeleri geniş halk yığınları tarafından kapatıldı. Taşlarla, tutuşturulan lastik tekerleklerle barikatlar kuruldu. İşgalci İsrail birlikleri, halkın kararlı direniş karşısında silah kullanmanın bir fayda getirmeyeceğini gördüler ve geri çekilmek zorunda kaldılar. Böylece kasaba halkı, birlik ve mücadele içinde kendi gücünü gördü; daha büyük bir cesaret ve coşkuyla davaya sarılmaya başladı.

3-7 Şubat 1988

İki Şubatta kazanılan mevzilerin korunması gerekiyordu. Kasaba halkı artık işe iyice sarılmıştı. İşçiler, çiftçiler, gençler ve yaşlılar, gönüllü olarak yeni yeni Nöbetçi Komiteleri teşkil ettiler; var olanları güçlendirdiler. İsrail kuvvetleri kasabanın giriş yollarına yerleşirken, Nöbetçi Komiteleri, geceleri onları gözetliyor ve gündüzleri miting ve gösterilerin organizesi ile uğraşıyordu. Ayrıca gençler, geceleri kasabayı çevreleyen tepelerde barikatlar oluşturuyorlardı.

Nöbetçi Komiteleri ve barikatçı gençlerle İsrail birlikleri arasında sürekli sürtüşmeler, bağırışmalar ve hatta küfürleşmeler oluyordu. Fakat işgalci birlikler, kasabaya giremiyordu. Böyle bir yeltenişin kendilerine çok pahalıya mal olacağını her geçen gün daha iyi anlıyorlardı.

8 Şubat 1988

Kasabanın en kararlı ve en uyanık gençleri, günlerden beri nöbetteydiler. Oldukça yorulmuşlardı. Nöbetlerin daha az yorgun olanlara devredilmesi gerekiyordu. Ancak daha az yorgun olan gençlerin tecrübeleri azdı. İsrail'iler de bunu fark etmiş olacaklar ki, Nöbetçi Komitelerinin değiştiği gece saldırıya geçtiler. Çatışmalar sırasında ve sonraki tartışmalarda, bazı Nöbetçi Komiteleri mevzilerini değiştirdiler, diğer bazıları işgalci birliklerin mevzilerine girdiler. Bu olay, işgalci güçler için önemli bir fırsat yarattı. Ve işgalci güçler, bundan yararlanarak kasabaya girmeye çalıştılar. Ancak gençler yaptıkları hatanın farkına varmakta gecikmediler. Hemen eski mevzilerine çekildiler. Ayrıca Halk Komitelerinden takviye edildiler. Ne ki İsrail'iler de kuvvetlerini takviye etmişti. Fakat buna rağmen işgalci birliklerin kasabaya girmeleri engellendi.

9 Şubat 1988

9 Şubat günü, işgalci birlikler yeniden saldırıya geçti. Ayrıca helikopter-

ler vasıtasıyla, kasaba sakinlerinin sokağa çıkma yasağına uymalarını istedi-
ler; Uymayanların ağır cezalara çarptırılacaklarına dair tehditler savurdular.
Bu ve benzeri tehditler etkili olamayınca, göz yaşartıcı bombalarla halkın
sokağa çıkması engellenmek istendi. Fakat kasabalılar, yasağı dinlemediler;
sokağa çıkmayı sürdürdüler. Nöbetçi Komiteleri mevzilerini güçlendirdiler.
Çatışma hazırlıkları bütün yoğunluğuyla devam ediyordu. Nitekim kısa bir
süre sonra işgalci birlikler saldırıya geçtiler. Başta nöbetçi komiteleri olmak
üzere topyekün Araba halkı, İsraililerin saldırılarına yiğitçe karşı koydu.
Halk İsrailileri kasabaya sokmamaya kararlıydı. Çatışmalar kısa sürede ka-
sabayı çevreleyen "savunma hattına" boylu boyunca yayıldı. İsraililerin yo-
ğun bir şekilde kullandıkları göz yaşartıcı gaz bombalarıyla onlarca kadın,
çocuk ve yaşlı zehirlendi. Kasabanın içlerine sokulmaya çalışan İsraililer,
yerlerde baygın halde bulunan kadın ve çocukları çiğneyerek kasabaya gir-
meye çalıştılar. Ayrıca birçok genci yakaladılar ve bazı evlere ateş ettiler.
Yaygın ateşine tutulan evlerden dışarı çıkan kadın ve çocuklar İsraililere sal-
dırdı. Çatışmalar yoğunlaştı. Genç bir kız elindeki bir cam parçasıyla bir İs-
rail subayının suratını parçaladı. Ve işgalci askerlerin saldırılarına rağmen
genç kız kurtarıldı. Ancak aynı gün yakalananlar ve "idari hapisanesinde"
bulunanlar arasından 20 kişi, "kemik kırma" cezasına çarptırıldı. Ama bu
vahşete rağmen çatışmalar durmadı. Halk daha büyük bir kararlılıkla ka-
sabayı savundu ve işgalci birlikleri kasaba dışına püskürttü.

2 Mart 1988

Günlerce süren zorlu çatışmalara rağmen kasabaya giremeyen işgalci güç-
ler oldukça tedirgindi. Ve yeni bir saldırının hazırlığı içindeydiler. Nihayet
2 Mart günü, kendini çok beğenmiş bir İsrail istihbarat subayı, beraberinde-
ki askeri birliklerle yeniden kasabaya girmeye çalıştı. Halk Komiteleri, tak-
tik geri çekilme kararı almıştı. Kaptin Amir kod adlı subay ve beraberindeki
askerler bundan yararlanarak kasabaya girdiler. Amir, tipik bir sokak kaba-
dayısı edasıyla, "nerede o korkaklar? niye saklanıyorlar? Nerede Nöbetçi
Komiteleri ve Halk Komiteleri?" diye naralar attı. İkinci gün aynı zat, bir ba-
şka subay ve Cinen askeri hakimisi ve çok sayıda askerle birlikte kasaba mer-
kezinden geçerek Keferai köyüne gittiler. Amir'in konvoyu aynı güzergah
üzerinden dönmek zorundaydı. Halk Komiteleri hemen harekete geçtiler.
taştan barikatlar kuruldu. Kasabaya giren konvoy, kasabaya girişten hemen
sonra güçlü bir barikatla karşı karşıya geldi. ve gerisin geriye dönmek zorun-
da kaldı. Ancak, artık Amir'in geri dönmesi de olanaksızdı. Çünkü konvoy-
un geçtiği yola geri dönüşü engelleyecek ikinci bir barikat kurulmuştu.

Barikatlara yakın tepelerde mevzilenen gençlere sıra gelmişti. Gençlerden biri, mevziden çıkarak Amir'e seslendi: "Kaptın Amir, haydi göster yiğitliğini!.. Seni korkak tavşan! biz Araba'nın vurucu gençleriyiz, direniş kararını biz veriyoruz! bizi duyuyormusun?.." ve bu cümlelerin ardından, Amir'in konvoyu tepelerdeki mevzilerden taş yağmuruna tutuldu. Konvoy çok kötü yerde sıkışmıştı. Askerlerin açtığı ateş de bir fayda vermiyordu. Kabadayı eskisi Amir ve beraberindekiler, patika yollardan kasabanın dışına kaçmaya çalıştılar. Ve birçoğu yara-bere içinde, kasaba dışındaki mevzilerine ancak ulaşabildiler. Bu, kasaba halkının o güne kadar sürdürdüğü mücadelede kazandığı en büyük zaferdi. Araba halkının kendine güveni artmış; işgalci güçlerin hayalleri tuzla-buz olmuştu. Artık kasabaya girmenin pek kolay olmayacağı işgalciler nezdinde de bilince çıkmıştı. Ayrıca bu olaydan hemen sonra, kasabada bulunan İsrail taraftarları ve bir kısım görevliler, Araba'yı terk ettiler.

4 Mart 1988

Daha önce yapılan hazırlıklar sonucu, 4 Mart günü cuma namazından sonra büyük bir gösteri yapıldı. Bu gösteride, ilk kez FKÖ'nün desteklenmesi ve Filistin topraklarında bağımsız bir Filistin devletinin kurulması istendi. İsraililer yine saldırıya geçtiler. Göstericiler, çocuklardan aldıkları istihbaratla hemen harekete geçtiler; barikatlar kurarak işgalci güçlerin kasabaya girmelerini engellemeye çalıştılar. Yoğun çatışmalar meydana geldi. Karadan saldıran birliklerin yanısıra helikopterlerle, halkın üzerine göz yaşartıcı gaz bombaları, taş ve beton parçaları yağdırıldı. İhtiyar, kadın, genç ve çocuklardan yüzlerce insan yaralandı. Ama taş ve boş şişelerle çatışan gençler ve halk, işgalci birlikleri birkez daha geri püskürttü. Bu çatışmalarda, 16 yaşındaki Bekir Şitani şehit düştü. 12 Genç yakalandı. Bekir Şitani'nin ceseti ayatlar altında çiğnendi ve yakalanan gençler yere yatırılarak vahşice dövüldüler. Bütün bunlarla da yetinmeyen işgalci güçler, kasabanın su ve elektiriklerini kestiler. Ve hoparlörlerle Araba'nın sıkıyönetim kapsamına alındığını duyurdular. Fakat bu ve benzeri tehditleri artık dinleyen yoktu. Nitekim, sıkıyönetim ve sokağa çıkma yasağı tehditlerine karşın, Şehit Bekir için büyük bir cenaze töreni yapıldı.

5 Mart 1988

5 mart günü Kaferai ve diğer köylerden çok sayıda köylü kasabaya geldi. Kasabada yeni bir gösterinin hazırlıkları vardı. Köylülerde gösteri hazırlıklarına katıldılar. Birkaç saat sonra hazırlıklar tamamlandı; büyük bir gös-

teri yapıldı. Gösteri sırasında, yapılan konuşmalarda, bazı Arap ülkelerinin tutumu ve özellikle Mısır ve Ürdün rejimleri ve ABD'nin sinsi planları şiddetle kınandı; İsrail taraftarları teşhir edildi. Ve Filistin halkının kendi bağımsız devletini kurmasını yadsıyan hiç bir çözüm kabul edilmeyeceği vurgulandı. Gösteri sonunda bazı İsrail taraftarlarının evleri ateşe verildi. Evleri ateşe verilenlerin çoğu kasaba dışına kaçtı.

8 Mart Dünya Kadınlar Günü

8 mart günü, Araba'nın caddelerinde Filistinli kadınlarının yanık seslerle yükselttikleri sloganlar, kasabayı çınlatıyordu. Sabahın erken saatlerinden itibaren sokaklara dökülen genç ve yaşlı Filistinli kadınları, ellerindeki Filistin bayrakları, çiçekler ve pankartlarla büyük bir gösteri yaptılar. Daha sonra gösteriye kasabanın erkekleri de katıldılar. Gösterinin devam ettiği sırada, çocuklar, ellerindeki çiçeklerle Şehit Ştani'nin kabrine doğru yürüyüşe geçtiler. Kadınlar çocukları takip ettiler. Kalabalık kitle, yürüyüşe geçen konvoyu izledi. Şehidin kabrine ulaşan çocuklar, Ştani'nin babasının yazdığı şu şiiri okudular:

*"Bir el İsrail taraftarlarını kökünden kazıyacak,
Diğer el hürriyet ekecek.
Ezin..ben de sizinle beraberim;
İsrail taraftarlarının en büyük başını."*

Şiiri okuyan çocuklar, "Ezeceğiz yakındır" sloganlarıyla tekrar kasabaya doğru yürüyüşe geçtiler. İsrail askerleri yine kasabaya girmeye ve saldırıya yeltendiler. Fakat üzerlerine yağdırılan taş ve boş şişelerle bir kez daha geriletildiler.

30 Mart 1988

İsrail kuvvetleri, 30 Mart günü, ansızın kasabaya saldırdılar. Halktan bazı insanları yakaladılar. Elektrik direklerine asılmış Filistin bayraklarını indirdiler. Ancak Nöbetçi Komiteleri ve gençler, arkadan yoğun bir saldırıya geçtiler. Taş, sopa ve boş şişelerin kullanıldığı çatışmada, İsrail askerleri kısa sürede kasaba dışındaki mevzilere püskürtüldüler. İşgalci birliklerin uzaktan attıkları gözyaşırtıcı gaz bombalarına rağmen Filistin bayrakları, yenden direklere asıldı ve marşlar okundu.

Durum Değerlendiriliyor

Günlük gösteri ve çatışmalar devam ederken, ayaklanmanın genel bir muhasebesini yapma gereği kendisini dayatıyordu. Halk Komiteleri ve Milli

Kuvvetlerin temsilcileri ortak bir toplantı yaptılar. Belli bir gizlilik içinde yapılan toplantılarda, sorunlar değişik yönleriyle tartışıldı; oluşturulan kararlar, Nisan ayının ilk haftasında kasaba halkına açıklandı ve alınan kararlara titizlikle uyulması istendi:

- Saflarını henüz iyice belirlemeyen kesimlere ve İsrail içinde çalışan işçilere uygulanan baskıların iyi netice vermediği görülüyor. Halk Komiteleri, baskı ve tehditlerin yerine ikna yönteminin kullanılması gerektiğine inanıyor. Bundan böyle, toplumun değişik kesimlerini kazanma ve aktifleştirme mücadelesinde, kesinlikle baskı ve tehditlere baş vurulmamalı; tartışma ve ikna yoluyla örgütlenmeye hız verilmelidir.

- Yazılan sloganların altına Milli Kuvvetler yerine, bundan sonra Milli Ayaklanma Birliği imzası kullanılmalıdır. Yazılı pankartların, sözlü ve yazılı sloganların, Milli Ayaklanma Birliği ve Filistin Ulusal Meclisinin karar ve prensiplerine uygun olmalarına dikkat edilmelidir. Toplumun menfaatleri, her türlü şahsi çıkarların üzerinde tutulmalıdır. Halk Komiteleri, alınan kararların takipçisi olacak ve yapacakları periyodik toplantılarla, kendilerini ve ayaklanma siyasetini geliştirecektir.

- Halk Komiteleri, en kısa sürede halkın güvenine baş vuracak; gerekli olan yerlerde yeni Komiteler teşkil edilecektir. Ayrıca seçimlerde ve yeni oluşturulan komitelerde, işçi, esnaf-sanatkar, tüccar ve kadınların daha etkin olarak görev alması için çaba harcanmalı; gençler arasında da daha pasif kalanlara görev verilmeli ve onların aktifleşmeleri teşvik edilmelidir.

kararlar süratle hayata geçirildi. Halk alınan kararları coşkuyla karşıladı. Halk Komiteleri yeniden seçildi. Birçok yerde yeni Halk Komiteleri oluşturuldu. Komitelerin bileşimine gösterilen dikkat sonucu, gençlerle emekçilerin kaynaşması sağlandı. Kadınlar, mücadelede daha da aktifleşti. Birçok kadın Halk Komitelerinde görev aldı. Kısaca topyekün halk ayaklanma faaliyetine girildi.

10-11 Nisan 1988

İsrail kuvvetleri, günlük gösteri ve çatışmaların yanısıra kasabada yoğunlaşan politik faaliyetleri izliyorlardı. Topyekün kasaba halkının ayaklanmaya katılması ve ayaklanmanın her geçen gün daha da güçlenmesi onları oldukça tedirgin ediyordu. Bu bakımdan, işgalci birliklerin yeni saldırılara geçmesi her an bekleniyordu. Nitekim, 10 Nisan günü, İsrail kuvvetleri büyük bir saldırıya geçti. Araba'yı geçen işgalci kuvvetler, Keferai köyüne girdiler. Keferai'de yoğun çatışmalar oldu. Geri dönen bazı İsrail birlikleri Araba'da muhasaraya alındı. Muhasaraya alınan İsrail askerleri arabalarını da bırakıp

canlarını kurtarmaya çalıştılar. Kasaba halkı Keferai'ye doğru yürüyüşe geçti.

Keferai'de 3 genç şehit düşmüş ve onlarca yaralanmıştı. Araba halkı, şehitler için düzenlenen cenaze törenine katıldı. Cenaze töreninden sonra öfkeli bilenen halk, işgalci birliklere saldırdı. İşgalci birlikler ise, çatışmayı göze almadan köyü ve kasabayı terk ettiler.

Ebu Cihad anılıyor

16 Nisan günü Ebu Cihad'ın öldürüldüğü duyuldu. Haberin duyulmasıyla birlikte, kasabanın tüm cadde ve sokakları, kendiliğinden sokağa dökülen göstericilerle dolup-taştı. Filistin devriminin yiğit önderi Ebu Cihad'a sembolik bir cenaze töreni yapıldı. Halk, yapılan sembolik tabutu Filistin bayraklarına sararak Araba caddelerinde dolaştırdı.

Sembolik cenaze töreni sona erdikten sonra Vurucu Komiteler, Cinen'in ana caddesini kapattılar ve İsrail kuvvetlerine saldırdılar. Saldırıların amacı, ayaklanmayı daha da geliştirmek ve duyarlılığı arttırmaktı. Bir anda yoğunlaşan çatışmalar, 17 Nisan günü bütün şiddetiyle devam etti. Çok sayıda asker yaralandı; onlarca askeri araç tahrip edildi.

18 Mayıs 1988

18 Mayıs günü öğlen saatleriydi. İsrail kuvvetleri, Araba'ya hucum ettiler. İşgalci birlikler, birçok evi tahrip etti; tahrip edilen evlerde bulunan yiyecekler birbirine karıştırıldı. Örneğin, yağ una, tuz şekere, pirinç tuza karıştırıldı. Halka ait bir traktör tahrip edildi. Ve 11'i halen "İdari Hapishane"de bulunan 17 genç yakalandı.

Kasaba halkı barikatlar kurarak kendilerini ve evlerini yiğitçe savundular. Ertesi gün, Halk Komiteleri, kasabada bulunan İsrail taraftarlarına karşı genel bir saldırıya geçti. İsrail taraftarlarının çoğu silahsızlandırıldı.

29 Mayıs 1988

Sabahın erken saatleriydi. Başta askeri ciplerden oluşan bir konvoy, ayrıca çok sayıda askeri araç ve dozerlerle birlikte İsrail kuvvetleri kasabadan Keferai köyüne gittiler. Halk Komiteleri, anında halkı uyardı. İsrail planının evleri yıkmayı hedeflediği belirtildi. Ve kasabaya dönüşlerinde pusuya düşürülmeleri için gerekli tedbirlerin süratle alınmasını istedi. Başta kasabanın vurucu kuvvetleri olmak üzere topyekün halk seferber oldu. Aradan bir saat geçmemişti ki, İşgalci birlikler önlerinde dozerlerle kasabaya döndüler.

Ancak İsrail kuvvetleri ummadıkları bir savunmayla karşılaştılar. Taş, sopa ve boş şişeler yağmur gibi üzerlerine yağdırıldı. Saatlerce süren büyük çatışmalar oldu; sonunda İsrail kuvvetleri tahrip edilen birçok aracı da bırakıp kaçtılar. Askerlerin kullandıkları plastik mermilerle yaralanan genç, ihtiyar, kadın ve çocuklar, kasabada tedavi altına alındı.

Halk Komiteleri, çatışmalar ardından hemen olayları değerlendirdiler. Ve düşmanın yeni saldırılarına karşı duyarlı olunmasını istediler.

Öğrenciler Eyleme Geçiyor

5 Haziran günüydü. Tüm okullarda aynı saatte boykotlar başladı. Boykotları öğrenci gösterileri izledi. Gösterici öğrenciler İsrail birlikleriyle çatıştılar ve onları geri püskürttüler. Daha sonra boykotların amaçlarını kamuoyuna açıkladılar. Öğrenciler, İsrail taraftarları olan okul müdürleri ve öğretmenlerin istifalarını istiyordu.

Cınen askeri hakimi, öğrencilerin kararlılığı karşısında okul müdürlerini ve bazı öğretmenleri uzun süreli izine çıkardı. Öğrencilere de, "isteklerinizi kabul ediyorum. Fakat gösterilerinizin asıl amacı bu olmazsa müdür ve öğretmenleri tekrar vazifelerine göndereceğim." diyerek tehditler savurdu.

Kasabanın Milli kuvvetleri ve Halk Komiteleri temsilcileri, zaman kaybetmeden öğrenci temsilcileriyle toplantılar yaptılar. Olayları değerlendirdiler. Tartışmalar sonucunda, İsraililerin okulları kapatmak için fırsat kolladıkları; boykotların sürdürülmesi halinde okulları kapatacakları bilince çıkarıldı. Ve öğrencilerin boykotu sona erdirmeleri gerektiği kararına varıldı. Varılan karardan sonra öğrenciler, derslere girmeye, gösterilerini ders saatleri ve okul çevresi dışında sürdürmeye başladılar.

12 Haziran 1988

İsraililer, olgunlaşan öğrenci hareketini hazmedemediler. O'nu provake etmek için faaliyetlerini yoğunlaştırdılar. Nihayet, 12 Haziran sabahı, kız okulu oyun salonunda Halk Komiteleri imzasını taşıyan bir sloganın yazılması sırasında, olaylar yeniden patlak verdi. İsrail taraftarı olan okul müdürü, salona saldırdı ve askeri birliklerden yardım istedi. Kız okuluna gelen askeri birlikler, bir anda erkek okulu öğrencileriyle karşıkarşıya geldiler. Öğrenciler taş ve sopalarla, askeri arabalara hücum ettiler. Çatışmalar kısa sürede tüm okullara yayıldı. Çatışmalarda ikisi kurşun, 15'i plastik mermi ile olmak üzere 17 genç yaralandı. Ayrıca birçok öğrencinin kolları ve bacakları kırıldı.

Fakat olaylar durmadı. Muhafızlarla kasabaya gelen kız okulu müdürüne

halk hücum etti. Müdür ve muhafızların silahları alındı. Onlar ise, canlarını zor-bela kurtarabildiler. Ayrıca gösteriler süreklilik kazandı. Öğrenciler, işçiler ve halk elele verdiler. İsraililer ise, kasaba dışında çalışan işçilerin işlerine götürülmelerini yasakladılar ve tüm okulları kapattılar.

8 Temmuz 1988

İsraililerle tüm köprüler atılmıştı. Artık her kes, her an için yeni bir saldırıyla karşı karşıya gelmenin bilinci içindeydi. İşgalci kuvvetlerden gelebilecek tüm saldırıların göğüslenmesi gerekiyordu. Hazırlıklar buna göre yapılıyordu.

Nihayet beklenen günler gelip çattı. 8 temmuz günü İsrail kuvvetleri, helikopterlerle kasabanın içine çok sayıda asker indirdiler. Ayrıca buna paralel olarak, karadan Araba'ya saldırıya geçtiler. Ve sokağa çıkmaması için halka sürekli tehditler yağdırdılar. Ne ki, bu ve benzer tehditlere artık kimse aldırılmıyordu. Zaten kasabayı çevreleyen yollarda ve kasaba sokaklarında, o güne kadar Araba'nın tanık olmadığı çatışmalar başlamıştı bile.. çatışmaların iyice kızıştığı bir sırada, hoparlörlerden yeni anonslar başladı. İsraililer, halkı kasabanın futbol sahasında toplanmaya çağırıyordu.

Onlarca ev ve işyerinin tahrip edildiği kasabadan, halk, İsraililerin bu son çağrılarının da yeni bir planın ürünü olduğunu kavramakta gecikmedi. Amaç, işgalci birliklerin gerileyişini kamufle etmek; halkın kimliklerini toplayarak onların vergilerini ödemelerini sağlamak ve çatışmaların ön saflarında kahramanca dövüşen gençleri yakalamaktı. Araba halkı, birlik ve bütünlük içinde bu yeni tertipleri de boşa çıkardı. Ve artık İsrail'e vergi ödenmeyeceğini bu vesileyle açıkladı.

10 Temmuz 1988

8 temmuzda başlayan şiddetli çatışmalar ilk günkü hızını kaybetmekle birlikte yer yer devam ediyordu. Halk Komiteleri, artık kasabada yeni bir ekonomik düzenin kurulması gerektiğini açıkladılar.

Yeni ekonomik düzenin kurulmasında, toprağa ve ziraata yönelmenin önemi vurgulandı. Çünkü vergi ödemeyi red eden halk, artık diğer tüketim ihtiyaçlarını da kasaba dışından karşılayamıyordu. İsraililer, topyekün kasabaya ambargo koymuşlardı. ve en azından esnaf ve sanatkarları teslim almak ya da geçici bir süre için de olsa kendi saflarına çekmek amacıyla ambargo kararında ısrar edeceklerdi. Nitekim öyle yaptılar. Ama kasaba halkı, tüm güçlükleri sineye çekerek yeni ekonomik düzeni kurmaya yöneldi. Bu iş için değişik düzeylerde toplantılar yapıldı.

Diğer yandan, öğrenciler, yeni okul çağına gelen çocuklarla çok yönlü ilişkiler geliştirdiler. Çocuklar, kısa sürede, boş zamanlarını Filistin bayraklarını yapıp duvarlara asmak ve sapanla taş atmayı öğrenmekle değerlendirmeye başladılar. Okullar, Halk Komitelerinin denetimi altında yeniden açıldı. Öğretmen sıkıntısının giderilmesi için gerekli tedbirler alındı. Kasabanın savunması dahada güçlendirildi.

Ayaklanmanın sekizinci ayında, Araba'da yeni bir yaşam kuruluyordu. Her alanda bu göze çarpıyordu.

www.arsivakurdi.org